

**T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI**

**2002 YILI
FAALİYET RAPORU**

T.C. BAŞBAKANLIK GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI DİR. İZMİR MERKEZİ	
YER NO	16-B
DEMİRBAŞ NO	4925

ANKARA 2003

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
1. GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ.....	1
1.1. GAP BÖLGESİ VE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ.....	2
1.2. GAP'IN TARİHÇESİ.....	4
1.3. GAP'IN GELİŞME AŞAMALARI.....	5
1.3.1. GAP Su Kaynakları Geliştirme Programı.....	5
1.3.2. Entegre Proje Yaklaşımı.....	7
1.3.3. Sürdürülebilir İnsani Gelişme.....	7
1.4. GAP YATIRIMLARI VE 2002 YILI DURUMU.....	9
1.4.1. GAP'ın Finansmanı Boyutu.....	9
1.4.2. GAP Kamu Yatırımları.....	12
Enerji.....	12
Tarım.....	12
Sanayi.....	14
Ulaşım.....	15
Sağlık.....	15
Eğitim-Kültür.....	16
Kırsal ve Kentsel Altyapı.....	17
2. GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ TEŞKİLATI.....	19
2.1. MEVZUAT.....	20
2.1.1. 388 Sayılı KHK.....	20
2.1.2. 4314 Sayılı Kanun.....	20
2.2. ORGANLAR.....	21
2.2.1. GAP Yüksek Kurulu.....	21
2.2.2. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı.....	21
Merkez Teşkilatı Birimleri.....	25
Bölge Teşkilatı Birimleri.....	26
2.3. TOPLU BİLGİLER.....	27
2.4. PERSONEL DURUMU.....	28
2.4.1. Genel Bilgiler.....	28
2.4.2. Memurlar.....	29
2.4.3. Sözleşmeli Personel.....	29
2.4.4. İşçiler.....	31
2.5. MALİ DURUM.....	31
2.5.1. GAP İdaresi 2002 Yılı Mali Durumu.....	31
2.5.2. GAP İdaresi 2002 Yılı Bütçesi.....	31
2.5.3. GAP İdaresi 2002 Yılı Bilançosu.....	33
2.5.4. GAP İdaresi 2002 Yılı Gelir Tablosu.....	36
3. GAP İDARESİ'NİN ÇALIŞMALARI.....	37
3.1. TARIM PROJELERİ.....	37
3.1.1. Siirt Organize Hayvancılık Bölgesi Kurulması.....	37
3.1.2. GAP Bölgesi Su Ürünleri ve Tüketiminin Artırılması Etüd Projesi.....	38
3.1.3. Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü.....	38
3.1.4. GAP Bölgesi Hayvancılığını Geliştirme Projeleri (GAP Halkaları).....	44

3.1.4. Sulama Kanallarındaki Suyun Regülasyonu ve İşletilmesi ile Su tasarrufu Sağlayan Sulama Metod ve Teknolojileri.....	46
3.1.6. Tarımsal Araştırma Projesi.....	47
3.1.7. Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Arttırılması.....	52
3.1.8. GAP Sulama Sistemlerinin İşletme Bakım ve Yönetimi (İBY) Projesi.....	56
3.2. SOSYAL PROJELER (EĞİTİM-KÜLTÜR VE SAĞLIK SEKTÖRÜ).	58
3.2.1. GAP Sosyal Eylem Planı Uygulamaları..... Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)	58
3.2.2. GAP Bölgesi'nde Halk Sağlığı Projesi.....	65
3.2.3. Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (Acil Uygulama Projeler....	66
3.2.4. Merkez Köylere Dayalı Kırsal Kalkınma Projesi.....	67
3.3. KÜLTÜR, TURİZM VE ÇEVRE PROJELERİ.....	68
3.3.1. Hasankeyf Tarihi ve Arkeolojik Sit Alanı Araştırma ve Kazı Kurtarma Çalışması.....	68
3.3.2. GAP Bölgesi'nin Günümüzdeki ve Yakın Gelecekteki İklim Durumunun İncelenmesi.....	69
3.3.4. GAP Bölgesi Yaban Hayatı Projesi.....	69
3.4. FİZİKSEL GELİŞME VE YEREL YÖNETİMLER (ALTYAPI PROJELERİ).....	71
3.4.1. GAP Bölgesi Halihazır Harita Yapımı.....	71
3.4.2. İmar Planı (Muhtelif).....	71
3.4.3. Akçakale Kanalizasyon Projesi.....	72
3.4.4. Ceylanpınar Kanalizasyon Projesi.....	72
3.4.5. Kahta Kanalizasyon Projesi.....	72
3.4.6. Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Alt-Bölge Gelişme Planı.....	73
3.4.7. Ilısu Baraj Gölü Çevresi Alt Bölge Gelişme Planı.....	73
3.4.8. Şanlıurfa-Harran Ovaları Alt-Bölge Gelişme Planı.....	74
3.4.9. GAP Bölgesi'nde Entegre Bölgesel Kalkınmanın Güçlendirilmesi ve Sosyo-Ekonomik Eşitsizliğin Azaltılması Proje Paketi (Sürdürülebilir Kalkınma Programı).....	75
3.4.10. Halfeti Kentsel Gelişme Projesi.....	97
3.4.11. Kentsel Gelişme.....	97
3.5. YÜRÜTÜLEN DİĞER ÇALIŞMALAR.....	98
3.5.1. GAP Bölgesel Kalkınma Programı.....	98
3.5.2. Diyarbakır Sokakta Çalışan Çocukların Rehabilitasyonu Projesi.	100
4. ULUSLARARASI İLİŞKİLER.....	104
4.1. Uluslararası Kuruluşlarla Ortaklaşa Yürütülen Projeler.....	104
4.2. Uluslararası Kuruluşlarla İşbirliği Anlaşmaları.....	106
4.3. Uluslararası Su Kuruluşları ile ilişkiler.....	107
4.4. Diğer Uluslararası İlişkiler.....	110
4.4.1. Suriye ile İlişkiler.....	110
4.4.2. Afganistan'ın Yeniden İmarı.....	111
4.4.3. Ilısu Projesi.....	111
4.5. GAP Uluslararası Eğitim Programı.....	112
5. DÜNYA BASININDA VE ULUSLARARASI PLATFORMDA GAP....	115

1. GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), kamu eliyle gerçekleştirilmesi öngörülen baraj, sulama, enerji ve diğer altyapı yatırımlarını da kapsayan entegre bir program çerçevesinde, bir yandan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kalkınmasını gerçekleştirirken, diğer yandan da ülke genelinde ekonomik gelişme, sosyal istikrar ve ihracatın artırılması gibi ulusal hedeflere yapacağı katkılar açısından Türkiye'nin en öncelikli projelerinden birisidir.

Güneydoğu Anadolu Projesi, başlangıçta bölgenin su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine dayanan bir program olarak ele alınmış ve bu kapsamda, Fırat ve Dicle nehir havzalarında sulama ve hidroelektrik enerji üretimine yönelik 13 proje paketinin toplamı olarak planlanmıştır. Bu projelerle 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve 1.7 milyon hektar alanda sulama şebekesi yapımı öngörülmüştür. 1989 yılında GAP Master Planı'nın hazırlanması ile tarım, sanayi, ulaşırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan entegre bir bölgesel kalkınma projesine dönüşmüştür.

Aynı yıl, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı kurulmuş ve bölgesel kalkınmanın planlanması, çeşitli sektörlerde farklı kuruluşlar tarafından yürütülmekte olan GAP yatırımlarının yönlendirilmesi, izlenmesi ve kuruluşlararası koordinasyonun sağlanması ile görevlendirilmiştir.

1990'larda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak Güneydoğu Anadolu Projesi uygulamalarında da sürdürülebilir kalkınma felsefesi benimsenmiş ve bu çerçevede insani gelişme, katılımcılık, eşitlik ve adalet ilkeleri temel alınmıştır. GAP, bugün, su kaynakları geliştirme programının yanısıra tüm sektörlerdeki yatırımları da içine alan, sürdürülebilir insani kalkınmaya dayalı entegre bir bölgesel kalkınma projesi olarak uygulanmaktadır.

GAP'ın temel hedefleri, Güneydoğu Anadolu Bölgesi halkının gelir düzeyi ve hayat standardını yükselterek bu bölge ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak; kırsal alandaki verimliliği ve istihdam imkanlarını artırarak sosyal istikrar, ekonomik büyüme gibi milli kalkınma hedeflerine katkıda bulunmaktır.

1.1. GAP BÖLGESİ VE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Yüzölçümü ve Nüfusu

Güneydoğu Anadolu Projesi Türkiye'nin güneydoğusundaki 9 ilde uygulanmaktadır. Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerini kapsayan GAP Bölgesi, toplam ülke yüzölçümünün yaklaşık % 10'unu oluşturan 75 193 km²'lik bir alana sahiptir.

2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre GAP Bölgesi'nin nüfusu yaklaşık olarak 6.6 milyon kişidir. Bu miktar ülke toplam nüfusunun % 9.7'sini oluşturmaktadır.

Tablo 1: GAP Bölgesi'nde Kentsel ve Kırsal Nüfus

İller	1990 *			2000		
	Nüfus	İl ve İlçe Merkezleri (%)	Bucak-Köy (%)	Nüfus	İl ve İlçe Merkezleri (%)	Bucak-Köy (%)
Adıyaman	510 827	43.48	56.52	623 811	54.33	45.67
Batman	344 121	56.57	43.43	456 734	66.60	33.40
Diyarbakır	1 096 447	54.31	45.69	1 362 708	60.00	40.00
Gaziantep	1 010 396	73.06	26.94	1 285 249	78.52	21.48
Kilis	130 198	66.99	33.01	114 724	65.36	34.64
Mardin	558 275	44.61	55.39	705 098	55.49	44.51
Siirt	243 435	45.28	54.72	263 676	58.22	41.78
Şanlıurfa	1 001 455	55.08	44.92	1 443 422	58.34	41.66
Şırnak	262 006	47.81	52.19	353 197	59.83	40.17
GAP	5 157 160	55.72	44.28	6 608 619	62.69	37.31
Türkiye	56 473 035	59.60	40.40	67 803 927	64.90	35.10

Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, DİE

* 1990 Genel Nüfus Sayımı'nın Kesin Sonuçları, 2000 Genel Nüfus Sayımı günündeki idari bölünüşe göre yeniden düzenlenmiştir.

Tablo 1'de 1990 ve 2000 yıllarında GAP Bölgesi'nde iller itibariyle kırsal ve kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki oranları gösterilmektedir. 1990 yılında Bölge'de toplam nüfusun % 56'sı kentlerde yaşarken 2000 yılında bu oran % 63'e çıkmıştır.

Tablo 2: GAP İlleri 1990-2000 Kent, Kır ve Toplam Yıllık Nüfus Artış Hızları (Binde)

	Bucak-Köy	İl ve İlçe Merkezleri	Toplam
GAP	7.67	36.58	24.80
Türkiye	4.21	26.81	18.28

Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, DİE

1990-2000 yılları arasında GAP Bölgesi'nin yıllık nüfus artış hızı yaklaşık binde 25 iken bu oran Türkiye geneli için binde 18 düzeyinde olmuştur.

Öteki bölge ve illere göç vermesine karşın, GAP Bölgesi'nin yıllık nüfus artış hızı ülke değerinin üzerinde olduğu için Bölge nüfusunun ülke toplam nüfusu içindeki payı da giderek artmaktadır. Bölge'de kentsel nüfus artış hızı kırsal nüfusa oranla daha yüksektir.

Tablo 3: 2000 Yılında GAP İlleri'nin Bölge Nüfusu İçindeki Payları

İller	(%)
Şanlıurfa	22
Diyarbakır	21
Gaziantep	19
Mardin	11
Adıyaman	9
Batman	7
Şırnak	5
Siirt	4
Kilis	2
GAP	100

GAP İlleri nüfusunun Bölge toplam nüfusu içindeki paylarına bakıldığında; Bölge nüfusunun yaklaşık % 60'ının Şanlıurfa, Diyarbakır ve Gaziantep'te yaşadığı görülmektedir. Bölge'nin en kalabalık ili Şanlıurfa (% 22) iken Batman, Şırnak, Siirt ve Kilis illerinde toplam olarak Bölge nüfusunun % 18'i ikamet etmektedir.

GAP Bölge Hasılası

Ülke nüfusunun yaklaşık % 10'unu oluşturan GAP Bölgesi'nin ülke Gayri Safi Yurt İçi Hasılası'na (GSYİH) katkısı % 5 düzeyindedir.

1990 yılında 1987 yılı fiyatlarıyla 4 514 milyar TL olan GAP bölgesel hasılası yıllık ortalama % 3 oranında artarak 2000 yılında 6 068 milyar TL'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde ülke gayri safi yurtiçi hasılası, yıllık % 3.6'lık büyüme hızıyla 83 578 milyar TL'den 118 789 milyar TL'ye yükselmiştir. 2000 yılında kişi başına gelir, GAP Bölgesi'nde 1 354 dolar iken ülke genelinde 2 941 dolar olmuştur.

Tablo 4: Türkiye ve GAP Bölgesi'nde Gayri Safi Hasıla ve Kişi Başına Gelir (2000)

	GAP	Türkiye
Gayri Safi Hasıla (1987 Yılı Fiyatlarıyla Milyar TL)	6 068	118 789
Kişi Başına Gelir (Cari Dolar)	1 354	2 941

Kaynak: DİE Haber Bültenleri.

1.2. GAP'IN TARİHÇESİ

Türkiye'nin sahip olduğu su kaynaklarından yararlanılması fikri Atatürk döneminde ortaya konmuş ve ilk adımlar atılmıştır. 1936 yılında Atatürk'ün emriyle Elektrik İşleri Etüt İdaresi (EİEİ) kurulmuştur. EİEİ, ülkenin sahip olduğu su kaynaklarından elektrik enerjisi üretilmesi için "Keban Projesi" ile ilgili keşif etütlerine başlamış ve Fırat Nehri'nde incelemeler yapmak üzere Palu, Pertek, Keban Boğazı, Kömürhan, Karakaya ile Kemaliye'de birer rasat istasyonu kurmuştur. 1938 yılında Keban Boğazı'nda jeolojik ve topografik etütler yapılmış; 1950-1960 yılları arasında Fırat ve Dicle üzerinde sondaj çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı ve savaş sonrası ekonomik güçlükler çalışmaları uzun süre aksatmış, daha sonra yeni ihtiyaçların ortaya çıkması üzerine 1954 yılında Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu dönemde Türkiye'de havza çalışmaları yapılması fikri oluşmuş ve ülke 26 havzaya ayrılarak etüt ve planlama faaliyetlerine başlanmıştır. Çalışmaların verimli olabilmesi için yerel organizasyonlara gidilmesi benimsenmiştir. 1961 yılında Diyarbakır'da kurulan DSİ Fırat Planlama Amirliği'nce Fırat Havzası'nda su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesiyle ilgili ilk çalışmalar yürütülmüş, 1964 yılında Fırat Havzası'nın sulama ve enerji potansiyelini belirleyen "Fırat Havzası İstikşaf Raporu" geliştirilmiştir.

1968 yılında Aşağı Fırat Havzası'nda önerilen depolama tesisleri ve hidroelektrik santraller fizibilite aşamasında, sulama tesisleri de master plan aşamasında bir yerli-yabancı firmalar grubuna ihale edilmiş ve bu çalışmalar 1970 yılında tamamlanmıştır. Diğer yandan Dicle Havzası için de aynı paralelde çalışmalar DSİ Diyarbakır Bölge Müdürlüğü'nce sürdürülmüştür. Böylece, Aşağı Fırat Havzası ile Dicle Havzası'ndan ne şekilde faydalanılacağı açıklık kazanmış ve 1977 yılında bu iki havza için düşünülen projelerin birleştirilerek "Güneydoğu Anadolu Projesi" olarak adlandırılması benimsenmiştir.

Bölge'deki sosyo-ekonomik koşulların topyekün iyileştirilmesi düşüncesi ve su kaynaklarının geliştirilmesi ile sulamaların sağlayacağı değişimin bu geniş çerçevede ele alınması rasyoneli, bir bölgesel kalkınma projesi olarak ve entegre bir yaklaşımla projeyi ele almak gereğini ortaya çıkarmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin entegre bölgesel planlama çerçevesinde ele alınması, yürütülmekte olan faaliyetlerin koordinasyonunun sağlanması ve yönlendirilmesi görevi 1986 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'na (DPT) verilmiştir.

DPT Müsteşarlığı 1988 yılında, GAP'ı entegre ve çok sektörlü bir sosyo-ekonomik kalkınma projesi olarak ele almak amacı ile GAP Master Plan çalışmasını başlatmıştır. Bu çalışma kapsamında, proje için muhtemel yönetim sistemleri ve alternatifleri de ele alınmıştır.

Bölge'de yapılacak uygulamaların çok kapsamlı olması, planlama, projelendirme, uygulama ve izleme-değerlendirme fonksiyonlarının bütünlük içinde gerçekleştirilmesini ve bölgesel kalkınmanın hızlandırılmasını sağlamak amacıyla, 6 Kasım 1989 tarih ve 20334 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı kurulmuştur.

1.3. GAP'IN GELİŞME AŞAMALARI

1.3.1. GAP Su Kaynakları Geliştirme Programı

Fırat Havzası ve Dicle Havzası projeleri olmak üzere iki gruptan oluşan GAP Su Kaynakları Geliştirme Programı kapsamında 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali inşaatı öngörülmekte, projenin tamamlanması sonucunda 1.7 milyon hektar alanın sulanması ve yılda 27 milyar kilovatsaat elektrik enerjisi üretilmesi planlanmaktadır. Ayrıca münferit projeler kapsamında 7 baraj ve 1 HES'in yapımı yer almaktadır.

Tablo 5: GAP Su Kaynakları Geliştirme Programı

Proje ve Üniteleri	Kurulu Güç (MW)	Enerji Üretimi (GWh)	Sulama Alanı (ha)	Proje Durumu
1. KARAKAYA PROJESİ	1 800	7 354	-	
Karakaya Barajı ve HES	1 800	7 354		İşletme
2. AŞAĞI FIRAT PROJESİ	2 450	9 024	706 281	
Atatürk Barajı ve HES	2 400	8 900	-	İşletme
Şanlıurfa HES	50	124	-	İnşa
Şanlıurfa Tüneli ve Sulamaları			379 989	İnşa+İşletme
A- Şanlıurfa-Harran Sulaması			151 420	İnşa+İşletme
B- Mardin-Ceylanpınar Cazibe Sulaması			94 929 (15376)	İnşa+Kati Proje
C- Mardin-Ceylanpınar Pompaj Sulaması			118 264	Planlama
D- YAS Sulamaları			104 589	Planlama
Siverek-Hilvan Pompaj Sulaması	-	-	188 778	Planlama
Bozova Pompaj Sulaması	-	-	38 699	Kati Proje
Bozova Pompaj Sulaması I.Kısım	-	-	8 669	İnşa
3. SINIR FIRAT PROJESİ	861	3 168	-	
Birecik Barajı ve HES	672	2 516	-	İşletme
Karkamış Barajı ve HES	189	652	-	İşletme
4. SURUÇ-YAYLAK PROJESİ	-	-	114 826	
Yaylak Ovası Sulaması	-	-	20 012	İnşa
Suruç Ovası Sulaması	-	-	94 814	Planlama+Proje
5. ADIYAMAN-KAHTA PROJESİ	195	509	77 824	
Çamgazi Barajı ve Sulaması	-	-	7 430	İşletme+İnşa
Gomikan Barajı ve Sulaması	-	-	6 868	Master Plan
Koçali Barajı HES ve Sulaması	40	120	21 605	Master Plan
Sırıntaş Barajı ve HES	28	87	-	Master Plan
Fatopaşa HES	22	47	-	Master Plan
Büyükçay Barajı HES ve Sulaması	30	84	12 322	Master Plan
Kahta Barajı ve HES	75	171	-	Planlama
Atatürk Barajı Gölünden Pompaj Sulaması	-	-	26 793	Planlama
			2 806	İnşa
6. ADIYAMAN-GÖKSU-ARABAN	7	43	71 598	
Çataltepe Barajı	-	-	-	Planlama
Gölbaşı, Abbasiye, Araban, Besni-Keysun, Kızılin, Yavuzeli, İncesu, Pazarcık Sulamaları	-	-	71 598	Ön İnceleme
Erkenek HES	7	43	-	Ön İnceleme
7. GAZİANTEP PROJESİ	-	-	142 664	
Hancağız Barajı ve Sulaması	-	-	6 945	İşletme
Doğanpınar-Kayacık Barajı ve Sulaması	-	-	20 000	İnşa
Kemlin Barajı ve Sulaması	-	-	3 088	Planlama
Bayramlı Regülatörü ve Sulaması	-	-	4 730	İnşa + Planlama
Belkıs Nizip Pompaj Sulaması	-	-	11 925	İnşa
Birecik Baraj Gölü Pompaj Sulaması	-	-	95 976	Kati Proje

MÜNFERİT PROJELER (*)			87 269	
İşletmede	14.4	42	53 440	
İnşaat + Planlama	-	-	33 829	
Nusaybin Sulaması	-	-	7 500	İşletme
Çağçağ HES	14.4	42	-	İşletme
Akçakale YAS Sulaması	-	-	15 000	İşletme
Ceylanpınar YAS Sulaması	-	-	27 000	İşletme
Hacıhıdır Barajı	-	-	2 080	İşletme
Dumluca Barajı	-	-	1 860	İşletme
Seve Barajı ve Sulaması	-	-	1 400	Kati Proje
Besni Barajı ve Sulaması	-	-	2 820	Planlama
Ardıl Barajı ve Sulaması	-	-	3 535	Planlama
Nusaybin Çağçağ 2.Merhale Projesi	-	-	9 170	Planlama
Bozova Merkez Pompaj Sulaması	-	-	1 089	İnşa
Paşabağ Sulaması	-	-	1 785	Kati Proje
Çermik-Kale Projesi	-	-	14 030	Planlama
8. DİCLE-KRALKIZI PROJESİ	204	444	130 159	
Kralkızı Barajı ve HES	94	146	-	İşletme
Dicle Barajı ve HES	110	298	-	İşletme
Dicle Sağ Sahil Cazibe Sulaması	-	-	52 943	Programda
			1 336	İnşa
Dicle Sağ Sahil Pompaj Sulaması (P ₂ ,P ₃)	-	-	23 085	İnşa+İşletme
Dicle Sağ Sahil Pompaj Sulaması (P ₆)	-	-	7 845	Programda
Dicle Sağ Sahil Pompaj Sulaması (P ₃ ,P ₄)	-	-	44 950	Programda
9. BATMAN PROJESİ	198	483	37 351	
Batman Barajı ve HES	198	483	-	İnşa+İşletme
Batman Sol Sahil Sulaması	-	-	18 758	İnşa
Batman Sağ Sahil Cazibe Sulaması	-	-	18 593	İnşa
10. BATMAN-SİLVAN PROJESİ	220	887	257 000	
Silvan Barajı ve HES	160	681	-	Planlama
Kayser Barajı ve HES	60	206	-	Master Plan
Dicle Sol Sahil Cazibe Sulaması	-	-	193 249	Planlama
Dicle Sol Sahil Pompaj Sulaması	-	-	52 123	Planlama
11. GARZAN PROJESİ	90	315	60 000	
Garzan Barajı ve HES	90	315	-	Ön İnceleme
Garzan Sulaması	-	-	60 000	Ön İnceleme
12. İLISU PROJESİ	1 200	3 833	-	
İlisu Barajı ve HES	1 200	3 833	-	Programda
13. CİZRE PROJESİ	240	1 208	121 000	
Cizre Barajı ve HES	240	1 208	-	Programda
Nusaybin Cizre-İdil Sulaması	-	-	89 000	Ön İnceleme
Silopi Ovası Sulaması	-	-	32 000	Ön İnceleme
MÜNFERİT PROJELER (*)			31 748	
İşletme	-	-	26 312	
Planlama	-	-	5 436	
Devegeçidi Barajı	-	-	7 500	İşletme
Silvan I. ve II. Kısım Sulamaları	-	-	8 790	İşletme
Nerdüş Sulaması	-	-	2 740	İşletme
Çınar-Göksu Barajı	-	-	3 582	İşletme
Garzan Kozluk Sulaması	-	-	3 700	İşletme
Çınar-Dilaver Projesi	-	-	3 575	Planlama
Ergani Projesi	-	-	1 861	Planlama

Kaynak: DSI Genel Müdürlüğü

(*) Münferit projeler toplam 119 017 ha olup, GAP kapsamında incelenmediğinden toplamlarda dikkate alınmamıştır.

1.3.2. Entegre Proje Yaklaşımı

Güneydoğu Anadolu'da çok geniş alanların sulamaya açılmasıyla başlayacak olan büyük değişim Bölge'nin sosyal ve ekonomik bütün sektörlerini etkileyecektir. İlk aşamada Bölge ekonomisinin sanayi, ticaret, ulaştırma gibi tarım dışı sektörlerinin tarımsal üretimdeki artıştan doğrudan etkilenmesiyle başlayacak olan değişim, ikinci aşamada tarım dışı sektörlerin birbirinden etkilenmeleriyle de birçok boyut kazanacaktır. Tarımda sulamayla başlayıp, sanayi ve giderek hizmetlere yayılacak olan bu zincirleme reaksiyon bir yandan çok değişik konularda geniş yatırım ve gelişme olanakları yaratırken, diğer yandan da sosyal ve fiziki altyapıda önemli ihtiyaçlar doğuracaktır.

Yatırımlarda etkinliğin ve sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlanması, birbirlerini tamamlayıcı nitelikteki yatırımların zaman ve mekan itibarıyla koordineli bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Bu amaçla hazırlanan GAP Master Planı Nisan 1989'da tamamlanmıştır.

1.3.3. Sürdürülebilir İnsani Gelişme

GAP, insanı merkez alan bir bölgesel kalkınma projesidir. GAP'ta tüm fiziksel yapılar (barajlar, santraller, yollar, OSB'ler v.s.) "insani gelişme"nin birer aracı durumundadır. Tüm kamu kaynaklı yatırımlar eşit, adil, erişilebilir, sürdürülebilir bir kalkınmanın aracıdır. Asıl hedef insan mutluluğudur.

Sürdürülebilir insani gelişme; doğal ve beşeri kaynakların optimum kullanımı yoluyla, gelecek kuşakların olanakları tüketilmeden, halkın tercih ve potansiyelinin eksiksiz bir biçimde hayata geçirilebileceği bir ortamın yaratılmasını ifade etmektedir.

GAP, Bölge'nin doğal kaynaklarının akılcı kullanımı ve yönetimi, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve ulusal kaynakların rasyonel tahsisi ile Bölge'de sürdürülebilir insani gelişmeyi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Proje bölgesi ile Türkiye'nin daha gelişmiş bölgeleri arasındaki farkı ortadan kaldırmayı ve eşitlikçi bir gelişmeye katkıda bulunmayı öngören GAP'ta sosyal, çevresel, kültürel araştırmalar ve bunlara dayalı uygulamalar da bu anlamda en önemli bileşenlerdir.

Sürdürülebilir kalkınma, Brundtland Komisyonu tarafından "bugünkü kuşakların gereksinimlerini, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilme yeterliliklerini kısıtlamaksızın karşılayabilen kalkınma" biçiminde tanımlanmıştır. Bu geniş tanımlama çerçevesinde toplum, ekonomi, kültür, kalkınmada adillik, kadın-erkek eşitliği, eğitim, sağlık, fiziksel planlama, tarım ve çevre ile ilgili konular dikkate alınmakta, bütün bu konuların merkezinde ise insan bulunmaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramının uluslararası kalkınma konularının gündemine girmesiyle birlikte her ülke, özel koşullarından hareketle, kendi sürdürülebilir kalkınma ölçütlerini belirlemek durumunda kalmıştır. Türkiye'nin bu alandaki gereksinimlerini belirlemek amacıyla 1995 yılı Mart ayında GAP İdaresi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile birlikte Şanlıurfa'da bir seminer gerçekleştirmiştir. GAP Bölgesi'nin kalkınma süreciyle ilgili kesimlerin ve temsilcilerin yer aldığı ve etkin bir diyaloga ve katılım sürecinin sağlandığı bu seminerde gerek seminerin sonuçlarına gerekse GAP Master Planı'nın amaç ve öngörülerine dayanarak, kalkınma süreci için "sürdürülebilirlik" bağlamında aşağıdaki hedefler benimsenmiştir:

MÜNFERİT PROJELER (*)			87 269	
	İşletmede	14.4	42	53 440
	İnşaat + Planlama	-	-	33 829
Nusaybin Sulaması	-	-	7 500	İşletme
Çağçağ HES	14.4	42	-	İşletme
Akçakale YAS Sulaması	-	-	15 000	İşletme
Ceylanpınar YAS Sulaması	-	-	27 000	İşletme
Hacıhıdır Barajı	-	-	2 080	İşletme
Dumluca Barajı	-	-	1 860	İşletme
Seve Barajı ve Sulaması	-	-	1 400	Kati Proje
Besni Barajı ve Sulaması	-	-	2 820	Planlama
Ardıl Barajı ve Sulaması	-	-	3 535	Planlama
Nusaybin Çağçağ 2.Merhale Projesi	-	-	9 170	Planlama
Bozova Merkez Pompaj Sulaması	-	-	1 089	İnşa
Paşabağ Sulaması	-	-	1 785	Kati Proje
Çermik-Kale Projesi	-	-	14 030	Planlama
8. DİCLE-KRALKIZI PROJESİ	204	444	130 159	
Kralkızı Barajı ve HES	94	146	-	İşletme
Dicle Barajı ve HES	110	298	-	İşletme
Dicle Sağ Sahil Cazibe Sulaması	-	-	52 943	Programda
			1 336	İnşa
Dicle Sağ Sahil Pompaj Sulaması (P ₂ ,P ₅)	-	-	23 085	İnşa+İşletme
Dicle Sağ Sahil Pompaj Sulaması (P ₆)	-	-	7 845	Programda
Dicle Sağ Sahil Pompaj Sulaması (P ₃ ,P ₄)	-	-	44 950	Programda
9. BATMAN PROJESİ	198	483	37 351	
Batman Barajı ve HES	198	483	-	İnşa+İşletme
Batman Sol Sahil Sulaması	-	-	18 758	İnşa
Batman Sağ Sahil Cazibe Sulaması	-	-	18 593	İnşa
10. BATMAN-SİLVAN PROJESİ	220	887	257 000	
Silvan Barajı ve HES	160	681	-	Planlama
Kaysar Barajı ve HES	60	206	-	Master Plan
Dicle Sol Sahil Cazibe Sulaması	-	-	193 249	Planlama
Dicle Sol Sahil Pompaj Sulaması	-	-	52 123	Planlama
11. GARZAN PROJESİ	90	315	60 000	
Garzan Barajı ve HES	90	315	-	Ön İnceleme
Garzan Sulaması	-	-	60 000	Ön İnceleme
12. İLISU PROJESİ	1 200	3 833	-	
İlisu Barajı ve HES	1 200	3 833	-	Programda
13. CİZRE PROJESİ	240	1 208	121 000	
Cizre Barajı ve HES	240	1 208	-	Programda
Nusaybin Cizre-İdil Sulaması	-	-	89 000	Ön İnceleme
Silopi Ovası Sulaması	-	-	32 000	Ön İnceleme
MÜNFERİT PROJELER (*)			31 748	
	İşletme	-	-	26 312
	Planlama	-	-	5 436
Devegeçidi Barajı	-	-	7 500	İşletme
Silvan I. ve II. Kısım Sulamaları	-	-	8 790	İşletme
Nerdüş Sulaması	-	-	2 740	İşletme
Çınar-Göksu Barajı	-	-	3 582	İşletme
Garzan Kozluk Sulaması	-	-	3 700	İşletme
Çınar-Dilaver Projesi	-	-	3 575	Planlama
Ergani Projesi	-	-	1 861	Planlama

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü

(*) Münferit projeler toplam 119 017 ha olup, GAP kapsamında incelenmediğinden toplamlarda dikkate alınmamıştır.

1.3.2. Entegre Proje Yaklaşımı

Güneydoğu Anadolu'da çok geniş alanların sulamaya açılmasıyla başlayacak olan büyük değişim Bölge'nin sosyal ve ekonomik bütün sektörlerini etkileyecektir. İlk aşamada Bölge ekonomisinin sanayi, ticaret, ulaştırma gibi tarım dışı sektörlerinin tarımsal üretimdeki artıştan doğrudan etkilenmesiyle başlayacak olan değişim, ikinci aşamada tarım dışı sektörlerin birbirinden etkilenmeleriyle de birçok boyut kazanacaktır. Tarımda sulamayla başlayıp, sanayi ve giderek hizmetlere yayılacak olan bu zincirleme reaksiyon bir yandan çok değişik konularda geniş yatırım ve gelişme olanakları yaratırken, diğer yandan da sosyal ve fiziki altyapıda önemli ihtiyaçlar doğuracaktır.

Yatırımlarda etkinliğin ve sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlanması, birbirlerini tamamlayıcı nitelikteki yatırımların zaman ve mekan itibarıyla koordineli bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Bu amaçla hazırlanan GAP Master Planı Nisan 1989'da tamamlanmıştır.

1.3.3. Sürdürülebilir İnsani Gelişme

GAP, insanı merkez alan bir bölgesel kalkınma projesidir. GAP'ta tüm fiziksel yapılar (barajlar, santraller, yollar, OSB'ler v.s.) "insani gelişme"nin birer aracı durumundadır. Tüm kamu kaynaklı yatırımlar eşit, adil, erişilebilir, sürdürülebilir bir kalkınmanın aracıdır. Asıl hedef insan mutluluğudur.

Sürdürülebilir insani gelişme; doğal ve beşeri kaynakların optimum kullanımı yoluyla, gelecek kuşakların olanakları tüketilmeden, halkın tercih ve potansiyelinin eksiksiz bir biçimde hayata geçirilebileceği bir ortamın yaratılmasını ifade etmektedir.

GAP, Bölge'nin doğal kaynaklarının akılcı kullanımı ve yönetimi, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve ulusal kaynakların rasyonel tahsisi ile Bölge'de sürdürülebilir insani gelişmeyi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Proje bölgesi ile Türkiye'nin daha gelişmiş bölgeleri arasındaki farkı ortadan kaldırmayı ve eşitlikçi bir gelişmeye katkıda bulunmayı öngören GAP'ta sosyal, çevresel, kültürel araştırmalar ve bunlara dayalı uygulamalar da bu anlamda en önemli bileşenlerdir.

Sürdürülebilir kalkınma, Brundtland Komisyonu tarafından "bugünkü kuşakların gereksinimlerini, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilme yeterliliklerini kısıtlamaksızın karşılayabilen kalkınma" biçiminde tanımlanmıştır. Bu geniş tanımlama çerçevesinde toplum, ekonomi, kültür, kalkınmada adillik, kadın-erkek eşitliği, eğitim, sağlık, fiziksel planlama, tarım ve çevre ile ilgili konular dikkate alınmakta, bütün bu konuların merkezinde ise insan bulunmaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramının uluslararası kalkınma konularının gündemine girmesiyle birlikte her ülke, özel koşullarından hareketle, kendi sürdürülebilir kalkınma ölçütlerini belirlemek durumunda kalmıştır. Türkiye'nin bu alandaki gereksinimlerini belirlemek amacıyla 1995 yılı Mart ayında GAP İdaresi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile birlikte Şanlıurfa'da bir seminer gerçekleştirmiştir. GAP Bölgesi'nin kalkınma süreciyle ilgili kesimlerin ve temsilcilerin yer aldığı ve etkin bir danışma ve katılım sürecinin sağlandığı bu seminerde gerek seminerin sonuçlarına gerekse GAP Master Planı'nın amaç ve öngörülerine dayanarak, kalkınma süreci için "sürdürülebilirlik" bağlamında aşağıdaki hedefler benimsenmiştir:

1. Bölge'deki ekonomik koşulları mümkün olan en ileri düzeyde geliştirecek şekilde yatırımların artırılması,
2. Sağlık ve eğitim hizmetlerinin ülke düzeyine ulaşacak biçimde geliştirilmesi,
3. Yeni istihdam olanaklarının yaratılması,
4. Kentlerde yaşam kalitesi ile kentsel ve toplumsal altyapının, daha sağlıklı kentsel çevreler yaratılmasına olanak tanıyacak biçimde iyileştirilmesi,
5. Kırsal altyapının sulamada optimal gelişmeye olanak tanıyacak biçimde tamamlanması,
6. Bölge içi ve bölgeler arası ulaşılabilirliğin artırılması,
7. Mevcut ve yeni kurulacak sanayilerin altyapı gereksinimlerinin karşılanması,
8. Suyun, toprağın, havanın ve bunlarla ilintili eko-sistemlerin öncelikli olarak korunması,
9. Karar alma ve proje uygulanmasında halk katılımının geliştirilmesi.

GAP çerçevesinde sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri ise sosyal sürdürülebilirlik, tarımsal sürdürülebilirlik, ekonomik geçerlilik, fiziksel ve mekansal sürdürülebilirlik ile çevresel sürdürülebilirlik olarak ifade edilmiştir. Çevresel ve kültürel sürdürülebilirlik doğal kaynakların sürdürülebilirliğine, çevre ve kültürel mirasın korunmasına bağlıdır. Ekonomik geçerlilik verimli ve etkin projelerin uygulanması, istihdam olanakları, ekonomik gelişme ve özel sektör katılımı ile çok yakından ilgilidir. Sosyal sürdürülebilirlik ise katılımcılık, eşitlik, adillik ve insan kaynaklarının gelişimi ilkelerinin benimsenmesi ile sağlanabilmektedir.

Diğer yandan, sürdürülebilir kalkınma kamu sektörü ile birlikte özel sektör ve halk katılımından oluşan bir tabana dayalıdır. Bu çerçevede, kamu yatırımları sürdürülebilir kalkınmada gerekli altyapıyı oluşturmak; özel sektör ağırlıklı olarak sanayi yatırımlarını gerçekleştirmek; halk ise planlamadan uygulamaya kadar her alanda gelişmenin içinde olmak durumundadır.

Sürdürülebilir insani gelişme kavramının GAP literatürüne girmesiyle birlikte proje, ağırlıklı bir biçimde çevresel ve insani boyutları da kapsamına almış ve temel hedef olarak da Bölge insanının yaşam kalitesinin yükseltilmesini benimsemiştir. Bu yaklaşım ile ekonomik büyümeye yönelik fiziksel yatırımlar da dahil tüm proje ve uygulamalar insani gelişmeye yaptığı katkı açısından değerlendirilmektedir.

1989 GAP Master Planı

Bölge kalkınmasının çerçevesini çizen GAP Master Planı, özellikle su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesini mali ve teknik kapasiteleri de dikkate alarak bir takvime bağlamış; bu değişimin ekonomik ve sosyal sektörlerde uyuracağı gelişmeyi, yaratacağı istihdamı, bunun getireceği nüfus büyüklüğü ile bu nüfusun kentler ve kır itibarıyla muhtemel dağılımını saptamış; eğitim ve sağlık hizmetleriyle konut ve kentsel altyapı ihtiyaçlarını makro düzeyde belirlemiş ve yıllara göre finans ihtiyacını ortaya koymuştur. GAP Master Planı, çeşitli devlet kuruluşlarının kalkınma çabalarının bütünleştirilmesi ve eşgüdümleştirilmesini kolaylaştıran ve Bölge gelişmesinin alması gereken seyir ve alt ölçeklerde üretilecek plan, program ve projeler için de bir rehber niteliği taşımaktadır.

GAP Master Planı'nda plan dönemi başlangıcı olarak kabul edilen 1985 yılında, GAP'ta kişi başına düşen Gayrisafi Bölgesel Hasıla'nın (GSBH), Türkiye kişi başına düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasılası'nın (GSYİH) % 47'si düzeyinde olduğu tahmin edilmiştir. GAP Master Planı'nda maksimum gelişme senaryosuna göre, GSBH'nın yılda % 7.7 oranında artması öngörülmektedir.

Master Plan Hedefleri

- 1.7 milyon hektar alanın sulanması
- Yılda 27 milyar kilovatsaat hidroelektrik enerji üretiminin sağlanması
- Kişi başına gelirin % 209 oranında artması
- 3.8 milyon kişiye istihdam olanağı sağlanması
- GSBH'da % 445 artış sağlanması

GAP Bölge Kalkınma Planı

GAP Master Planı'nın yapımından bu yana geçen sürede Bölge'de ve Türkiye'de plan kapsamındaki varsayımlara uymayan önemli gelişmeler meydana gelmiş ve özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren derinleşen kamu kesiminin finansal sorunları nedeniyle plan hedeflerinden önemli ölçüde sapmıştır. Ayrıca, çevre konularına duyarlılık artmış, katılımcılık, kalkınmanın sürdürülebilirliği, cinsiyet dengeli kalkınma gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Tüm bu nedenlerle, Bölge kalkınmasına farklı bir yaklaşım getirecek yeni bir plan hazırlanması ihtiyacı doğmuştur.

Diğer yandan, Haziran 1998'de alınan Bakanlar Kurulu kararı ile GAP'taki tüm yatırımların tamamlanması için 2010 hedef yılı olarak belirlenmiş ve GAP'ın tüm sektörel bileşenleriyle birlikte öngörülen tarihte tamamlanması için gerekli koordinasyon ve planlama çalışmalarını yapma görevi GAP İdaresi'ne verilmiştir. Böylece, 1989 yılından farklı olarak, insani gelişmeyi öncelikli hedef kabul eden GAP Bölge Kalkınma Planı, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda ve çeşitli kesimlerden paydaşların etkin katılımıyla hazırlanmıştır. Plan, aynı zamanda uygulanacak projeleri kapsayan eylem planını da içermektedir. Hazırlanan GAP Bölge Kalkınma Planı (BKP) 6.11.2002 tarihli ve 2002/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmiştir.

1.4. GAP YATIRIMLARI VE 2002 YILI DURUMU

1.4.1. GAP'ın Finansman Boyutu

GAP yatırımları, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının GAP Bölgesi'nde çeşitli sektörlerde yürüttükleri proje ve programların toplamından oluşmaktadır. Bu proje ve programlar ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yıllık yatırım programlarında yer almakta ve proje tahsisleri bu kuruluşların bütçelerinden karşılanmaktadır.

GAP Master Planı'nın belirlediği hedef ve büyüklüklere ulaşabilmek için yapılması öngörülen kamu yatırımlarının finansman ihtiyacı 2002 yılı sabit fiyatlarıyla toplam 22 katrilyon 505 trilyon 859 milyar TL'dir.

Tablo 6: GAP Master Planı'na Göre Proje Maliyeti ve Sektörel Nakdi Gerçekleşmeler*(2002 yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL)*

	Toplam Maliyet (İhtiyaç)	2002 Sonu Tahmini Harcama (Kümülatif Yatırım)	Nakdi Gerçekleşme (%)
Tarım	6 811 714	1 252 338	18
Enerji	7 236 872	5 772 765	80
Ulaştırma ve Haberleşme	4 982 234	1 782 084	36
Turizm	37 823	10 045	27
Diğer Kamu Hizmetleri	1 094 444	884 670	81
Global	22 505 859	11 291 873	50

GAP kapsamında 2002 sonuna kadar, 2002 yılı fiyatlarıyla, tahmini olarak toplam 11 katrilyon 291 trilyon 173 milyar TL harcama yapılmış ve nakdi gerçekleşme % 50 düzeyine ulaşmıştır. 2002 Yılı Yatırım Programı'nda GAP'a, 2002 yılı fiyatlarıyla, 577 trilyon 840 milyar TL tahsis edilmiştir.

GAP yatırım ödeneklerinin 1990-2002 dönemi itibariyle yıllık seyri incelendiğinde, GAP'a toplam kamu kaynaklarından yılda ortalama % 7 oranında pay ayrıldığı gözlenmektedir. Bu oran GAP'ın yaklaşık % 10 olan ülke nüfusu ve coğrafi alan içindeki payından aşağıda bulunmakta ve son yıllarda bir düşme eğilimi göstermektedir.

Tablo 7: GAP'a Yapılan Kamu Yatırım Tahsisleri (1990-2002)*(2002 Yılı Fiyatlarıyla*, Milyar TL)*

Yıllar	Türkiye		GAP		GAP'ın Türkiye İçindeki Payı (%)
	Yatırım Tahsisi	Artış (%)	Yatırım Tahsisi	Artış (%)	
1990	13 040 279	-6.4	1 050 484	-1.6	8.1
1991	12 206 298	+3.6	1 042 136	-10.9	8.5
1992	12 643 878	-4.8	928 412	-1.7	7.3
1993	12 038 592	-21.4	912 984	-22.0	7.6
1994	9 461 554	-27.6	712 324	-30.8	7.5
1995	6 849 457	+26.5	493 223	+21.4	7.2
1996	8 667 595	+7.8	598 697	+20.0	6.9
1997	9 342 383	+45.3	718 551	+25.6	7.7
1998	13 573 634	-7.2	902 569	-18.1	6.6
1999	12 592 376	+17.6	738 886	+43.4	5.9
2000	14 809 012	-34.5	1 059 269	-54.9	7.2
2001	9 700 803	+1.6	477 345	+21.1	4.9
2002	9 855 000		577 840		5.9

(*) Cari fiyatlar, 2003 yılı DPT yatırım deflatörü kullanılarak 2002 yılı fiyatlarına dönüştürülmüştür.

Not: Mahalli İdare yatırımları dahil değildir.

2001 yılında ülke genelinde uygulanan istikrar programı kapsamında yatırımların kısıtlanması, GAP'ı ülke genelindeki düşüşün çok üzerinde olumsuz etkilemiş, toplam yatırımlar içindeki payı % 4.9 olmuştur. 2002 yılında GAP'ın ülke yatırımları içindeki payında nisbi bir artış olmuş ve % 5.9'a yükselmiştir.

1.4.2. GAP Kamu Yatırımları

ENERJİ

GAP kapsamında yapımı öngörülen hidroelektrik santrallerinin, kurulu güç itibariyle, önemli bir bölümü tamamlanmıştır. 2002 sonunda 6 hidroelektrik santrali (HES) işletmeye açılmış, 1 HES deneme üretiminde olup, 1 HES'in de inşaatı devam etmektedir.

Böylece, santral kurulu güçleri itibariyle hidroelektrik enerji projelerinin % 70'i üretime geçmiş bulunmaktadır. Enerji projelerinin % 4'ü inşaat halinde, % 19'u ihaleye hazır durumdadır. % 7'si ise planlama aşamasındadır.

Enterkonnekte sisteme giren enerjinin önemli bir bölümünü üretmekte olan Karakaya ve Atatürk Barajları ile birlikte 1999 ve 2000 yıllarında işletmeye alınan Kralkızı, Karkamış, Dicle ve Birecik Barajları'nda gerçekleştirilen toplam hidroelektrik üretimi, tesislerin açılışından 2002 sonuna kadar (kümülatif olarak) yaklaşık 196 milyar kilovatsaat olmuştur.

GAP kapsamındaki hidroelektrik santrallerinden, işletmeye girdikleri tarihten 2002 sonuna kadar sağlanan bu enerjinin parasal değeri yaklaşık 11.8 milyar ABD Doları'dır. Bu üretimi alternatif kaynaklar cinsinden ifade etmek gerekirse, sağlanan elektrik üretimi yaklaşık 49 milyon ton fuel oil veya 37.9 milyar m³ doğal gaz ithalatı ile karşılanabilecek değerdedir.

Türkiye'de 2002 yılında 33.7 milyar kilovatsaatlik hidrolik enerji üretilmiştir. Bu üretim içinde GAP yaklaşık 12.4 milyar kilovatsaatlik hidroelektrik üretimi ile % 36.8'lik bir paya sahiptir. Aynı dönemde Türkiye'nin 129 milyar kilovatsaatlik toplam enerji üretimi (termik, hidrolik, rüzgar) içinde GAP'ın payı ise % 9.6 olmuştur.

TARIM

GAP kapsamında yürütülen sulama projelerinin tamamlanmasıyla 1.7 milyon hektar alanın sulamaya açılması hedeflenmektedir. 2002 sonu itibariyle DSİ Genel Müdürlüğü tarafından sulamaya açılan alan 215 080 hektar olmuştur.

Fiziki gerçekleşme açısından, sulama projelerinin % 12'si işletmede, % 10'u inşaat halinde, % 24'ü ihale, % 54'ü ise planlama aşamasındadır.

Harran Ovası'nda Sulamanın İlk Sonuçları

1995 yılında sulamanın başladığı Şanlıurfa-Harran Ovası'nda 2001 yılı sonu itibariyle sulanan alan 116 000 hektara ulaşmıştır. Harran Ovası'nda sulamaların gayrisafi üretim değeri (GSÜD) ve katma değerde sağladığı gelişme aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 8: Örnek Alan Harran Ovası'nda Sulama Sonucu Ortaya Çıkan Gayrisafi Tarımsal Üretim Değeri (GSÜD) ve Katma Değerler

Yıl	Alan (ha)	GSÜD*			Katma Değer**		
		Milyon \$/yıl	\$/ha	\$/Kişi	Milyon \$/yıl	\$/ha	\$/Kişi
Sulama Öncesi	30 000	31.50	1 050	1 044	18.0	600	596
1995	30 000	65.4	2 180	2 168	49.8	1 661	1 652
1996	40 000	87.5	2 187	2 229	67.4	1 685	1 717
1997	60 000	125.8	2 097	1 896	100.6	1 667	1 516
1998	90 000	178.8	1 987	2 388	148.8	1 653	1 987
1999	103 000	199.0	1 932	2 185	160.1	1 554	1 748
2000	111 600	261.9	2 347	2 574	172.2	1 543	1 963
2001	116 000	181.3	1 563	1 689	113.8	981	1 061

* GSÜD: Üretim Miktarı * Ürün Fiyatı

** Katma Değer: GSÜD - Üretim Masrafları

Toplulaştırma

2002 sonu itibariyle Harran Ovası'nda toplam 108 463 ha alanda ve Ceylanpınar'da 9 000 ha alanda arazi toplulaştırma çalışmaları tamamlanmıştır. Şanlıurfa Ovası 16 000 ha ve 18 000 ha, Harran Ovası 9 000 ha, Yukarı Harran Ovası 15 780 ha, Yaylak Ovası 18 500 ha ve Bozova'da 8 660 ha'lık alanlarda toplulaştırma işlemleri Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından ihale edilmiş olup, çalışmalar devam etmektedir.

Tuzlanma

Şanlıurfa-Harran Ovaları'nda yapılan çalışmalar sonucunda 20 000 - 22 000 ha arazide potansiyel tuzlanma tehlikesi olduğu belirlenmiştir. Tuzluluk problemi daha çok Harran Ovası'nın çukur kesimlerinde, kil formasyonlu taban arazilerin yer aldığı, eğimin % 0.05'e düştüğü ve doğal drenaj imkanının olmadığı alanlarda görülmüştür.

Şanlıurfa - Harran Ovaları'nda 1995 yılına kadar toplam problemlili alan 9 700 hektardır. Sulamanın devreye girmesi ile 2001 yılı sonuna kadar toplam problemlili alan (1995 yılı öncesi dahil) 29 700 hektar olmuştur. Bu ilave 20 000 hektarda 1995'ten sonra taban suyu problemi oluşmuş, ancak tuzlanma problemi görülmemiştir.

Yapılan toprak etütleri sonucunda problemlili alanlarda kapalı drenaj yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Sorunun çözümüne yönelik olarak KHGM Bolatlar GAP Proje Müdürlüğü 1997 yılında ilk toprak etütlerini ve inşaat çalışmalarını başlatmıştır. Halen değişik bölümleriyle etüt, projelendirme ve inşaatı devam eden kapalı drenaj sistemi çalışmaları 24 150 hektar alanda yürütülmektedir. Bu çerçevede;

Toplam 1 520 ha alanda tuzluluk problemi tespit edilmiştir. Köy Hizmetleri Bolatlar GAP Proje Müdürlüğü sorunlu alanlarda jips uygulaması yapacağından bu alanların ıslahı mümkün olabilecektir. Halihazırda KHGM ve DSİ tarafından yapılan drenaj çalışmaları da tuzluluk riskini ortadan kaldırmaktadır.

Ayrıca konu ile ilgili olarak GAP İdaresi Başkanlığı da tuzlu alanlarda yetiştirilebilecek ağaç türlerinin (Fırat Kavağı ve Okalipütüs) adaptasyonu ile ağaçlandırma çalışmaları yürütmektedir. Yine GAP İdaresi tarafından sulama birliklerinde su yönetimi, su tasarrufu sağlayan sulama metot ve teknolojilerinin tanıtımı, ürün çeşitlendirmesi ve sulama birlikleri yönetim modelinin iyileştirilmesi konusunda yoğun çalışmalar yapılmaktadır.

SANAYİ

GAP Bölgesi'nde sınai gelişmenin hızlanması, sanayi yatırımlarının artması, özel sektörün Bölge'de yatırım yapmasının sağlanması için sanayi altyapısının tamamlanması çalışmaları kamu yatırımları çerçevesinde yürütülmektedir.

OSB, KSS ve Serbest Bölgeler

Bölge'de biri Adıyaman, üçü Gaziantep, biri Mardin, biri Şanlıurfa, biri Kilis'te olmak üzere 7 Organize Sanayi Bölgesi (OSB) tamamlanmıştır. Bu OSB'lerin alan bakımından Türkiye toplamı içindeki payı yüzde 12.4 düzeyindedir. Tamamlanan ve halen inşaatı devam eden OSB'lerde Aralık 2002 itibariyle 680 fabrika üretim faaliyetlerini yürütmektedir. 2003 yılı Yatırım Programı'nda ise 5 OSB yer almaktadır.

GAP Bölgesi'nde 22 adet Küçük Sanayi Sitesi (KSS) tamamlanmıştır (Doluluk oranı % 83'tür). Bunlardan 1'i Adıyaman, 6'sı Diyarbakır, 8'i Gaziantep, 4'ü Şanlıurfa, 1'i Batman, 1'i Siirt ve 1'i Mardin'dedir. GAP Bölgesi KSS'lerinin Türkiye toplamı içindeki payı % 9'dur. Bu sitelerde mevcut 7 044 işyerinde yaklaşık 35 000 kişi çalışmaktadır. 12 KSS'nin de inşaatı devam etmektedir.

GAP Bölgesi'nde biri Mardin'de, diğeri Gaziantep'te olmak üzere iki serbest bölge mevcuttur.

Bölge'nin sulu tarıma açılması ile beraber sanayide önemli gelişmeler meydana gelmiştir. 1995-2000 yılları arasında sanayi tesisleri sayısı yaklaşık olarak iki katına çıkmıştır. Bölge sanayiinin Türkiye sanayii katma değeri içindeki payı ise % 2'den % 4'e yükselmiştir. 2001 yılının ilk yarısında GAP-GİDEM'ler tarafından yapılan bir araştırmaya göre Bölge'de mevcut sanayi tesislerinin sayısı 3 436'dır. Çoğunlukla küçük ve orta ölçekli olan bu işletmeler genelde gıda ve tekstil ağırlıklıdır. Büyük ölçekli işletmelerin çoğu Gaziantep'te kuruludur.

İhracat

1996-2001 dönemi itibariyle GAP Bölgesi ve Türkiye genelinden yapılan ihracat ile ilgili rakamlara bakıldığında Türkiye genelindeki ihracat artışına paralel olarak GAP Bölgesi'nde de ihracat artışı olduğu ve Bölge'den yapılan ihracatın ülke toplamı içindeki payının % 2 civarında seyrettiği görülmektedir. Bölge ihracatının yaklaşık % 80'i Gaziantep'ten yapılmaktadır. 2001 yılında yapılan ihracat bir önceki yıla göre % 15 artış göstermiştir.

İhracatın mal gruplarına dağılımı incelendiğinde tekstil ürünlerinin ağırlıkta olduğu, hububat ve bakliyat satışının ikinci sırada yer aldığı görülmektedir.

ULAŞIM

Karayolu

GAP Bölgesi'nde karayolu ağı uzunluğu 34 916 km'dir. Bunun 5 636 km'si devlet ve il yolu, 29 280 km'si ise köy yoludur. Adana-Gaziantep Otoyolu'nun yaklaşık 80 km'lik bölümü de Bölge içerisinde bulunmaktadır. Türkiye devlet ve il yolu şebekesinin % 9.2'si, köy yolları şebekesinin % 10.1'i Bölge'dedir ve Bölge'deki köylerin % 98'i anayol ağına bağlanmış durumdadır.

Havayolu

Halen Bölge'de 2'si konvansiyonel (Gaziantep ve Diyarbakır), 5'i STOL tipi - kısa iniş ve kalkış mesafeli uçaklara uygun - (Adıyaman, Batman, Mardin, Siirt ve Şanlıurfa) olmak üzere 7 adet havaalanı bulunmaktadır. Ayrıca, Şanlıurfa'nın kuzeyindeki Taşdağı mevkiinde GAP Uluslararası Havalimanı inşa edilmektedir. Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMI) Genel Müdürlüğü'nün yatırım programında yer alan projenin inşaatına 9 Mayıs 1998 tarihinde başlanmış olup, çalışmalar devam etmektedir. Havaalanı projesinin yer seçimi tespiti, ön projeleri ve fizibilite çalışmaları GAP İdaresi tarafından ABD Ticaret ve Kalkınma Ajansı'ndan (TDA) sağlanan hibe ile gerçekleştirilmiştir.

Demiryolu

Ulusal demiryolu ağı Bölge'yi iki aks üzerinden doğu-batı doğrultusunda beslemektedir. Kuzeydeki hat Ergani'den Bölge'ye girmekte, Diyarbakır ve Batman'ı kat ederek Kurtalan'da son bulmaktadır. Güneydeki hat ise, Narlı'dan başlayarak Gaziantep ve Nizip üzerinden Barak'a varmakta, buradan Suriye sınırını izleyerek Nusaybin'e kadar ulaşmakta ve Suriye topraklarından geçerek Irak'a bağlanmaktadır. Bölge'nin batı sınırında Türkiye'nin en işlek hatlarından Divriği-İskenderun eksenini yer almakla beraber, bu hattın Bölge'ye etkisi çok zayıftır.

SAĞLIK

Proje'nin başlatılmasından bu yana GAP Bölgesi'nde sağlık hizmetleri önemli ölçüde yaygınlaşmış olmasına rağmen, sağlık sektörü göstergeleri halen ülke ortalamasının altındadır.

2002 yılı itibariyle Türkiye'deki 1 240 yataklı tedavi kurumunun % 6'sı Bölge'de bulunmaktadır. Bölge'de yer alan 75 yataklı tedavi kurumunun toplam yatak sayısı 8 488'dir. Sağlık Bakanlığı verilerine göre, aynı yıl itibariyle GAP Bölgesi'ne bağlı 9 ilde toplam 707 adet sağlık evi ve 418 adet sağlık ocağı yer almaktadır. Bölge genelinde en fazla sağlık kurumu bulunan iller sırasıyla Diyarbakır, Şanlıurfa ve Gaziantep'tir.

Sağlık personelinin 1999 yılındaki durumuna bakıldığında, Bölge'de 1999 yılında 1 227 uzman ve 2 381 pratisyen hekim bulunduğu görülmektedir. 1999 yılında Türkiye genelinde yer alan uzman hekimlerin sadece % 3'ü ve pratisyen hekimlerin ise % 5'i GAP illerinde

görev almaktadırlar. Yine aynı yılın sağlık personeli verilerine göre, Bölge'de 450 diş hekimi bulunmaktadır.

EĞİTİM-KÜLTÜR

Ülkemizde eğitim düzeyi genelde düşük olmakla birlikte, çeşitli nedenlere bağlı olarak özellikle GAP Bölgesi göstergeleri daha da düşüktür. Ülke genelinde 1990 yılında % 78.4 olan okuryazar oranı 2000 yılında % 86.5'e yükselmiştir. GAP Bölgesi'nde ise aynı yıllarda okuma-yazma bilenlerin oranı % 60.4'ten % 73.2'ye ulaşmıştır.

GAP Bölgesi'nde okur yazarlığın cinsiyete göre önemli değişimler gösterdiği ve okur-yazar olanlar arasında erkek nüfusun kadın nüfusa oranla çok daha yüksek olduğu görülmektedir. 1990 yılı itibariyle ülke genelinde erkek nüfusun % 89.8'inin okur-yazar olmasına karşılık, kadın nüfus içinde bu oran % 67.4'tür. Bölge'de ise erkek nüfusun % 75.5'i okur-yazarken, kadın nüfus arasında bu oran % 44.8'e düşmektedir. 2000 yılı itibariyle Bölge'de erkeklerin okuma-yazma oranı % 85.8 iken kadınların oranı % 60.2'dir. Aynı oran, Türkiye için erkeklerde % 94.5, kadınlarda ise % 78.4'tür.

2001-2002 öğretim yılı itibariyle Bölge'de 27 anaokulu, 4 999 adet ilköğretim okulu, 58 adet yatılı ilköğretim bölge okulu (YİBO), 12 adet pansiyonlu ilköğretim okulu (PİO), 176 adet genel lise, 189 adet mesleki teknik lise, 426 adet yaygın eğitim kurumu bulunmaktadır.

2001-2002 yılı itibariyle Bölge'de tüm illerde taşınmalı eğitim yapılmaktadır. Taşınılan merkez okul sayısı 361, taşınan okul sayısı 3 225'tir. Toplam taşınan öğrenci sayısı 58 179'dur. Taşınan öğrencilerden 40 087'si erkek, 18 092'si kız öğrencidir.

Kültür Varlıkları

Tarih öncesi çağlardan başlamak üzere günümüze kadar ulaşmış birçok uygarlığa ve üç büyük dine ait kültür varlığına ev sahipliği yapmış olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Mardin, Şanlıurfa, Şırnak illeriyle bir dinler mozaği oluşturmaktadır. Şanlıurfa'nın Nuh Peygamber tarafından kurulması, dağlardan Musa Peygamber'in çobanlık yapması ve İsa Peygamber tarafından kutsanarak batıda da "Kutsal Şehir" olarak anılması bu mozağin renklerini oluşturmaktadır.

Anadolu uygarlıklarının gelişmesinde tartışmasız önemli bir yeri olan Mezopotamya'nın parçası olan Güneydoğu Anadolu, tarihsel geçmişini günümüze kadar kalan sivil ve dini mimarlık örnekleri, sit alanları, ticaret yapıları ve su mimarisi varlıkları ile kanıtlamaktadır.

Bölge'de Kültür Bakanlığı tarafından tescil edilen 1 699 adet sivil mimarlık ve 409 adet dini mimarlık örneği bulunmaktadır. Tescil edilmiş sivil mimarlık örnekleri açısından Gaziantep oldukça zengindir. Diyarbakır'ın da tescilli dini mimarlık örnekleri açısından en zengin olduğu görülmektedir.

Bölge illeri arasında Şanlıurfa, çok sayıda arkeolojik sit alanı ve höyükle sit alanları sıralamasında ilk sırayı almaktadır.

KENTSEL VE KIRSAL ALTYAPI

Kentsel Altyapı Durumu

GAP Bölgesi'nde 2002 yılı itibarıyla 9 il ile bunlara bağlı 72 ilçe ve 115 belde olmak üzere 196 belediye mevcuttur. Gaziantep ve Diyarbakır "Büyükşehir Belediyesi" statüsüne sahip illerdir.

GAP Bölgesi temel altyapı olanakları açısından gelişmiş bölgelerin hayli gerisindedir. Hızla büyüyen şehirlerde altyapı konularındaki en önemli sorunlar, içmesuyu, kanalizasyon, atıksu arıtma tesisi ve katı atık yönetimi hizmetlerindeki yetersizlikten kaynaklanmaktadır. Kent merkezleri kırsal nüfusu büyük ölçüde çekmekte ve kent altyapısı artan ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

İçmesuyu Durumu

GAP Bölgesi'nde yer alan 196 belediyenin 163'ünde içmesuyu tesisi ele alınmış ancak zaman içinde doğan ihtiyaçtan dolayı bazı yerleşimlerin içmesuyu tesisleri tekrar projelendirilmiştir.

Bölge'de 128 yerleşimin içmesuyu tesisi tamamlanmış; 35 yerleşimde ise inşaatlar devam etmektedir. Ancak, inşaatı devam eden 35 yerleşim yeri içerisinde inşaatı biten 23 yerleşimde de zaman içinde ortaya çıkan ihtiyaçtan dolayı içmesuyu tesisleri tekrar ele alınmış olup halen yapım işleri sürmektedir.

Kanalizasyon ve Atıksu Arıtma Tesisi Durumu

GAP Bölgesi'nde genel olarak pıssu şebeke ve atıksu arıtma tesisleri yetersiz seviyededir. Belediyelerin içmesuyu temini, pıssuya göre öncelikli olarak ele alındığından, GAP Bölgesi'nde kanalizasyon sistemleri ve arıtma tesislerine ait çalışmalarda çok ilerleme kaydedilememiştir.

Bölge'de 16 yerleşimin kanalizasyon şebeke tesisleri tamamlanmış, 14 yerleşimde ise inşaatlar devam etmektedir. Ancak, inşaatı devam eden 14 yerleşim yeri içerisinde inşaatı biten 5 adet yerleşimde zaman içinde ortaya çıkan ihtiyaçtan dolayı kanalizasyon şebekesi tekrar ele alınmış olup halen yürütülmektedir.

Şanlıurfa-Merkez ve Suruç ile Adıyaman-Samsat yerleşimlerinin atıksu arıtma tesisleri yapılmış ancak işletilememektedir. Gaziantep, Nizip ve Akçakale atıksu arıtma tesisi çalışır vaziyette olup, 4 yerleşimin atıksu arıtma tesisi inşaatları devam etmektedir.

1996 yılında GAP İdaresi Başkanlığınca, kontrollük hizmetleri İller Bankası tarafından yapılan, 20 adet yerleşimin kanalizasyon şebeke ve arıtma tesisi etütleri, 1997 yılında ise 7 adet yerleşimin kanalizasyon şebeke, 1 adet yerleşimin ise arıtma tesisi etüt çalışması ihale edilmiş ve hemen uygulanabilecek durumda bir proje stoku oluşturulmuştur.

Ayrıca, GAP İdaresi tarafından Akçakale kanalizasyon ve arıtma tesisi 2001 yılında tamamlanmış olup, Kahta ve Ceylanpınar kanalizasyon ve arıtma tesislerinin yapımına devam edilmektedir.

Katı Atık Durumu

GAP Bölgesi'nde yer alan yerleşimlerin katı atık yönetimi ile ilgili problemleri gün geçtikçe ağırlaşmaktadır. Evsel, sanayi ve tıbbi atıkların biriktirilme yöntemleri sağlıksız ve yetersizdir. Özellikle halkın katı atıkları kaplara koyma alışkanlığı gelişmediği için evlerin önünde veya yakınında çöp yığınlarına rastlamak mümkündür. Ekip ve ekipman yetersizliğinden halen katı atığın önemli bir bölümü günlük olarak toplanamamaktadır.

Halk sağlığı ve çevrenin korunması bakımlarından büyük önem taşıyan Katı Atık Yönetimi ile ilgili çalışmalar, GAP İdaresi'nin sürdürülebilir kalkınma yönündeki çabaları dikkate alınırca gözardı edilmemesi gereken bir noktadadır. Bölge'deki mevcut uygulamaların tespit edilmesi ve Bölge'nin özellikleri dikkate alınarak teknik ve ekonomik yönden uygulanabilir, "Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği"ne uygun sistemler geliştirilmesi amacıyla 1991 yılından itibaren çalışmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede, GAP Bölgesel Ulaşım Altyapı Çalışması kapsamında 45 yerleşimin katı atık ön etüdüleri hazırlanmıştır. Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman ve Gaziantep illerinin kavramsal projeleri yine aynı çalışma kapsamında tamamlanmış ve Gaziantep kentinin katı atık düzenli depolama sahası inşaatı 1995 yılında bitirilerek işletmeye açılmıştır.

Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin ve Siverek kentleri katı atık yönetim sistemlerine ilişkin çalışma 1998 yılında GAP İdaresi'nin yürüttüğü GAP Kentsel Sanitasyon ve Planlama Projesi kapsamında ele alınmış, ancak finansman sıkıntısı yüzünden uygulama fırsatı bulunamamıştır.

GAP Bölgesi Katı Atık Yönetimi kapsamında değerlendirilmekte olan Adıyaman, Batman, Kilis, Siirt, Şırnak, Bismil (Diyarbakır), Kızıltepe (Mardin), Nizip (Gaziantep), Silvan (Diyarbakır), Viranşehir'de (Şanlıurfa) ise katı atıkların düzenli depolanması konusunda fizibilite ve projelendirme çalışmaları devam etmektedir.

Kırsal Alan Altyapı Durumu

Kırsal İçmesuyu Durumu

GAP Bölgesi'nde yer alan mevcut kırsal yerleşimlerin ünite bazında toplamına bakıldığında % 61'inin içmesuyuna kavuşmuş olduğu, bunun yanı sıra % 26'sının susuz, % 13'ünün suyunun da yetersiz olduğu görülmektedir.

Kırsal alan içmesuyu durumu nüfusa göre değerlendirildiğinde ise, nüfusun % 76'sının sulu, % 12'sinin susuz, % 12'sinin de yetersiz ünite de yaşadığı görülmektedir.

Köy Yolları Durumu

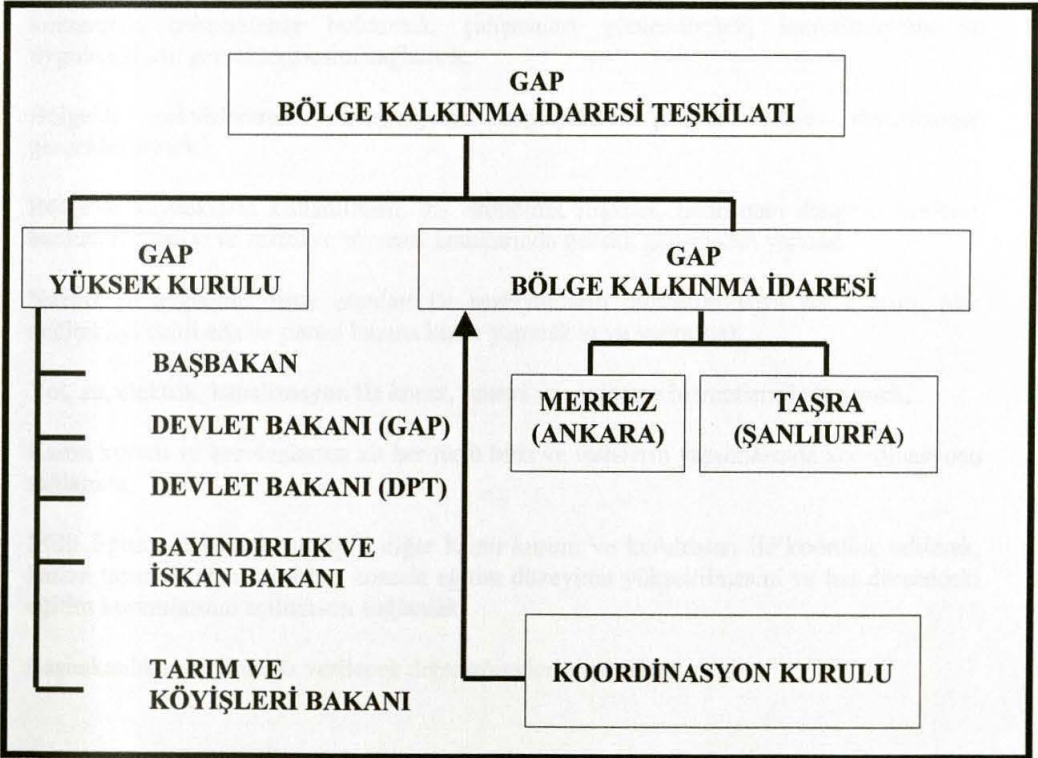
2001 sonu itibariyle, GAP Bölgesi'nde köy yollarının % 48'i stabilize iken asfalt ve tesfiye özellikli köy yollarının aynı oranda (% 24) kaldığı görülmektedir. Ülke genelinde köy yollarının % 29'u asfalt yollardan oluşmakta olup, stabilize ve tesfiye yolların toplam içindeki payı aynıdır (% 21).

2. GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ TEŞKİLATI

Güneydoğu Anadolu Projesi, önce Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde sırasıyla “Az Gelişmiş Bölgeler Daire Başkanlığı”, “Müsteşarlık Araştırma Grubu” ve “GAP Grup Başkanlığı”nın sorumluluğunda; daha sonra “Genel Müşavirlik Hizmetleri” çerçevesinde Türk Mühendislik, Müşavirlik ve Müteahhitlik A.Ş. (TÜMAŞ) tarafından ihale yoluyla yürütülmüştür.

Daha sonra Bölge’de yapılacak uygulamaların çok kapsamlı olması nedeniyle bölgesel kalkınmanın hızlandırılmasını sağlamak amacıyla Bakanlar Kurulu’nun 27 Ekim 1989 tarihli kararı ve 6 Kasım 1989 tarih ve 20334 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı kurulmuştur.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı, “GAP kapsamına giren yörelerin süratle kalkındırılması, yatırımların gerçekleştirilmesi için plan, altyapı, ruhsat, konut, sanayi, maden, tarım, enerji, ulaştırma ve diğer hizmetleri yapmak veya yaptırmak, yöre halkının eğitim düzeyini yükseltmek için gerekli tedbirleri almak veya aldirmek, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak üzere” kurulmuştur.

Not: 02 Aralık 2002 tarih 2002/56 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Tarım ve Köyişleri Bakanı da GAP Yüksek Kurulu’nun bir üyesi olmuştur.

2.1. MEVZUAT

2.1.1. 388 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın Kurulması ve Görevleri hakkında 388 sayılı KHK Başbakanlığa bağlı hükmi şahsiyeti haiz ve onbeş yıl süreli GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın kuruluş ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemektedir. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın görevleri 2. maddede aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- a) Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt ve Şanlıurfa illerini içine alan GAP Bölgesi (Batman, Kilis ve Şırnak da il statüsünü kazandıktan sonra buraya dahil olmuştur) için gerekli araştırma ve uygulama projelerini yapmak ve yaptırmak,
- b) Bölge içindeki faaliyetleri yönlendirmek, uygulamasını değerlendirmek ve takip etmek,
- c) Bölge'de uzun vadeli planlar ve programlar muvacehesinde süratle kalkınmayı sağlamak için tarım, madencilik, imalat sanayi, enerji, ulaştırma, haberleşme, inşaat, turizm gibi kamu hizmetleri, beşeri kaynaklar, sosyal, ekonomi, bilim, araştırma, geliştirme ve teknoloji, çevre ve şehircilik, bölge geliştirme ve kültür sektörlerinde yapılacak yatırımlar konusunda çalışmalarda bulunmak, çalışmaları yönlendirmek, koordinasyonu ve uygulamaların gerçekleşmesini sağlamak,
- d) Bölge'de sektörlerarası entegrasyonu sağlayacak şekilde bölge planlamasını gerçekleştirmek,
- e) Bölge'de kaynakların kullanılması, dış ekonomik ilişkiler, finansman dengesi, krediler, bankalar, fiyatlar ve sermaye piyasası konularında gerekli çalışmaları yapmak,
- f) Nazım ve uygulama imar planları ile revizyonların tamamını veya bir kısmını plan değişikliği dahil ada ve parsel bazına kadar yapmak veya yaptırmak,
- g) Yol, su, elektrik, kanalizasyon ile konut, sanayi ve ulaştırma hizmetlerini yürütmek,
- h) Kamu kurum ve kuruluşlarına ait her türlü bina ve tesislerin yapılmasında koordinasyonu sağlamak,
- i) Milli Eğitim Bakanlığı ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ile koordine edilerek, halkın tarımsal alan dahil her konuda eğitim düzeyinin yükseltilmesini ve her derecedeki eğitim kurumlarının açılmasını sağlamak,
- j) Başbakanlıkça bu konuda verilecek diğer görevleri yapmaktır.

2.1.2. 4314 Sayılı Kanun

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 388 sayılı KHK'nın 9. maddesi, 11 Aralık 1997 tarihinde kabul edilen 4314 no'lu kanun ile değiştirilmiştir. Buna göre, İdare'nin gelirleri;

- a) Başbakanlık bütçesine konulacak ödenekler,
- b) Her türlü yardım, kredi, hibe ve bağışlar,
- c) Faiz, hizmet, kira gelirleri ile sair gelirler şeklinde belirtilmiştir.

2.2. ORGANLAR

2.2.1. GAP Yüksek Kurulu

GAP Yüksek Kurulu, Teşkilatın en yüksek karar organı olup, GAP İdaresi tarafından hazırlanacak her türlü plan, proje ve programları inceleyerek karara bağlar. GAP Yüksek Kurulu, Başbakan başkanlığında GAP'tan sorumlu Devlet Bakanı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Devlet Bakanı ile Bayındırlık ve İskan Bakanı'ndan oluşmuştur. GAP Yüksek Kurulu'na, gerektiğinde konuları ile ilgili olarak diğer bakanlar da davet edilebilir.

2002/56 sayılı Başbakanlık genelgesi ile Tarım ve Köyişleri Bakanı da 2 Aralık 2002'den itibaren GAP Yüksek Kurulu'nun üyesi olmuştur.

GAP Yüksek Kurulu'nun çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar, 26 Aralık 1989 tarihli ve 20384 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe konulan GAP Yüksek Kurulu'nun Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik'le belirlenmiştir.

Yüksek Kurul, söz konusu yönetmeliğin 5. maddesi uyarınca, gündemindeki konuları görüşmek üzere iki ayda bir toplanır. Kurul Başkanı, gerekli gördüğü hallerde, GAP Yüksek Kurulu'nu toplantıya çağırabilir.

2.2.2. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP İdaresi)

Bir başkan ve iki başkan yardımcısı ile yeterli sayıda uzman ve memurdan oluşan GAP İdaresi, merkez teşkilatı Ankara'da ve taşra teşkilatı ise Şanlıurfa'da olmak üzere örgütlenmiştir.

GAP İdaresi, ilgili Devlet Bakanı'nın sorumluluğunda, GAP Yüksek Kurulu kararları çerçevesinde, Bölge kalkınmasına dair planlama, araştırma ve uygulama çalışmalarını yürütmekle görevlidir.

GAP İdaresi, GAP Yüksek Kurulu'nun sekreteryahizmetlerini de yürütmektedir.

388 sayılı KHK'ya göre Şanlıurfa'da örgütlenen GAP İdaresi Bölge Müdürlüğü, daha ziyade GAP Bölgesi'nde uygulama ve araştırma çalışmalarını yürütmektedir.

388 sayılı KHK'nın 3. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, GAP İdaresi'nin görev alanına giren konularda 1580 sayılı Belediye Kanunu ve 3194 sayılı İmar Kanunu ile diğer kanunların ilgili idarelere verdikleri imar ve altyapıya dair hak ve yetkiler bu İdare'ye devredilmiş sayılır.

GAP İdaresi'nin kuruluşuna ait 388 sayılı KHK'nın yürürlüğe girdiği 6 Kasım 1989 tarihinden itibaren fiilen kuruluş çalışmalarına 1990 yılında başlanmış; GAP İdaresi'nin Personel Sicil Amirleri Yönetmeliği, Disiplin Amirleri Yönetmeliği, Satınalma Esasları ile İhale

Yönetmelikleri hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Ancak, ihtiyaca cevap vermemesi nedeniyle Satınalma Esasları ile İhale Yönetmelikleri gözden geçirilerek Satınalma ve İhale Yönetmeliği adı altında yeniden düzenlenmiş, 14 Ocak 1996 tarih ve 12523 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yeniden Yapılanma Çalışmaları

GAP İdaresi, dünyadaki gelişmeleri de dikkate alarak, GAP'ın tamamlanmasına yönelik kendisine verilen görevleri yerine getirmek üzere yeni bir yapılanma içinde olmuştur. İdare, yürütmekte olduğu proje ve faaliyetlerin daha verimli ve etkin işleyişini sağlamak; kurumlararası koordinasyonu en iyi şekilde gerçekleştirmek; sinerji yaratan, çağdaş ve örnek bir kurum olarak GAP'ı 2010 yılına taşıyacak bir organizasyona sahip olmak üzere "yeniden yapılanma" çalışmasını tamamlamıştır. Bu çerçevede;

- Kurum vizyonu ve misyonunun yeniden değerlendirilmesi,
- Amaçlara yönelik bir yönetim sisteminin oluşturulması,
- Çağdaş, etkin, verimli, dinamik, öğrenen ve sürekli gelişen bir organizasyon yapısı oluşturulması,
- Katılımcı bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi,
- İş ilişkileri ve çok yönlü iletişimin artırılarak organizasyon içinde görev, yetki ve sorumlulukların belirlenmesi,
- Kişilere bağlı olmayan, kendiliğinden çalışan kalıcı bir sistemin oluşturulması,
- Performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi,
- Personelin eğitim ihtiyaçlarının belirlenerek yetenek ve başarılarını artırmaya yönelik eğitim ve gelişme programlarının oluşturulması hedeflenmiştir.

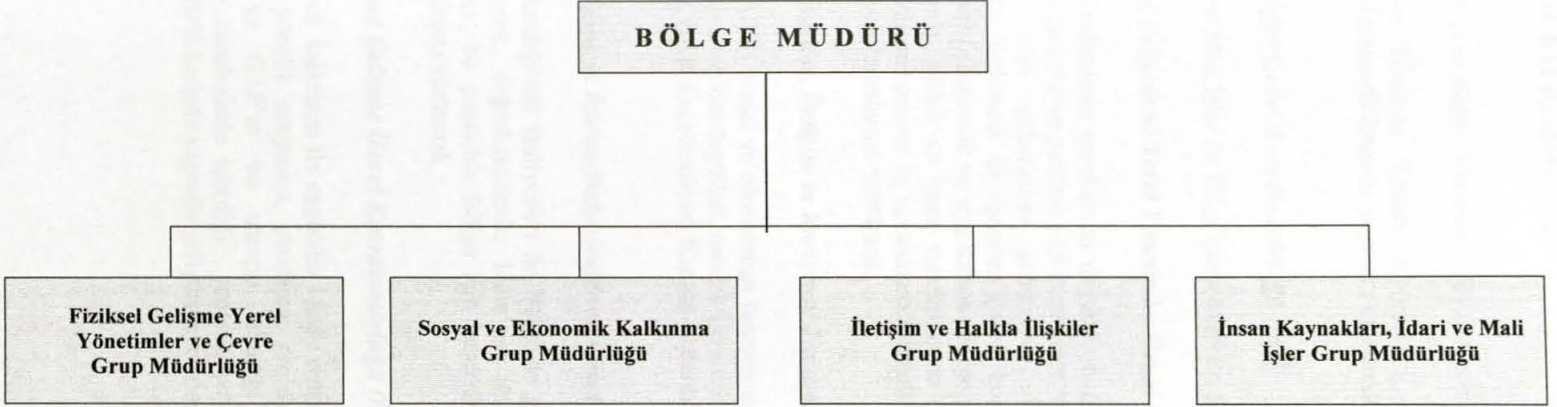
GAP İdaresi, kurulduğu günden bu yana kendisine verilen görevleri, yasal yetkileri çerçevesinde en etkin ve verimli şekilde yerine getirmeye çalışmıştır. 2001 yılında gerçekleştirdiği yeniden yapılanma çalışmasıyla **“küresel düşünce ve yerel koşullar ışığında sürdürülebilir insani kalkınmayı”** vizyon olarak benimseyen GAP İdaresi, **“çevre ve insan odaklı değer yaratmayı”** kendine misyon olarak belirlemiştir. Bu çerçevede çağdaş ve örnek bir kurum olarak GAP'ın sürdürülebilir insani gelişme hedefini gerçekleştirmeye yönelik proje ve faaliyetlerine devam etmektedir.

Ayrıca, 2001/39 sayılı Başbakanlık Genelgesi doğrultusunda Merkez ve Bölge teşkilatımızda bulunan tüm birimlerle birlikte yürütülen “norm kadro” çalışmaları tamamlanmış ve ilgili kuruluşlara teslim edilmiştir.

GAP İDARESİ MERKEZ TEŞKİLATI ORGANİZASYON ŞEMASI

GAP İDARESİ BÖLGE TEŞKİLATI ORGANİZASYON ŞEMASI

MERKEZ TEŞKİLÂTI BİRİMLERİ

- ***İnsan Kaynakları ve Kalite Sistemleri Genel Koordinatörlüğü (İKKS)***

Başkanlığın Kalite Yönetim Sistem faaliyetlerini yürütmek; insan gücü planlaması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesini yapmak; çalışanların özlük haklarına ilişkin çalışmaları gerçekleştirmek.

- ***İdari ve Mali İşler Genel Koordinatörlüğü (İMİ)***

Başkanlığın İdari ve Mali İşler ile Bilgi İşlem Merkezi faaliyetlerini yürütmek.

- ***Çevre, Fiziksel Gelişme ve Yerel Yönetimler Genel Koordinatörlüğü (ÇFGY)***

Bölge’de yerel yönetimlerin gereksinim duyduğu harita ve imar çalışmalarını yapmak ve yaptırmak, fiziksel gelişme ve mekana ilişkin projeler yürütmek, bu anlamda yerel yönetimler ile ilişkileri ve ortak çalışmaları geliştirmek. Bölge’de büyük fiziki yatırımları gerçekleştirmek ve kalkınma ile beraber çevre koruma ve çevre yönetimine yönelik politikaları, projeleri geliştirmek ve uygulamak. Bölge kültürel mirasının korunmasına dönük çalışmaları yürütmek. Kültür ve inanç turizmi başta olmak üzere Bölge’nin sahip olduğu turizm potansiyelinin tanıtımına ve korunmasına dönük çalışmaları gerçekleştirmek. CBS ve uzaktan algılama uygulamalarını yürütmek.

- ***Uluslararası İlişkiler, İletişim ve Kurumsal Tanıtım Genel Koordinatörlüğü (UİKT)***

Başkanlığın ve GAP’ın ulusal ve uluslararası tanıtımına yönelik faaliyetleri yürütmek, ulusal veya uluslararası sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları ile gerekli iletişimi sağlamak. GAP Yüksek Kurulu ve GAP Koordinasyon Kurulu toplantılarının sekreteryasını ve çalışmalarını organize etmek.

- ***Stratejik Planlama ve İzleme/Değerlendirme Genel Koordinatörlüğü (SPİD)***

GAP İdaresi Başkanlığı’nın faaliyetleri ile Bölge’de gerçekleştirilen tüm kamu yatırım ve faaliyetlerini izlemek, değerlendirmek; İdare’nin strateji ve politikalarına yön verecek çalışmaları yapmak; bu paralelde Bölge için gereksinim duyulan alanlarda proje ve fon geliştirme çalışmalarını yürütmek.

- ***İnsani ve Sosyal Gelişme Genel Koordinatörlüğü (İSG)***

Bölge’de, ekonomik kalkınma ile eşgüdüm içinde dengeli, adil, sosyal ve insani gelişmeyi gerçekleştirmeye yönelik araştırma, planlama, projelendirme ve uygulama çalışmalarını gerçekleştirmek ve GAP’ın bu süreçte edindiği bilgi birikimi ve deneyimlerini ulusal/uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparak paylaşılmasını içeren insani ve sosyal gelişmeye ve her türlü konuda kapasite geliştirmeye yönelik eğitim çalışmaları yürütmek.

- ***Ekonomik Kalkınma Genel Koordinatörlüğü (EK)***

Ekonomik gelişmenin sağlanması amacıyla Bölge'nin tarım, orman ve kırsal kalkınmaya yönelik faaliyetlerinin daha etkin ve verimli olmasına dönük araştırma ve uygulama çalışmaları yapmak. Özel sektörün desteklenmesi, geliştirilmesi ve yatırımların Bölge'ye yönlendirilmesi konusunda çalışmalar yapmak ve Bölge'deki insan kaynağının gelişmesine dönük çalışmaları yürütmek.

BÖLGE TEŞKİLATI BİRİMLERİ

- ***Fiziksel Gelişme, Yerel Yönetimler ve Çevre Grup Müdürlüğü***

Bölge de yerel yönetimlerin gereksinim duydukları harita, imar ve altyapı projeleri ile ilgili tespit ve çalışmaları yapmak ve yaptırmak; yerel yönetimlerin mali, teknik ve insan kaynakları kapasitelerinin geliştirilmesine ilişkin çalışmalarda bulunmak; İdare'ce yaptırılan ve inşaatı devam eden kanalizasyon ve atık su arıtma tesisi inşaatlarının kontrolünü yapmak; Bölge'de içme suyu sıkıntısı olan, ağırlıklı olarak kırsal yerleşmelerin tespitinin yapılarak bir program çerçevesinde içme ve kullanma suyunun temin edilmesini sağlamak; çevresel konuları bir bütünlük içinde değerlendirerek ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte proje üretmek ve uygulamasını yapmak, çevre koruma ve çevre yönetimine ilişkin politikalar gerçekleştirmek. Bölge kültürel mirasının araştırılması, korunması ve geliştirilmesine dönük çalışmaları yürütmek, proje üretmek ve uygulamak. Kültür ve inanç turizmi başta olmak üzere Bölge'nin sahip olduğu turizm potansiyelinin tanıtımına ve korunmasına dönük çalışmaları gerçekleştirmek.

- ***Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Grup Müdürlüğü***

Bölge'de ekonomik kalkınma ile eşgüdüm içinde dengeli, adil, sosyal ve insani gelişmeyi gerçekleştirmeye yönelik araştırma, planlama, projelendirme ve uygulama çalışmalarını gerçekleştirmek. Ekonomik gelişmenin sağlanması amacıyla, Bölge'nin tarım, orman ve kırsal kalkınmaya yönelik faaliyetlerinin daha etkin ve verimli olmasına dönük araştırma, planlama ve uygulama çalışmaları yapmak. Özel sektörün desteklenmesi, geliştirilmesi ve yatırımların Bölge'ye yönlendirilmesi konusunda çalışmalar yapmak ve Bölge'deki insan kaynağının gelişmesine dönük çalışmaları yürütmek.

- ***İletişim ve Halkla İlişkiler Grup Müdürlüğü***

GAP'ın ve GAP İdaresi'nin çalışmalarının; Başkanlıkla koordineli olarak düzenlenecek halkla ilişkiler ve tanıtım faaliyetleri ile ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtılmasına, bu yönde istenilen tutum ve davranışların yaratılarak Kurumun kamuoyundaki imajının pekiştirilmesi ve güçlendirilmesine, Kurumun ulusal, uluslar arası ve bölgesel açılımının sağlanması amacıyla Bölge'deki tüm paydaşlarla olan ilişki ve iletişimin düzenlenmesi ve yürütülmesine, kurum içi koordinasyon ve işbirliğinin artırılmasına yönelik faaliyetleri yürütmek.

- ***İnsan Kaynakları, İdari Ve Mali İşler Grup Müdürlüğü***

Bölge Müdürlüğü'nün Kalite Yönetim Sistem faaliyetlerini, insan gücü planlaması, geliştirilmesi ve değerlendirmesini yapmak, çalışanların özlük haklarına ilişkin çalışmaları gerçekleştirmek. Bölge Müdürlüğü'nde, Başkanlıkca belirlenen esaslar çerçevesinde İdari ve Mali işler ile Bilgi İşlem Birimi faaliyetlerini yürütmek.

2.3. TOPLU BİLGİLER

Tablo 9: Toplu Bilgiler

Toplu Bilgiler	Ölçü	1998	1999	2000	2001	2002	Son İki Yıl Farkı	Artış veya Azalış %
-Özkaynaklar	Milyon TL	205 023	13 754	-46 719	-44 771	78 046	33 275	74.3
-Yabancı kaynaklar	"	121 448	1 002 693	696 348	930 529	1 103 673	173 144	18.6
-Yabancı kaynaklara sirayet eden zarar	"	-	-	-	-	-	-	-
-Yatırımlar için nakdi ödemeler	"	3 486 681	4 146 686	6 740 750	5 998 406	8 850 618	2 852 212	47.5
-Fonlardan ve bütçeden alınan meblağ	"	4 400 000	6 030 500	9 671 786	11 507 580	17 561 000	6 053 420	52.6
-Memur (ortalama)	Kişi	17	17	18	23	25	2	8.7
-Sözleşmeli	"	75	82	103	80	75	-5	-6.2
-İşçi	"	125	133	135	141	141	0	0
-Personel için yapılan tüm giderler	Milyon TL	572 416	998 782	1 451 492	2 209 372	3 197 370	987 998	44.7
Cari Yıla İlişkin								
-Memurlar için yapılan giderler	Milyon TL	32 433	58 292	76 171	149 561	279 035	129 474	86.5
-Memur başına ortalama aylık gider	"	159	286	353	542	930	388	71.5
-Sözleşmeliler için yapılan giderler	"	262 336	452 860	662 027	932 391	1 299 686	367 295	39.3
-Sözleşmeli başına aylık ortalama gider	"	267	381	536	971	1 444	473	48.7
-İşçiler için yapılan giderler	"	277 467	487 630	713 294	1 127 419	1 770 212	642 793	57
-İşçi başına aylık ortalama gider	"	173	305	440	666	1 046	380	57
-Tahakkuk eden vergiler	Milyon TL	293 438	298 274	466 609	523 830	903 717	379 887	72.5
-GSYH'ya katkı (alıcı fiyatlarıyla)	"	2 075 668	1 242 361					
-Toplam gelirler	"	4 487 267	6 138 288	9 813 851	11 682 226	17 734 882	6 052 656	51.8
-Toplam giderler	"	4 925 532	6 329 557	9 874 325	11 680 277	17 612 065	5 931 788	50.7
-Dönem gelir veya gider fazlası	"	-438 265	-191 269	60 473	1 948	122 817	120 869	6200
-Toplam gelir veya gider fazlası	"	205 023	13 754	-46 719	44 771	78 046	33 275	74.3

2.4. PERSONEL DURUMU

2.4.1. Genel Bilgiler

GAP İdaresi Başkanlığı'nda istihdam edilen personele ilişkin hususlar 388 sayılı KHK'nın 5., 6., 7. ve 8. maddelerinde belirtilmiştir.

5. maddenin 2. fıkrası gereği; Başbakan tarafından atanan Başkan ve Başkan Yardımcıları hakkında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 59. maddesi hükümleri uygulanır. 6. maddeye göre ise GAP İdaresi Başkanı'na bakanlık müsteşarları, Başkan Yardımcıları'na genel müdürler için öngörülen ek göstergeler ve bunlara verilen zam ve tazminatlar uygulanır.

Başkan ve Başkan Yardımcısı kadroları karşılık gösterilmek kaydıyla, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlerine bağlı olmaksızın sözleşmeli personel çalıştırılabilir.

Ayrıca, özel bilgi ve ihtisası gerektiren konularda kadro aranmaksızın ve diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlerine bağlı olmaksızın yerli ve yabancı elemanlar sözleşmeli olarak çalıştırılabilir.

Bu suretle çalıştırılacakların sözleşme usul ve esasları ile ücret miktarı ve her çeşit ödeme Bakanlar Kurulu'na tespit edilir. Sözleşme ile çalıştırılacak personel, isteği halinde T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilir.

Genel ve katma bütçeli daireler, iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile bunlara bağlı kuruluşlar ve müesseselerde çalışanlar, GAP İdaresi Başkanlığı'nda sözleşmeli olarak istihdam edilebilirler. Başkanlığın bu konudaki talepleri, ilgili kurum ve kuruluşlarca öncelikle sonuçlandırılır. Bu personel, ilgili kurumlarından aylıksız izinli sayılırlar. İzinli oldukları sürece memuriyetleri ile ilgili özlük hakları devam ettiği gibi, bu süreler terfi ve emekliliklerinde hesaba katılır. Terfileri başkaca bir işleme gerek kalmaksızın, süresinde yapılır.

Ayrıca, yukarıda belirtilen kurumlarda görevli personel aylık, ödenek, her türlü zam ve tazminatlar ile diğer mali, sosyal hak ve yardımları kurumlarınca ödenmek kaydıyla geçici olarak GAP İdaresi Başkanlığı'nda görevlendirilebilirler.

7. maddede GAP İdaresi'nin, planların yapılması, tatbikatı ve koordinasyonu ile ilgili olarak araştırma, etüt ve proje tetkiki gibi işleri, üniversite öğretim üye ve yardımcıları ile yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişilere sözleşme ile yaptırabileceği ve bu hususta Devlet İhale Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

GAP İdaresi'nde istihdam edilen personel kadroları da 8. madde ile 190 sayılı KHK'nın eki cetvellere GAP İdaresi bölümü eklenmek suretiyle ihdas edilmiştir. Sözleşmeli personel kadrolarının ise aynı KHK'nın 6. maddesinde Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenmesi öngörülmüştür.

2002 yılında GAP İdaresi Başkanlığı'nda çalışan memur, sözleşmeli personel ve geçici işçi kadroları, ortalama yıl sonu kişi sayısı bir önceki yıl ile birlikte Tablo 10'da gösterilmiştir.

2002 yılı sonu itibariyle 27 memur, 74 sözleşmeli personel ve 142 adet de geçici işçi olmak üzere toplam 243 kişi çalışmıştır. Çalışan tüm personelin toplam 78'i Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü'nde görev yapmaktadır.

Tablo 10: 2002 Yılı Personel Durumu

Personel	2001		2002			
	Çalışan Personel		Norm Kadro	Program Kadro	Çalışan Personel	
	Ortalama Kişi	Yıl Sonu Kişi	Sayı	Sayı	Ortalama Kişi	Yıl Sonu Kişi
A- Memurlar:						
1-Genel İdare Hizmet.	7	7	-	35	7	7
2-Teknik Hizmetler	15	15	-	35	19	19
3-Yardımcı Hizmetler	1	1	-	4	1	1
Toplam	23	23	-	74	25	27
B- Sözleşmeliler	80	77	-	93	75	74
C- İşçiler	141	141	-	144	141	142
Genel Toplam	244	241	-	311	241	243

2.4.2. Memurlar

Memurlara özlük ve mali konular yönünden 657, 5434 ve 6245 sayılı kanunlar ile ek ve değişikliklerine ilişkin kanun ve KHK hükümleri uygulanmaktadır.

2.4.3. Sözleşmeli Personel

Sözleşmeli personele, GAP İdaresi'nin kuruluşuna ait 388 sayılı KHK hükümleri ile "GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nda Çalıştırılacak Sözleşmeli Personel Hakkında Hizmet Sözleşmesi Esasları"ı belirleyen 9 Mart 1990 tarih ve 90/229 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na göre işlem yapılmaktadır.

Öte yandan, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nda Çalıştırılacak Sözleşmeli Personel Hakkında Hizmet Sözleşmesi Esasları çerçevesinde, sözleşmeli personele 4 maaş tutarında ikramiye ve devlet memurlarına ödenen diğer sosyal yardımlarla birlikte Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü'nde görevli personele ayrıca % 10 oranında ücret artışı verilmektedir.

GAP İdaresi bünyesinde istihdam edilen memur ve sözleşmeli personelin öğrenim durumları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Memur ve Sözleşmeli Personelin Öğrenim Durumları

(Kişi)

Öğrenim Durumları	2001	2002
1- Yüksek		
Mimar	3	3
Şehir ve Bölge Plancısı	13	15
Jeoloji Mühendisi	4	4
Sosyoloji	3	3
İktisat	13	11
Ziraat Mühendisi	22	26
İşletmeci	14	21
Kimya Mühendisi	1	1
İnşaat Mühendisi	6	5
Harita Mühendisi	6	5
Açıköğretim Fakültesi		
Açıköğretim Fakültesi (2 yıllık)	11	9
Diğer	45	40
2- Lise vb.	101	100
Toplam	241	243

Tablo 12: Personele Yapılan Harcamalar

Personele Yapılan Harcamalar	2001		2002								
	Harcanan		Ödeneğin Son Durumu	Harcanan							Kişi Başına Ayda Düşen
	Toplam Harcama	Kişi Başına Ayda Düşen		Esas Ücretler	Ek Ödemeler	Sosyal Giderler	Cari Yıl Toplamı	Geçmiş Yıla İlgili Ödeme ve Geri Alışlar	Toplam Harcama		
Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	
A- Memurlar	158 431	574	263 314	101 505	100 643	76 887	279 035	-	279 035	930	
B- Sözleşmeliler	963 245	1 003	1 252 519	739 042	278 840	281 804	1 299 686	-	1 299 686	1 444	
C- İşçiler	1 181 797	698	1 681 537	1 189 455	80 836	499 921	1 770 212	-	1 770 212	1 046	
Toplam (A+B+C)	2 303 473		3 197 370	2 030 002	460 319	858 612	3 348 933	-	3 348 933		
Geçen Yıl Toplamı	1 508 767		2 209 372	1 331 060	350 514	611 410	2 292 984	-	2 303 473		
Fark	784 217		987 998	698 942	109 805	247 202	1 055 949	-	1 045 460		
Taşeron İşçiler İçin Yapılan Harcamalar	66 681	463							74 905	520	

Tablo 13: Sosyal Giderler

	Memurlar		Sözleşmeliler		İşçiler		Toplam		Fark
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	
Sosyal Giderler	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL
- Cari Yılla İlgili									
1. Aile ve çocuk yardımı	1 931	2 900	3 450	4 922	-	-	5 381	7 822	2 441
2. Evlenme, doğum ve ölüm yard.	2	-	-	-	-	-	2	-	-2
3. Yedirme yardımı	-	4 684	-	28 241	99 742	131 266	99 742	164 191	64 449
4. Giydirme yardımı	1 720	1 694	-	-	-	-	1 720	1 694	-26
5. Taşıma giderleri	8 870	15 722	30 853	47 167	54 378	88 675	94 101	151 564	57 463
6. Emekli Sand. Kurum karş. ve Yön.Katılma Payı	18 585	31 136	67 539	81 597	-	-	86 124	112 733	26 609
7. Emekli ikram. İsten ayrıl. tazm.	-	-	2 222	12 408	-	-	2 222	12 408	10 186
8. SSK primi işveren payı	-	-	2 783	3 876	142 066	231 154	144 830	235 030	90 200
9. İşsizlik kesintisi işveren payı	-	-	153	138	21 853	23 701	22 006	23 839	1 833
10. Sağlık giderleri	11 915	17 622	73 480	85 445	-	-	85 395	103 067	17 672
11. Eğitim giderleri	2 096	3 129	41 929	18 010	25 862	25 125	69 887	46 264	-23 623
12. Ayni ve nakdi başka sosyal gid.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	45 119	76 887	222 409	281 804	203 557	499 921	611 410	858 612	247 202

2.4.4. İşçiler

Yardımcı hizmetleri yürütmek amacıyla Maliye Bakanlığı'ndan alınan yıllık vizelerle geçici işçi istihdam edilmektedir. İşçilerin özlük hakları konusunda GAP İdaresi ile personel arasında yapılan hizmet sözleşmesiyle 1475 sayılı İş Kanunu ve 506 sayılı Kanun ve ilgili ek değişikliklerine göre işlem yapılmaktadır. İşçi alımları, İş ve İşçi Bulma Kurumu'nca gönderilen adaylar arasından yapılmaktadır.

2.5. MALİ DURUM

2.5.1. GAP İdaresi 2002 Yılı Mali Durumu

GAP İdaresi'nin 2002 yılı mali durumu önceki dönem değerleriyle karşılaştırmalı olarak Tablo 14'de gösterilmiştir. İdare'nin bir hizmet kuruluşu olması ve işletmecilik faaliyetlerinin olmamasının yanısıra tahsis edilmiş bir sermayesinin de bulunmamasından dolayı mali durum ve mali analizleri yapılmamıştır.

2.5.2. GAP İdaresi 2002 Yılı Bütçesi

388 sayılı KHK'nin 9. maddesi gereği GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin bütçesi GAP Yüksek Kurulu'nca kabul edildikten sonra Başbakan onayına sunulur. Bu bütçe prosedürü dahilinde GAP İdaresi'nin 2001 Mali Yılı Bütçesi, 2001/1 sayılı GAP Yüksek Kurulu Kararı ve 20 Nisan 2001 tarih, B.02.0.10/093.04-484 sayılı Başbakanlık Kararı ile 9 780 076 000 000 TL olarak karara bağlanıp onaylanmıştır.

GAP İdaresi'nin 2002 yılı gelir-gider kalemleri, ilk ve son duruma göre ödenekleri, ödeneklere göre sapmalar, geçen yıl gelir ve gider rakamları ile karşılaştırmalı olarak Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14: Bütçeye İlişkin Toplu Bilgiler

Bütçeye ilişkin toplu bilgiler	2001		2002			
	Gerçekleşme Milyon TL	Bütçeye Göre sapma (İlk durum) (%)	Bütçe		Gerçekleşme Milyon TL	Bütçeye Göre sapma (İlk durum) (%)
			İlk durum Milyon TL	Son durum Milyon TL		
A-Gelirler:						
-Başbakanlık bütçesinden	9 780 076	-	16 561 000	17 561 000	17 561 000	6
-Maliye Bakanlığı'ndan transfer	1 727 504	-	-	-	-	-
-Diğer gelirler	192 862	-	39 000	173 882	173 882	345
Toplam (A)	11 700 442	19.6	16 600 000	17 734 882	17 734 882	6.8
B-Giderler:						
-Personel giderler	2 209 372	22.7	2 700 000	3 245 407	3 245 407	20.2
-Malzeme alımları	744 302	106.6	900 000	751 195	751 195	-16.5
-Dışardan sağlanan fayda ve hizmetler	2 341 025	6.4	3 970 000	4 254 386	4 254 386	7.1
-Yolluk giderleri	142 557	38.5	200 000	188 675	188 675	-9.4
-Maddi duran varlık alımları	193 005	275.0	100 000	157 197	157 197	57
-yatırım harcamaları	5 998 406	21.5	8 611 000	8 850 618	8 850 618	2.8
-Diğer giderler	69 826	171.3	80 000	164 587	164 587	105
Toplam (B)	11 698 493	19.6	16 561 000	17 612 065	17 612 065	6.3
Gelir- Giderler farkı	1 949	-	-	122 817	122 817	-

2.5.3. GAP İdaresi 2002 Yılı Bilançosu

Muhasebe kayıt ve işlemleri GAP İdaresi Başkanlığı'nda bilgisayar ile yürütülmektedir. Bölge Müdürlüğü'nde, 388 sayılı KHK'de ita amiri olarak belirlenen Başkan'ın yetkisini Bölge Müdürü'ne devredebileceği konusunda bir hüküm bulunmadığından, bağımsız bir muhasebe ünitesi oluşturulamamıştır. Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü'ndeki tüm gider harcamaları, bir mutemete verilen iş avansı ile yürütülmekte, sarf belgeleri ise merkezde muhasebeleştirilmektedir.

Tablo 15 : 2002 Yılı Bilançosu Aktif

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI
2002 YILI BİLANÇOSU

AKTİF (VARLIKLAR)	ÖNCEKİ DÖNEM		CARİ DÖNEM	
	2001 (TL)		2002 (TL)	
DÖNEN VARLIKLAR				
A. Hazır Değerler		684 276 671 669		1 180 237 376 890
B. Menkul Kıymetler				
1-Menkul Kıymet Değ.				
Düşüklüğü Karş. (-)		201 482 000 000		1 482 000 000
C. Ticari Alacaklar				
1-Alac. Sen. Rees. (-)				
2-Şüph. Alac. Karş. (-)				
D. Diğer Alacaklar				
1-Alac. Sen. Rees. (-)				
E. Stoklar				
1-Stok Değer Düşük. Karşılığı				
2-Verilen Sip. Avans				
F. Yıllara Yayg. İnş. Onarım Maliyetleri				
G. Gelecek Aylara Ait Gid. Ve Gelir Tahak.				
H. Diğer Dönen Varlıklar				
I. Diğer Dönen Varlık Kar.				
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI		885 758 671 669		1 181 719 376 890
DURAN VARLIKLAR				
A. Ticari Alacaklar				
1-Alacak Senetleri Reeskontu (-)				
2-Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)				
B. Diğer Alacaklar				
1-Alacak Senetleri Reeskontu (-)				
2-Şüpheli Diğer Alacak Karşılığı (-)				
C. Mali Duran Varlıklar				
1-Bağlı Menkul Kıy.				
2-Bağlı Menkul Kıym. Değ. düş. Karş. (-)				
3-İştirakler				
4-İştir. Serm. Taah. (-)				
5-İştirak. Serm. Pay. Değ. Düşük Karş. (-)				
6-Bağlı Ortaklıklar				
7-Bağlı Ortak. Serm. Taahhütleri (-)				
8-Bağlı Ortak. Serm. Payları Değer Düşüklüğü Kar. (-)				
9-Diğer Mali D. Var.				
10-Diğer Mali D. Var. Değ. Düş. Karş. (-)				
D. Maddi Duran Varlıklar		19 711 666 133 500		23 764 125 189 160
1-M. Duran Var. (Brüt)	459 200 653 400		616 397 708 900	
2-Birikmiş Amort (-)				
3-Yapıl. Olan Yat.	19 252 365 480 100		23 147 727 480 260	
4-Verilen Sip. Avans.				
E. Maddi Olmayan Dur. V.				
1-M. Olmay. D. V. (Brüt)				
2-Birikmiş Amort (-)				
3-Verilen Avanslar				
F. Özel Tüken. Tabi Var.				
1-Özel Tükenmeye Tabi Varlık (Brüt)				
2-Birik. Tük. Pay. (-)				
3-Verilen Avanslar				
G. Gelecek Yıllara Ait Gid. Ve Gelir Tahakkuk				
H. Diğer Duran Varlıklar				
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		19 711 666 133 500		23 764 125 189 160
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI		20 597 424 805 169		24 945 844 566 050
NAZİM HESAPLARI		16 726 536 297 406		30 289 976 236 646

Tablo 16: 2002 Yılı Bilançosu Pasif

PASİF (KAYNAKLAR)	ÖNCEKİ DÖNEM		CARİ DÖNEM	
	2001 (TL)		2002 (TL)	
I. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR				
A. Mali Borçlar				
B. Ticari Borçlar		4 731 974 100		1 120 605 400
1-Borç Sen.Rees. (-)				
C. Diğer Borçlar		828 832 155 073		1 018 449 036 433
1-Borç Sen.Rees. (-)				
D. Alınan Avanslar				
E. Yıllara Yaygın İnş. ve Onarım Hakediş				
F. Ödenec. Vergi ve Yük.		96 965 258 862		84 103 087 483
G. Borç ve Gider Karşıl.				
1-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlü karşılıkları				
2-Dönem Karının Peş. Ödenen Vergi ve Diğer Yüküm (-)				
3-Kıdem Tazm. Karşıl.				
4- Diğer Borç ve Gid. karşılıkları				
H. Gelecek Aylara Ait Gelir ve Gider Tah.				
I. Diğer K. Vad. Yab. Kay.				
K. VADELİ YAB. KAY. TPL.			930 529 388 035	1 103 672 729 3
II. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR				
A. Mali Borçlar				
B. Ticari Borçlar				
1-Borç Sen.Rees. (-)				
C. Diğer Borçlar				
1-Borç Sen.Rees. (-)				
D. Alınan Avanslar				
E. Borç ve Gider Karş.		19 711 666 133 500		23 764 125 189 160
1-Kıdem Tazmin. Karş.				
2- Diğer Borç ve Gd. Krş.	19 924 363 955 400		23 764 125 189 160	
F. Gelecek Yıllara Ait Gelir ve Gider Tahak.				
G. Diğer U. Vadeli Y. Kay.				
UZUN VAD. YAB. KAYN. TPL.			19 711 666 133 500	23 764 125 189 1
III. ÖZKAYNAKLAR				
A. Ödenmiş Sermaye				
1- Sermaye				
2- Ödenmemiş Ser (-)				
B. Sermaye Yedekleri				
1- Hisse Sen. İhraç Pr.				
2- Hisse Sen. İpt. Kar.				
3- M. D. V. Yen. Değ. Artış				
4- İştirak. Y. Değ. Artış				
5- Diğer Serma. Yedek.				
C. Kar Yedekleri				
1- Yasal Yedekler				
2- Statü Yedekleri				
3- Olağanüstü Yedek.				
4- Diğer Kar Yedek.				
5- Özel Fonlar				
D. Geçmiş Yıllar Karları				
E. Geçmiş Yıl Zar. (-)		-46 719 479 643		-46 719 479 643
F. Dönem Net Karı (Zar.)		1 948 763 277		122 817 363 940
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI			-44 770 716 366	78 046 647
PASİF (KAYNAKLAR) TPL.			20 597 424 805 189	24 945 844 566
NAZİM HESAPLARI			16 726 536 297 406	30 289 976 236

2.5.4. GAP İdaresi 2002 Yılı Gelir Tablosu
(Kar ve Zarar Hesabı)

GAP İdaresi kar amacı olmayan bir hizmet kuruluşu olduğundan, maliyet ve satış unsurları bulunmamakla birlikte gelir tablosuna uygun olması yönünden, çizelgede tüm bölümlere yer verilmiştir. GAP İdaresi'nin 2002 yılı faaliyet dönemine ait gelir ve giderleri önceki dönem değerleriyle karşılaştırmalı olarak Tablo 17'de gösterilmiştir.

GAP İdaresi'nce yapılan faaliyetlerle ilgili harcamalar, uygulamaya konulan yeni Tek Düzen Hesap Planı'na uygun olması açısından, genel yönetim giderleri gibi düşünülerek bu hesapta muhasebeleştirilmiştir.

Tablo 17: GAP İdaresi'nin 2002 Yılı Gelir-Gider Hesabı

Gelir ve giderler	Önceki Dönem (Milyon TL)	Cari Dönem (Milyon TL)	Fark (Milyon TL)
A-Brüt gelirler	11 507 580	17 561 00	6 053 420
B- Gelirlerden indirimler (-)	--	--	--
C- Net gelirler	11 507 580	17 561 000	6 053 420
D- Gelir karşılığı giderler	--	--	--
FAALİYET ÖNCESİ GELİR-GİDER FARKI	11 507 580	17 561 000	6 053 420
E- Faaliyet giderleri	11 680 104	17 612 065	5 931 961
FAALİYET GİDERİ SONRASI GELİR-GİDER FARKI	172 524	-51 065	-223 589
F- Diğer faaliyetlerden olağan gelirler	21 630	17 957	-3 673
G- Diğer faaliyetlerden olağan giderler (-)	173	--	-173
H- Finansman giderleri (-)	--	--	--
OLAĞAN GELİR-GİDER FARKI	151 067	33 108	-117 959
I- Olağandışı gelirler (-)	171 232	167 623	-3 609
J- Olağandışı giderler (-)	18 216	11 698	-6 518
K- Olağandışı giderler (-)	1 949	122 817	120 868
DÖNEM NET GELİR-GİDER FARKI			

3. GAP İDARESİ'NİN ÇALIŞMALARI

3.1. TARIM PROJELERİ

3.1.1. SIIRT ORGANİZE HAYVANCILIK BÖLGESİ KURULMASI

Siirt kent merkezi içerisinde kalmış olan ve hayvancılıkla uğraşan çiftçilerin kent dışında oluşturulacak organize hayvancılık bölgesine taşınması ve burada tekniğine uygun yapılacak kontrollü üretimle daha kaliteli ürün elde edilmesi projenin temel amacını oluşturmaktadır. Böylece aynı zamanda kentin sağlıklı gelişimine katkıda bulunulması da hedeflenmektedir.

Siirt şehir merkezindeki işletmelerin bir araya toplanması ile entegre hayvancılık yapılması; Entegre hayvancılık bölgesinde üretilen ürünlerin mamul ve yarı mamul olarak işlenmesi için entegre tesislerin kurulması planlanmaktadır. Üretimdeki entegrasyondan dolayı girdilerin daha ucuza temin edilmesi ve etkin pazarlama olanakları sağlanması mümkün olacaktır. Ayrıca işletmelerin şehir merkezinden uzaklaştırılmasıyla çevre kirliliği de önlenmiş olacaktır. Bu proje;

- Kent merkezi dışında, belirlenecek hazine arazisi üzerinde harita, imar, altyapı hizmetlerinin yapılmasını,
- Modern teknolojiye uygun işletme ve işleme tesisleri (et, deri vb.) ile ürünleri mamul ve yarı mamul hale getirecek mandıraların kurulmasını,
- Kontrollü ortamda üretilen ürünleri tüketiciye ulaştıracak bir pazarlama organizasyonunun oluşturulması ve böylece çiftçi gelirinin artırılmasını,
- İnsan ve hayvan sağlığı açısından önem arz eden koruyucu veterinerlik hizmetlerini kapsayacak entegre bir sanayi sitesinin kurulmasını içermektedir.

Proje kapsamında 10-13 Aralık 2000 tarihinde Siirt Valiliği, DPT, Tarım İl Müdürlüğü, Çevre Bakanlığı, TC Ziraat Bankası GAP Krediler Müdürlüğü ve GAP İdaresi katılımı ile Siirt'te bir toplantı ve saha araştırması yapılmıştır.

Belirlenen dört alan içinden en uygun yer olarak Beştabira mevki Doluharman Köyü tespit edilmiştir. Proje'nin etüt çalışmaları için müşavir firma olan Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği ile anlaşmaya varılmış; Mart 2001'de firmaya yer gösterimi yapılmış ve etüt çalışmalarına başlanmıştır.

Siirt Organize Hayvancılık Bölgesi kurulması kapsamında başlatılan etüt proje çalışmaları Temmuz 2002'de tamamlanmış ve uygulama aşamasına gelinmiştir. Bu çalışmalar kapsamında Siirt İli Merkez İlçe'deki hayvancılık işletmelerinin sosyo-ekonomik analizi yapılmış, buna bağlı olarak uygulanacak hayvancılık modeli tespit edilmiştir. Ayrıca, su ve toprak etütleri yapılarak tesislerin projelendirilmesi ve yerleşim planları hazırlanmıştır. Harita ve imar planı çalışmaları devam etmektedir.

Bölge hayvancılığına uygun üretici organizasyon modeli ve hayvancılık bölgesinin kurulması için gerekli finansman kaynakları konusunda da öneriler yapılmıştır.

2002 yılında etüdün tamamlanmasıyla birlikte proje, uygulamaya geçilebilmesi için, 2003 Yılı Yatırım Programı'na teklif edilmiş, ancak vize alınamamıştır. Projenin uygulamasına yönelik finansman arayışları sürdürülmektedir.

3.1.2. GAP BÖLGESİ SU ÜRÜNLERİ ÜRETİM VE TÜKETİMİNİN ARTIRILMASI ETÜD PROJESİ

Bölge'de yapımı öngörülen baraj göllerinin tamamlanması ile birlikte yaklaşık 220 000 ha su yüzey alanı oluşacaktır. Bu alanda su ürünleri üretiminin artırılması ile Bölge halkının refah düzeyini yükseltmek, hayvansal protein ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olmak, su kaynaklarını sürdürülebilir olarak değerlendirmek, Bölge'deki su ürünleri potansiyelini ülke ekonomisine katkı sağlayacak şekilde harekete geçirmek amaçlanmıştır; ve Su Ürünleri Üretim ve Tüketiminin Artırılması Projesi planlanmıştır.

Sektörle ilgili tüm kuruluşların katılımı ve işbirliği ile proje için oluşturulan yönetim kurulunda GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, Çevre Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı temsilcileri bulunmaktadır. Yönetim Kurulu projenin gelişiminden ve yönlendirilmesinden sorumludur.

Yürütülen çalışmalar esnasında proje kapsamına Su Ürünleri Eylem Planı'ndaki bazı faaliyetlerin eklenerek projenin genişletilmesi ve ivedilikle uygulamaya geçilmesi gerektiği görülmüştür. Bu çerçevede uygun tür seçimi, balık üretimi için uygun yemleri hazırlayacak teknolojilerin geliştirilmesi, kafeslerde yetiştiricilik yapılması, karada yetiştiriciliğin geliştirilmesi, kirliliğin önlenmesi ve çevre bilincinin güçlendirilmesi, bilinçli ve etkin bir örgütlenmenin sağlanmasına yönelik çalışmalar da proje kapsamına alınmıştır.

Etüdün yapılması için, Aralık 2001'de Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ile GAP İdaresi arasında bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol çerçevesinde çalışmalara başlanmıştır.

2002 yılında, i) yetiştiricilik, ii) sosyo-ekonomik örgütlenme ve kredilendirme, iii) balıkçılık-pazarlama ve iv) doğal kaynaklar olarak 4 ayrı çalışma grubu oluşturulmuş; arazide uygulanacak anket formlarına son şekilleri verilmiş ve alan çalışmalarına başlanmıştır. Yürütülen çalışmalar içinde yetiştiricilik tesislerinin incelenmesi, arazi envanter çalışmasının yapılması, balık tüketim alışkanlıkları ve sosyal yapının tespiti, anket izleme çalışmaları ve ekonomik analizler için veri toplama çalışmaları yer almaktadır.

Hazırlanan teknik raporlar DSİ, DPT, Çevre Bakanlığı, Orman Bakanlığı ve KHGM'ne gönderilerek görüşleri alınmıştır.

GAP İleri balık satış yerlerinin tespiti ve incelenmesi tamamlanmıştır; Bölge'deki tüm su ürünleri kooperatifleri ile avcılık yapan balıkçılar hakkında gerekli veriler toplanmıştır. Doğal kaynaklar arazi ve envanter çalışması Şanlıurfa İli'nde gerçekleştirilmiş, Diyarbakır, Siirt, Şırnak ve Elazığ illerinde devam etmektedir. Pazarlama grubu Adıyaman, Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis illerinde çalışmalar yapmıştır.

3.1.3. AĞAÇLANDIRMA VE EROZYON KONTROLÜ

Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Projesi ile GAP Bölgesi'nde orman kaynaklarının korunması, iyileştirilmesi, genişletilmesi, verimli ve sürekli olarak çok yönlü işletilmesi; baraj gölleri altında kalacak endemik bitkilerin şimdiden toplanarak belirli merkezlerde üretimlerinin sürdürülmesi; hayvancılık için büyük öneme sahip mer'aların korunması ve ıslah edilmesi amaçlanmaktadır.

Erozyonun önlenmesi ve toprak, su ve bitki arasında bozulan doğal dengenin yeniden kurulabilmesi için Türkiye'nin en büyük baraj göl aynasına sahip Atatürk Barajı'nın etrafında ağaçlandırma suretiyle bir koruma kuşağının yaratılması da bu projenin amaçları arasındadır.

Proje, Orman Bakanlığı, Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) ve GAP İdaresi arasında 4 Mart 1998 tarihinde imzalanan işbirliği protokolünde belirlenen esaslara göre yürütülmektedir. "GAP Ormancılık Proje Paketi İşbirliği Sözleşmesi" kapsamında 8 proje yer almaktadır:

1. Diran Çayı Mikro Havza Islah Projesi (Adıyaman-Gerger İlçesi)
2. Erozyon Önleme Amaçlı Kuyulu Köyü Mera Islah Projesi (Adıyaman-Merkez İlçesi)
3. Tuzlanan Alanlarda Bitkilendirme ve Araştırma Projesi
4. Birecik ve Karkamış Barajları Göl Alanlarının Floristik Yapısı
5. Atatürk Barajı Çevresinde Ağaçlandırma Projesi
6. Şanlıurfa Tünel Çıkış Ağız Ağaçlandırma Projesi
7. Mardin Radar Mevki Ağaçlandırma Projesi
8. Rekreasyon Amaçlı Ağaçlandırma Faaliyetleri

1. Diran Çayı Mikro Havza Islah Projesi (Adıyaman-Gerger İlçesi)

Proje alanı olan Diran Çayı Mikro Havzası'nda arazi kullanımının usulüne uygun yapılmayışı tarımı olumsuz yönde etkilediği gibi 5 620 hektar büyüklükte olan bu alandan taşınan sediment ile Atatürk Baraj Gölü'nün dolması tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Havzada bulunan 6 köy (Açma, Dağdeviren, Çamiçi, Koşarlar, Burçaklı ve Ağaçlı) yerleşiminde kırsal kalkınma, hayvancılığın geliştirilmesi, yem bitkileri üretimi, bozuk meşe alanlarında rehabilitasyon, ağaçlandırma ve erozyon önleme konularında verilecek kurslar ve eğitim çalışmaları ile ekim ve dikim uygulamaları planlanmıştır. Proje kapsamında;

- Ekim 1998'de Açma, Dağdeviren, Koşarlar ve Ağaçlı köylerinde yem bitkileri ve mera ıslahı eğitim çalışmaları yapılmıştır.
- TEMA tarafından temin edilen 2500 adet ceviz fidanı çiftçiler tarafından dikilmiştir. Ceviz fidanlarında tespit edilen % 15 civarında kurumanın bilinçsiz sulama, dikim hatası ve güneş yanıklarından oluştuğu gözlenmiştir.
- Kasım 1999'da erozyon önleme faaliyetleri kapsamında 480 hektarlık yamaç arazi ıslahı, 500 m³'lük kuru taş duvar yapımı için yerler tespit edilmiş ve çalışmalara başlanmıştır. Ancak, çalışmaların ikinci gününde diğer köylülerin "arazilerimizi elimizden alacaklar" yanlış inancı ve müdahaleleri üzerine çalışmalar durdurulmuştur. Köylerdeki ihtilafların çözülmesi halinde çalışmalara yeniden başlanacaktır.
- Yem bitkileri üretimi kapsamında ise 350 hektarlık korunga tohumu ekimi, 50 hektarda fiğ tohumu ekimi ve 10 hektarda da silajlık mısır tohumu ekimi için 11 ton korunga ve 2 ton macar fiği tohumu satın alınmış olup, 4 ton korunga ve 500 kg macar fiği köylülere dağıtılarak tohumların ekimi gerçekleştirilmiştir.
- Ağaçlandırma faaliyetleri kapsamında Ocak 2000'de 40 000 muhtelif fidan (zeytin, fıstık, kayısı, erik, elma, armut, nar ve kiraz) dikimi gerçekleştirilmiştir.

Teknik kontroller ve bilgilendirme çalışmaları TEMA Proje Koordinatörü ve GAP İdaresi Bölge Müdürlüğü elemanları tarafından yapılmakta; projenin gelişimi de dönemsel olarak değerlendirilmektedir.

Faaliyetler

	<u>Planlanan</u>
Eğimli Alan Islahı (Teras)	1 380 ha
Kuru Taş Duvar	5 000 m ³
Yem Bitkisi Üretimi	500 ha
Meyve Ağacı	300 ha
Arıcılık	300 adet (30 aile)
Eğitim	30 adet

2002 yılında, proje kapsamında 300 adet arılı kovan dağıtılmış, 40 kg arıotu ekilmiş toplam 150 ha alana meyve fidanı dikilmiş ve 25 adet muhtelif eğitim çalışması yapılmıştır.

2. Erozyon Önleme Amaçlı Kuyulu Köyü Mera Islah Projesi (Adıyaman-Merkez)

Proje kapsamına alınan 125 ha büyüklüğündeki alanda çok şiddetli erozyon vardır. Aşırı ve düzensiz otlatmanın yapıldığı bu alanda önce koruma tedbirleri ile birlikte erozyon önlemleri alınması, dere ve dereciklerde kuru taş duvar eşikleri ve yamaç arazilerde teraslar yapılarak toprağın dayanıklı hale getirilmesi ve sahanın bitkilendirilmesi planlanmıştır.

Proje uygulama alanının Şanlıurfa-Adıyaman karayolu üzerinde olması, yapılacak çalışmaların gözlemlenmesine ve bu yöre için örnek alınmasına neden olacaktır. Ayrıca, mera alanlarından faydalanan sürü sahiplerine de yem bitkileri üretim alışkanlığı kazandırılması amaçlanmaktadır.

Faaliyetler

	<u>Planlanan</u>
Eğimli Alan Islahı (Teras)	65.5 km
Kuru Taş Duvar	655 m ³
Yem Bitkisi Üretimi	250 ha
İhate (Tel Çit)	5.9 km
Sıvat Yapımı (3 gözlü)	1 adet

Proje kapsamında erozyon önleme amaçlı 655 m³ kuru eşik taş duvar örme, 65 km teras yapımı; mera ıslah çalışmaları kapsamında 5.9 km ihata duvarı için dikenli tel çekimi, 1 adet üç gözlü sıvat (birbirine bağlı hayvan sulama amaçlı küçük havuzlar) ve 250 ha alanın bitkilendirilmesi tamamlanmıştır. Ayrıca, yem bitkileri üretimi kapsamında 20 hektarlık alanda korunga ekimi gerçekleştirilmiştir.

65 km'lik teraslarda ve bitkilendirmede 8200 kg korunga tohumu ve 2550 kg macar fiği kombine edilerek kullanılmıştır. Gerek teraslarda, gerekse tam alanda çok sağlıklı korunga ve macar fiği çimlenmeleri gözlemlenmiştir.

Ayrıca yine bitkilendirme çalışmalarında merkezi Suriye'nin Halep şehrinde bulunan Kurak Alanlarda Uluslararası Tarımsal Araştırma Merkezi'nden (ICARDA) getirilen 70 adet torbalı-topraklı çalı türleri (shurbs) sahaya dikilmiştir. Aynı bölgede 125 hektar alana ilave olarak 175 hektarlık alanda benzer çalışmaların uygulanabilmesi için etüd ve planlama çalışmaları yapılmış; teras tesisine başlanmıştır.

2002 yılında proje faaliyetleri kapsamında 35 km teras onarılmıştır. Doğadan alınan 1640 kg fiğ ve korunga tohumu, 1200 kg fiğ ve arpa tohumu ve 1200 kg tritikale tohumu ekilmiştir. Ayrıca, 25.4 km ihate hattı onarılmıştır.

3. Tuzlanan Alanlarda Bitkilendirme ve Araştırma Projesi (1999 - 2000)

Şanlıurfa Akçakale İlçesi'nde Tuzlanan Alanlarda Tuza Dayanıklı Bitkilendirme Projesi kapsamında 400 adet Fırat Kavağı (tuza dayanıklı) fidanı Elazığ Ormancılık Araştırma Müdürlüğü'nden temin edilerek, Gündoğan Köyü'nde bir çiftçinin arazisine dikilmiştir.

4. Birecik ve Karkamış Barajları Göl Alanlarının Floristik Yapısı (2000 - 2001)

Birecik ve Karkamış Baraj Gölleri altında kalacak olan ve kurtarılması gereken bitkileri saptayabilmek için su altında kalacak alanların floristik kompozisyonunun bilinmesi gerekmektedir. Ayrıca, varsa lokal endemik bitkilerle ekonomik değeri olan dar yayılışlı baklagil ve buğdaygil familyalarına ait bitkilerden gerekli olanların in ve exsitu şartlarda korunması için önlemler alınmalıdır. Bu amaçla, Mayıs 2000'de Birecik ve Karkamış Barajları'nın yapımının yer aldığı bölgelerde bu durumdan etkilenecek bitki örtüsünü tespit çalışmalarına başlanmıştır.

- *Birecik Baraj Göl Alanlarının Floristik Yapısı*

Halfeti ve Birecik ilçeleri arasındaki Fırat nehri yatağının ve çevresinin floristik yönden araştırılması ve bitki envanterinin çıkarılması doğrultusunda arazide gözlemler yapılmış ve bitki örnekleri toplanmıştır. Alan 300-350 m'lik yükseltilerde yer almakta olup tamamen tarım amaçlı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle doğal bitki örtüsü yok denecek kadar azdır. Özellikle her yıl işlenen bağ bahçe kenarlarında tek yıllık otsu bitkiler bulunmaktadır. Bunun yanında çok yıllık gruplardan ağaç ve çalı formundaki meyve ağaçları da hayli boldur. Ancak bu meyve ağaçları baraj nedeniyle kesilmektedir. Yine bağ ve bahçe kenarlarında süs bitkilerinin bulunduğu göze çarpmaktadır. Bunlardan ülkemizde park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen *Melia azederah* ağacının alanda doğallaşmış halde olduğu gözlenmiştir. Yine değişik formlarda güllerin ve zeytin ağaçlarının görüldüğü alanda antepfıstığı bitkisi de hayli bol olarak bulunmaktadır. Kültürü yapılan hem otsu hem de ağaç ve çalimsı formların benzerlerini yine aşağı yukarı aynı iklimsel özelliklere sahip yerlerde yetiştirme imkanı olduğundan genetik kayıp diye bir durum söz konusu değildir.

Vadiden biraz yukarıya doğru çıkıldıkça (400-500 m) alanın bitki örtüsü değişmekte ve genelde tek yıllık otsu ve geniş yayılışlı türler hakim konuma geçmektedir. Alanda tanınan türler gözlem olarak yazılmış, tanınamayanlardan da herbaryum örnekleri alınmıştır.

- *Karkamış Baraj Göl Alanlarının Floristik Yapısı*

Karkamış Barajı'nın yapımı ile Karkamış ile Birecik İlçeleri arasında kalan nehir havzası boyunca su toplanmıştır. Nehir yatağı kenarlarında tarım arazisi olarak kullanılan alanlar tamamen sular altında kalmıştır. Bu alanlar tarım arazisi olarak kullanıldığı için doğal bitki örtüsü bakımından son derece fakirdir. Beldenin güneyine doğru çıplak, yoğun otlatma baskısı altında bulunan hemen hemen hiçbir bitki türünün çiçeklenemediği, zayıf bitki örtüsüne sahip tepeler bulunmaktadır. Bu tepeler barajda biriktirilecek olan su seviyesinin yükselmesinden etkilenmiştir. Bu alanlarda yöre halkının da durumu göz önüne alınarak ekolojik şartlara

uygun ağaçlandırma faaliyetleri yapılabilir. Bu alanın bazı kesimlerinde ise kuru tarım ve antepfıstığı tarımı yapılmaktadır.

Sonuç olarak sular altında kalan kısımlarda kaybolan bir bitki örtüsü mevcut değildir.

5. Atatürk Barajı Çevresinde Ağaçlandırma Projesi (1999 - 2000)

Atatürk Barajı Çevresinde Ağaçlandırma Projesi Adıyaman İli'nde Valilik, Genel Kurmay Başkanlığı (2. Kolordu Komutanlığı) ve üniversitelerin işbirliği ile faaliyete geçirilmiş ve "Mehmetçik-Üniversite Geçliği Elele GAP Ağaçlandırma Projesi" çerçevesinde ilk adımlar atılmıştır. Yapılan faaliyetlere (1999-2000) GAP İdaresi de katkı sağlamıştır.

6. Şanlıurfa Tünel Çıkış Ağız Ağaçlandırma Projesi (2000 - 2001)

Şanlıurfa Tüneli çıkış ağız ile Harran regülatörü arasında kalan ana isale kanalı boyunca sol sahilde 20 ha, sağ sahilde 30 ha olmak üzere toplam 50 ha'lık alanda ripelerle 70-80 cm derinliğinde alt toprak işlenmesi yapılmıştır. GAP İdaresi tarafından temin edilen 33 000 adet yapraklı, 2 000 adet Pawlonia ve 33 000 adet ibrelili fidanın dikimi 18 Aralık 2000 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Ağaçlandırma alanının ihata tesis çalışması bitirilmiş olup saha koruma altına alınmıştır. Alanın bakımı DSİ XV. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

7. Mardin Radar Mevki Ağaçlandırma Projesi (2000 - 2002)

Mardin kent yerleşimi ile Hava Radar Komutanlığı arasında kalan boş alanın ağaçlandırılması amacıyla toplam 21 850 adet fidan Orman Bakanlığı Mardin Fidanlık Müdürlüğü, askerler ve halk ile birlikte dikilmiştir.

8. Rekreasyon Amaçlı Ağaçlandırma Faaliyetleri

Proje çerçevesinde rekreasyon amaçlı yapılan çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

- Batman İli Ağaçlandırması

Batman İli'nde belediye su deposu sahasında 18 900, NATO sahasında 23 825, Çamlıca'da 40 950 ve Atatürk Parkı'nda 7 200 adet olmak üzere toplam 90 875 adet fidan dikilmiştir.

- Batman Kayapınar Beldesi

Batman ili Kayapınar Beldesi Mankara mevkiinde belediyeye ait 40 000 m²'lik alana GAP İdaresi tarafından alınan toplam 10 000 adet fidanın dikimi sağlanmıştır.

- Mardin İli Nusaybin İlçesi Park Alanı Ağaçlandırması

Mardin İli'nde Nusaybin Belediyesi'nin talebi üzerine 18 000 m²'lik park alanına GAP İdaresi tarafından 12 000 adet fidan alınmış ve alınan fidanlar Mardin Belediyesi tarafından dikilmiştir.

- **Mardin İli Yeşilli İlçesi Park Alanı Ağaçlandırması**

Mardin Belediyesi'nin talebi üzerine ve "Her Eve Bir Ağaç" kampanyası çerçevesinde GAP İdaresi tarafından alınan 2 000 adet fidan park alanına dikilmiştir.

- **Mardin Kız Yurdu Çevresinin Ağaçlandırılması**

Kız yurdunun ağaçlandırılması amacıyla Mardin Belediyesi tarafından 1 830 adet fidan talep edilmiştir. GAP İdaresi tarafından alınan fidanlar belediye ve öğrenciler tarafından dikilmiştir.

- **Mardin İli Kızıltepe İlçesi Park Alanı Ağaçlandırması**

Mardin İli'nde park ve cadde refüjlerinin ağaçlandırılması amacıyla GAP İdaresi tarafından alınan 3 850 adet fidan Kızıltepe Belediyesi tarafından dikilmiştir.

- **Mardin İli Şehir Merkezi Ağaçlandırması**

Mardin Belediyesi'nin talebi üzerine park, cadde ve refüjlerin ağaçlandırılması için GAP İdaresi tarafından 8 855 adet fidan alınmış ve Mardin Belediyesi, Orman Bakanlığı Mardin Fidanlık Müdürlüğü ve halk tarafından dikimi gerçekleştirilmiştir.

- **Siirt İli Termal Mevki Park Alanı Ağaçlandırması**

Siirt Belediyesi'nin talebi üzerine Termal Mevkii bitişiğindeki park alanlarına katkı sağlamak amacıyla 8 848 adet fidan alınmış, halk ve belediye tarafından dikimi gerçekleştirilmiştir.

- **Şanlıurfa Siverek İlçesi**

Şanlıurfa İli Siverek İlçesi'nde 7. Kolordu Komutanlığı'nın başlattığı ağaçlandırma çalışmalarına 1 800 adet fidan ile katkı sağlanmıştır.

- **Şanlıurfa Viranşehir İlçesi**

Şanlıurfa İli Viranşehir İlçesi'nde bulunan Cirap Deresi Havzası'na GAP İdaresi'nin aldığı 10 480 adet fidan belediye tarafından dikilmiştir.

GAP İdaresi 1999 yılından beri ağaçlandırma faaliyetlerini, imkanlar ölçüsünde, 9 ilde küçük çaplı erozyon kontrolü, rekreasyon ve özellikle Bölge'nin mevcut orman varlığını artırmaya yönelik olarak yürütmektedir.

1999-2001 dönemi itibariyle toplam 273 778 adet fidan ile yaklaşık 228 hektar alan ağaçlandırılmıştır.

2002 yılında, GAP Bölgesi genelinde yaklaşık 85 ha alanda rekreasyon amaçlı ağaçlandırma çalışması yapılmıştır. Bu çerçevede yaklaşık 100 000 adet ağaç fidanı Adıyaman, Mardin, Şanlıurfa, Diyarbakır, Batman ve Siirt illerinde dikilmiştir.

3.1.4. GAP BÖLGESİ HAYVANCILIĞINI GELİŞTİRME PROJELERİ (GAP HALKALARI)

Son yıllarda yaşadığımız toplumsal, ekonomik, politik ve teknolojik değişmelerin sonucunda hayvancılık Bölge'de önemini ve ağırlığını kaybetmiştir. Bu durum, geçimini hayvancılıkla sağlayan kırsal kesimlerin yoksullaşmasını da beraberinde getirmiştir. Yürütülmekte olan bu proje ile GAP Bölgesi'nde hayvancılık sektörünün canlandırılması ve bu yolla sulama dışı alanlardaki topraksız ve az topraklı yoksul çiftçilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

Projenin hedef grupları, seçilecek pilot alanda geçim kaynakları kısıtlı olan dul ve yetim aileleri, yoksul topraksız çiftçiler ile 10 dekar sulu veya 30 dekar susuz araziden fazla araziye sahip olmayan küçük çiftçilerdir.

Proje kapsamındaki uygulamalar için çiftçi seçiminde; topraksız veya az topraklı olmaları, daha önce hayvancılık yapmış olmaları, istekli olmaları ve hayvan barınağına sahip olmaları gibi kriterlere bakılmaktadır. Şu anda küçük ölçekte de olsa hayvancılık yapan veya bir zamanlar yapmış olan, hayvancılık bilgi ve becerisine sahip olan çiftçilere öncelik tanınmaktadır. Mevcut veya geliştirilebilir mera olanakları bulunan köyler de öncelikle tercih edilmektedir. Başarıyla uygulanmakta olan sözleşmeli hayvancılık projelerinin GAP geneline yaygınlaştırılması çalışmaları devam etmektedir.

Sözleşmeli hayvancılık projeleri Şırnak, Beytüşşebap ve Mardin'de uygulanmaktadır. Projenin sürekliliğini ve yaygınlaştırılmasını sağlamak amacıyla her aileye verilen hayvan sayısı kadar kuzunun 5 yıllık bir süre içerisinde aynı tahsili (geri dönüşümü) gerçekleştirilmektedir.

Proje GAP İdaresi, Valilikler ve Tarım İl Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. Proje için ayrılan finansman kaynağı valilik tarafından yönetilmektedir. Proje faaliyetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi için bir izleme ve yönlendirme kurulu oluşturulmuştur.

Şırnak Sözleşmeli Hayvancılık Projesi

GAP İdaresi, Şırnak Valiliği ve Tarım İl Müdürlüğü tarafından ortaklaşa yürütülen projeye Şırnak'ta 1998 yılında başlanmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından sağlanan finansman ile başlanan projede, GAP İdaresi proje faaliyetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi çalışmalarını yürütürken, Tarım İl Müdürlüğü de teknik destek sağlamıştır.

Proje kapsamında pilot uygulama alanı seçilen Şırnak İli'nde, Valilik ve Tarım İl Müdürlüğü'nün tespit ettiği çiftçilere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sağlanan kaynak ile toplam 900 baş koyun ve 90 baş koç 29 Ağustos 1998 tarihinde dağıtılmıştır (İkizce Köyü'nde 16 çiftçi ailesine 160 baş ivesi koyun ve 16 baş koç, Şenoba Köyü'nde 51 çiftçi ailesine 510 baş ivesi koyun ve 51 baş koç, Taşdelen Köyü'nde ise 22 çiftçi ailesine 220 baş ivesi koyun ve 11 baş koç olmak üzere toplam 890 baş koyun ve 78 baş koç dağıtılmıştır. Ayrıca, Özel İdare'ye bağlı Katran Çiftliği'nde ise 10 ivesi koyun ve 12 baş koç bakıma alınmıştır).

Çiftçilere verilen koyunların ve koçların bedelinin aynı olarak bir program çerçevesinde geri alınması planlanmıştır. Projenin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla çiftçilere bir eğitim

programını uygulanmaktadır. Geri ödemeler, projenin devamlılığı için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na yapılacaktır.

Projenin izleme ve değerlendirmesini yapabilmek ve teknik destek sağlamak amacıyla, Şırnak İli ve İlçelerini Geliştirme Vakfı (ŞIRGEV) tarafından 1 ziraat mühendisi (zooteknist) ve 1 veteriner görevlendirilmiştir.

Daha önce dağıtılan koyunlara ek olarak 21 Temmuz 1999 tarihinde finansmanı ŞIRGEV tarafından karşılanan 500 koyun ve 25 koç ile 12 Ekim 2000 tarihinde GAP İdaresi tarafından Ceylanpınar TİGEM'den satın alınan 250 koyun ve 13 koç Taşdelen Köyünde dağıtılmıştır. Böylece bugüne kadar proje kapsamında Şırnak ili'nin üç köyünde (Şenoba, İkizce ve Taşdelen) toplam 182 aileye 1650 baş koyun ve 128 koç dağıtılmıştır.

Tarım Bakanlığı ve GAP İdaresi uzmanlarından oluşan ekipler tarafından belirli dönemlerde izleme ve değerlendirme çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca, proje yayım ekibine Ekim 2001 tarihinde ICARDA'da GAP İdaresi uzmanlarının da katıldığı "hayvan sağlığı ve sürü yönetimi" konulu eğitime verilmiştir.

Mart 2003 tarihi itibarıyla Taşdelen Köyü'nde 1 215 İkizce Köyü'nde 364, Şenoba Köyü'nde 654 olmak üzere toplam 182 çiftçide 2 233 küçükbaş koyun bulunmaktadır.

Beytüşşebap Sözleşmeli Hayvancılık Projesi

Proje Şırnak'ta uygulanan model ile aynıdır. Proje için bir veteriner ve bir ziraat mühendisinden (zooteknist) oluşan özel bir yayım ekibi kurulmuştur. Köyler, çiftçi isimleri ve sayıları belirlenmiştir. 24 Ekim 2001 tarihinde Ceylanpınar TİGEM Müdürlüğü'nden 600 baş koyun 60 baş koç alımı gerçekleştirilmiş ve 8 köyde dağıtımı yapılmıştır.

<u>Köy İsmi</u>	<u>Hane Sayısı</u>
Yeşilöz Köyü/Merkez	6
Akarsu Köyü/Merkez	6
Mezra Beldesi	8
Akçayol	8
Boğazören	8
Gökçe	8
Koyunoba	8
Mutluca	8

Mart 2003 tarihi itibarıyla Beytüşşebap İlçesi'nde 60 çiftçide toplam 1 546 küçükbaş koyun bulunmaktadır.

Mardin Sözleşmeli Hayvancılık Projesi

1999 sonunda GAP İdaresi teknik kontrolü ve gözlemciliği altında Mardin Valiliği ve Tarım İl Müdürlüğü ile işbirliği içinde küçükbaş hayvancılığın yaygınlaştırılması amacıyla sözleşmeli hayvancılığa geçilmiştir.

GAP İdaresi'nin finansmanı ile Mardin İli Ömerli İlçesi'ne bağlı Kayadere Köyü'nde 8 çiftçi ailesinin her birine 10 koyun ve 1 koç olmak üzere toplam 80 baş koyun ve 8 koç, 24 Kasım

1999 tarihinde dağıtılmıştır. Çiftçilere verilen koyun ve koçların geri ödemesinin aynı olarak 4 yıllık bir program çerçevesinde GAP İdaresi'ne yapılması planlanmıştır.

1998 yılında dağıtılan koyunların geri dönüşümü Eylül 2000 tarihinde yapılmıştır. 11 baş dişi kuzu ve 2 baş erkek kuzu geri alınarak, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zooteknik Bölümü'ne yem blokları ile ilgili denemelerin yapılması için verilmiştir.

24 Ekim 2001 tarihinde 400 baş koyun ve 40 baş koç Ceylanpınar TİGEM Müdürlüğü'nden alınarak 40 aileye dağıtılmıştır. Böylece Ömerli İlçesi Kayadere Köyü'nde toplam 480 baş koyun ve 48 baş koç 48 aileye dağıtılmıştır. Daha sonra Savur İlçesi Bengüsu Köyü'nde de 230 baş koyun, 23 baş koç 71 aileye dağıtılmıştır. Mart 2003 itibariyle koyun sayısı bu ilde 1 581'dir.

2002 sonu itibariyle; yürütülen çalışmalar sonucunda 313 çiftçide toplam 4 205 baş canlı hayvan bulunmaktadır: Şırnak İli Taşdelen Köyü'nde 1349, İkiçze Köyü'nde 304, Şenoba Köyü'nde 500 Beytüşşebap İlçesi'nde 872 olmak üzere 242 çiftçide toplam 3025 küçükbaş hayvan; Mardin İli'nde ise 71 çiftçide toplam 1180 hayvan vardır.

Proje kapsamında "sürü kayıt sistemi" devreye sokulmuştur ve kayıtlar düzenli olarak girilmektedir. "Sürü Yönetimi ve Data Analizi" konulu bir eğitim düzenlenmiş; "Çiftçi El Kitabı" hazırlanmış ve çiftçilere dağıtılmıştır.

Geri dönüşüm çalışmaları kapsamında kuzu alınacak ve kuzu verilecek çiftçiler tespit edilmiş; yeni dağıtımlar için ağılların hazırlanması ve yaptırılması çalışmalarına başlanmıştır.

Ara-istasyon için Valilikle görüşme yapılmış kendileri tarafından yeterli kaynak sağlanamayacağı GAP İdaresi'ne bildirilmiştir. Ara-istasyon formülü yerine geri dönüşümlü alınacak kuzuların, projedeki çiftçi seçim kriterlerine uygun ve istekli çiftçilere verilerek gebe koyun haline getirilinceye kadar yem desteği sağlanması planlanmaktadır.

Harran Üniversitesi'nde denemeye alınan hayvanlarda değişik formulasyonlarda hazırlanan yem bloklarının denenmesi ve takibi çalışmalarına devam edilmektedir.

3.1.5. SULAMA KANALLARINDAKİ SUYUN REGÜLASYONU VE İŞLETİLMESİ İLE SU TASARRUFU SAĞLAYAN SULAMA METOD VE TEKNOLOJİLERİ

Türkiye'nin en büyük sulama kanalı olan Harran Ana Kanalı ile Şanlıurfa Ovası'nda yer alan 3 000 ha'lık pilot sahayı kapsayan proje ile (a) ana kanal üzerindeki suyun hidrolik esaslara göre çalışan otomatik kapaklar ile mansap kontrollü olarak regüle edilmesi, (b) su tasarrufu sağlamak amacıyla sulama sistemlerinin birbiriyle mukayese edilmesi (işletme ekonomisi, su tasarrufu, işletme ve bakım kolaylıkları vb.) amaçlanmaktadır.

1989 yılında başlanılan proje 4 aşamada uygulanmıştır:

- Temmuz 1989 - Haziran 1991 (fizibilite ve öndizayn)
- Haziran 1991 - Ekim 1993 (projelendirme)
- 1994 - 1996 (proje uygulama)
- 1997 - 2002 (pilot saha izleme ve değerlendirme)

Türkiye'de bugüne kadar inşa edilen büyük sulama projelerinde regülasyon uygulamaları memba kontrollüdür. Yürütülen proje ile Türkiye'de ilk defa ve en büyük sulama kanalında mansab kontrollü regülasyon yöntemine geçilmiştir. Kanalda arz-talep dengesi esasına dayalı otomatik açılıp kapanabilen radyal kapaklar kullanılarak suyun dağıtımı sağlanmıştır.

Dünyada ve Türkiye'de kullanılan bütün su dağıtım sistemleri incelenmiş ve bunlar arasında dört adedi (yüksek basınçlı sulama sistemi, alçak basınçlı sulama sistemi, birim alan birim su ve klasik kanalet şebekesi) belirlenmiştir. Bu sistemler, Bölge'nin iklim, toprak, bitki ve insan kaynaklarına en uygun sulama yönteminin belirlenmesi için Harran Ovası'nda 3 000 ha'lık bir pilot sahada uygulamaya alınmıştır.

Pilot alanda uygulamaya alınan yöntemlerden "birim alan birim su" ve "klasik sulama sistemi"nde denemeler ve demonstrasyonlar devam etmektedir.

Ancak, yüksek basınçlı ve alçak basınçlı sulama sistemlerinde teknik arızalardan dolayı denemeler yapılamamıştır. Sorunun çözülmesi amacıyla GAP İdaresi ve DSİ Genel Müdürlüğü aralarında ortak çalışma planı hazırlamışlardır. Buna göre DSİ teknik yardım, GAP İdaresi ise bir kısım malzeme alımı için finansman desteği sağlayacaktır. Bu anlaşma çerçevesinde DSİ Genel Müdürlüğü yüksek basınçlı ve alçak basınçlı kısımda teknik açıdan problemlili olan boruları değiştirmiştir. Yine teknik açıdan problemlili olan hidrantlar alınmıştır.

Ayrıca, pompa istasyonunda sürekli elektrik akımı temininde yaşanan güçlükler nedeniyle sorunun aşılmasına yönelik gerekli etüt çalışması yapılarak, yeni elektrik iletim hattı inşaatı GAP İdaresi'nin finansman desteğiyle tamamlanmıştır. Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ) Genel Müdürlüğü'ne abonelik işlemlerini ise DSİ Genel Müdürlüğü sürdürmektedir.

Proje çerçevesinde sulama birliği personeli eğitilmiş olup, proje için gerekli teknik donanım alınmıştır. Projenin bir bileşeni olan izleme ve değerlendirme faaliyeti DSİ Genel Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsü, Tarım İl Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

3.1.6. TARIMSAL ARAŞTIRMA PROJESİ

GAP'ın tamamlanması ile sulamaya açılacak 1.7 milyon ha alanda yetiştirilebilecek ürün çeşitlerinin ve türlerinin tespit edilmesi ve sulama sonucu ortaya çıkacak tarımsal potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilmesi amacıyla Tarımsal Araştırma Projesi yürütülmektedir.

Bu proje çerçevesinde, GAP Bölgesi'nde ekolojik, ekonomik ve pazar koşullarına en uygun üretim sistemleri saptanarak bulgular rapor haline getirilmektedir.

Proje 4 ana bileşenden oluşmaktadır:

- TÜBİTAK Çalışmaları
- Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Çalışmaları
- Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Çalışmaları
- Kırsal Alanlarda Uluslararası Tarımsal Araştırma Merkezi (ICARDA) ile Yapılan Çalışmalar

a) TÜBİTAK Çalışmaları

GAP İdaresi, Dünya Bankası'na ülkemize verilen 4 milyon dolarlık araştırma kredisinin 1 milyon dolarlık kısmının GAP Bölgesi'nde kullanılmasını sağlamak amacıyla Koruklu Mevkii'ndeki Araştırma İstasyonu'nu bu konudaki çalışmaları için TÜBİTAK'a tahsis etmiştir. Bu çerçevede GAP Bölgesi'nde 44 adet tarımsal araştırma projesine (TARP) başlanmıştır; 2000 yılında bu sayı 55'e çıkmış olup, bunun 15 adedinin çalışmaları Koruklu Tarımsal Araştırma İstasyonu'nda tamamlanmıştır.

b) Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Projeleri

GAP İdaresi ile Harran Üniversitesi arasında Ziraat Fakültesi'nin gelişmesini ve alt yapısını desteklemek amacıyla hazırlanan sözleşme 28 Aralık 1993 tarihinde imzalanmıştır. Proje paketinde tarla bitkileri (pamuk, buğday, mısır, nohut, susam, soya, ayçiçeği, kolza, yerfıstığı, yonca, sorgum, ekim nöbeti), bahçe bitkileri (domates, patlıcan, biber, kavun, karpuz, kornişon hıyarı, antep fıstığı), hayvancılık (broiler) ve toprak bölümüne ait çalışmaları içeren 25 adet alt proje yer almıştır. Ancak, ödenek yetersizliği ve fakülteden kaynaklanan sorunlar nedeniyle projeler planlandığı gibi zamanında uygulamaya alınamamıştır.

31 Temmuz 1996 tarihinde imzalanan ek sözleşme ile daha önce 25 adet olan proje sayısı 13 adede düşürülerek çalışmalara yeniden başlanmıştır. Bu kapsamda 2002 sonu itibariyle aşağıda yer alan 12 adet projenin çalışmaları tamamlanmış, 1 proje devam etmektedir.

1. Harran Ovası Koşullarında Farklı Ekim Zamanlarının Pamuk (*Gossypium hirsutum* L.) Bitkisinde Verim ve Kalite Unsurlarına Etkisi Üzerinde Araştırmalar
2. Harran Ovası'nda Ayçiçeği Tarımında En Uygun Ekim Zamanı ve Sıklığının Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar
3. Harran Ovası Koşullarında Yoncada Sıra Arası Mesafesi ve Fosforlu Gübre Uygulamasının Tohum Verim ve Verim Unsurları Üzerine Etkileri
4. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Yaygın Olarak Yetiştirilen Yerel Sorgum Hatlarının Toplanması, Genetik ve Tarımsal Karakterlerinin Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar
5. Harran Ovası Koşullarında Açıkta Yetiştirilen Domates, Patlıcan ve Biberde Farklı Sıra Arası ve Sıra Üzeri Mesafelerinin Verimi ve Kalite Üzerine Etkileri
6. Harran Ovası Koşullarında Kornişon Hıyarında Çeşit-Verim Adaptasyon ve Farklı Ekim Zamanlarının Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar
7. Urfa Yerli Patlıcanının Seleksiyon Yoluyla Islahı
8. Sulanan Koşullarda Antepfıstıklarında Sık Dikimin Büyüme, Verim ve Kalite Üzerine Etkileri
9. Harran Ovası Topraklarında Tuzluluğun Yayılma Olasılığının Belirlenmesi
10. GAP İlleri'nde Tavukçuluğun Bugünkü Durumunun Belirlenmesi
11. GAP Bölgesi'nde Çeşitli Ticari Broilerlerin Bazı Verim Özellikleri Yönünden Karşılaştırılması

Aşağıdaki 2 projenin çalışmaları devam etmektedir.

1. Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarımsal Araştırma ve Geliştirme İstasyonu ve Araştırma Altyapı Projesi
2. Şanlıurfa Koşullarında Bazı Ekmeklik ve Makarnalık Buğday Çeşitlerinde Farklı Azot ve Fosfor Dozlarının Verim ve Verim Unsurlarına Etkisi ile Beslenme-Verim İlişkilerinin Saptanması Üzerine Araştırmalar.

Ayrıca, Fakülte ile GAP İdaresi arasında Mayıs 2000'de yapılan yeni bir sözleşme ile 5 adet projeye daha başlanmış, çalışmalar devam etmektedir.

1. Uzaktan Algılama Teknikleri Yardımıyla Harran Ovası'nda Sulama Sonrası Meydana Gelen Arazi Kullanım Değişimlerinin Belirlenmesi
2. GAP Alanında Tarımsal Kooperatiflerin ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği
3. GAP Alanında Tarımsal Mücadele Sorunları, Çözüm Önerileri ve Çiftçi Eğitimi
4. Şanlıurfa İli'nde Üretilen Süt ve Süt Ürünlerinin Kimyasal, Mikrobiyolojik Kalitesinin Belirlenmesi ve Sonuçlarının Hedef Kitleye Yayımlı
5. Harran Ovası Koşullarında Baharat Bitkilerinde Optimum Tohumluk Miktarının Belirlenmesi

2002 sonu itibarıyla, GAP Alanında Tarımsal Mücadele Sorunları, Çözüm Önerileri ve Çiftçi Eğitimi Projesi kapsamında çiftçilere yönelik eğitim toplantıları Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Atölye çalışmalarında bitki hastalıkları zararları, yabancı otlar ve mücadeleleri konusunda eğitimler verilmiştir. Şanlıurfa, Harran ve Diyarbakır'da bitki hastalık ve zararlılarının erken teşhisi için gerekli istasyonun kurulabilmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır. Harran da istasyon kurulmuş ve işletmeye geçilmiş; Diyarbakır içinde gerekli hazırlıklar yapılmaktadır.

c) Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Çalışmaları

Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin, Bölge'de çeşitli tarımsal araştırma ve geliştirme hizmetlerini gerçekleştirmek üzere 2000 yılında bir araştırma paketi hazırlayarak GAP İdaresi'ne sunması üzerine 19 Mart 2001 tarihinde bir sözleşme imzalanmıştır. Sözleşme kapsamında tarımsal araştırma ve geliştirme hizmetlerinin gerçekleştirilmesinin yanısıra Bölge'de elde edilecek bitkisel ve hayvansal ürünlerin kalite ve kantite yönünden artırılması amacıyla gen ve üretim teknolojilerinin kullanıldığı araştırmaların yapılması da bulunmaktadır.

Sözleşme kapsamında öncelikli olarak 2 adet tarımsal araştırma ve geliştirme projesi yer almaktadır:

- Güneydoğu Anadolu Bölgesi Bitkisel Gen Kaynakları Araştırma ve Geliştirme Projesi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Bitkisel Gen Kaynakları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında Diyarbakır (Eğil, Karacadağ yöresi, Kulp, Lice), Batman (Hasankeyf, Gercüş, Kozluk), Siirt (Aydınlar, Baykan, Kurtalan, Şirvan), Şanlıurfa (Bozova, Harran, Ceylanpınar, Suruç, Birecik, Akçakale, Siverek, Viranşehir), Adıyaman (Samsat, Kahta, Tut, Çelikhan, Gölbaşı, Sincik, Besni, Nemrut Dağı) ve Mardin (Derik, Midyat, Savur, Kızıltepe, Nusaybin, Ömerli, Yeşilli, Mazıdağı) il ve ilçelerine ait floraya anket ve toplama gezileri düzenlenmiştir. Bugüne kadar 231 herbaryum örneği toplanmış ve teşhis edilmiştir. Herbaryum oluşturma çalışmaları halen devam etmektedir.

Tıbbi ve aromatik bitkilere ait 43 cins, yemeklik, tane baklagillere ait 2 cins, buğdaygil ve baklagil yem bitkilerine ait toplam 29 cins toplanmış; Diyarbakır'ın Çınar, Ergani, Çermik, Çüngüş, Karacadağ ve Dicle İlçelerinden 95 adet herbaryum örneği alınmıştır.

GAP Bölgesi'nde Yemelik Baklagil ve Tahıl Çeşitlerinin Denenmesi ve Uygun Tohumluk Üretim Sisteminin Geliştirilmesi Projesi

Proje ile Bölge'de geliştirilmiş yeni tahıl (buğday, arpa) ve yemelik dane baklagillerin (mercimek, nohut) çiftçilere tanıtılması, tohumluk üretimi yeterli olmayan bu çeşitlerin tohumluk miktarının artırılması ve sürdürülebilir tohumluk sisteminin kurulması amaçlanmaktadır.

Projenin yönetimi ve izleme-değerlendirmenin yapılabilmesi için Bölge'deki üniversiteler ve kamu kurumlarının katılımı ile bir kurul oluşturulmuştur. Yine proje kapsamında tohumluk çeşitlerinin çiftçilere tanıtılması, tohumluk sisteminin kurulması amacıyla 1999-2000 üretim döneminde buğday ve mercimekte Diyarbakır'da 2, Şanlıurfa'da 3 köy olmak üzere toplam 5 köy Tarım İl Müdürlükleri ve GAP İdaresi tarafından belirlenmiş ve tohumlukların ekimi yapılmıştır. 2000-2001 üretim döneminde ise buğday, arpa ve nohutta Şanlıurfa, Diyarbakır ve Gaziantep illerinde toplam 11 çiftçide 5'er dekarlık 24 demonstrasyon kurulmuştur.

Tablo 18: Tohumculuk Projesi Demostrasyonları Özet Bilgi

Üretim Dönemi	Ürün	Tür (adet)	Çeşit (adet)	Demos. (adet)	Çiftçi (adet)	Köy	Alan (da)	Tohumluk (kg)
1999-2000 ⁽¹⁾	Buğday*	1	5	13	3	3	130	2600
	Mercimek**	1	1	2	2	2	12	120
Toplam		2	6	15	5	5	142	2720
2000-2001 ⁽²⁾	Buğday*	1	7	10	9	9	37.5	750
	Arpa***	1	1	4	4	4	20	400
	Mercimek**	1	1	3	3	3	15	150
	Nohut****	1	1	2	2	2	10	150
Toplam		5	10	19	9	9	82.5	1450
2001-2002 ⁽³⁾	Buğday*	1	7	44	23	23	465	9300
	Arpa***	1	2	2	1	1	10	200
	Nohut****	1	1	1	1	1	10	150
Toplam		3	10	47	25	25	485	9650
Genel Toplam		10	26	81	39	39	709.5	13820

1. Buğday demostrasyonları Şanlıurfa, mercimek demostrasyonları Diyarbakır ilinde kurulmuştur.
2. Demostrasyonlar Gaziantep ve Şanlıurfa illerinde yürütülmüştür.
3. Demostrasyonlar Şanlıurfa, Diyarbakır ve Gaziantep illerinde yürütülecektir.

- * Çeşitler: 1999-2000 dönemi: Fırat 93, Aydın 93, Harran 95, Ceylan 95, Diyarbakır 81
2000-2001 üretim dönemi: Fırat 93, Aydın 93, Harran 95, Ceylan 95, Altıntoprak, Sarıçanak, Karacadağ (E)
2000-2002 üretim dönemi: Fırat 93, Aydın 93, Harran 95, Ceylan 95, Akçakale 2000, Yüksel 2000, Karacadağ, Altıntoprak
- ** Çeşit: 1999-2000 üretim dönemi: Fırat 87
2000-2001 üretim dönemi: Yerli kırmızı
- *** Çeşit: 2000-2001 üretim dönemi: Şahin 91
2000-2002 üretim dönemi: Şahin 91
- **** Çeşit: 2000-2001 üretim dönemi: ILC 482
2001-2002 üretim dönemi: ILC 482

Şanlıurfa İli Siverek İlçesi'nde GAP İdaresi'nin yönlendirmesiyle başlayan ve danışmanlığında devam eden 100 da alanda Fırat 93 ekimi gerçekleştirilmiş olup elde edilen ürünle 2001-2002 döneminde 500 dekarlık alanda üretim yapılması planlanmıştır.

Adaptasyon ve agromik denemeler çerçevesinde buğday, arpa, nohut, adifig, koca fig, çemen ve burçak üzerinde ıslah çalışmaları yapılmış, bir mercimek çeşit adayı (BM 76) tescil denemesine alınmak üzere Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. Bu adayın tescil denemeleri başlamıştır.

d) ICARDA ile İşbirliği Kapsamında Yürütülen Projeler

GAP İdaresi ile merkezi Suriye'nin Halep kentinde olan Kurak Alanlarda Uluslararası Tarımsal Araştırma Merkezi (ICARDA) arasında 26 Haziran 1998 tarihinde bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında iki taraf arasında kırsal kalkınmaya ilişkin ortak araştırmalar yürütülmesi ve projeler geliştirilmesi öngörülmektedir. Protokol tarihinden bu yana iki proje geliştirilmiştir. Bunlar; "Tohumculuğun Geliştirilmesi" ve "Çayır-Mera Islahı, Yem Bitkileri Üretimini ve Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi" projeleridir.

ICARDA ile işbirliği içinde yürütülmekte olan GAP Bölgesi'nde Tohumculuğun Geliştirilmesi Projesi kapsamındaki çalışmalara Dicle Üniversitesi de dahil edilmiştir.

- GAP Bölgesi'nde Çayır-Mera Islahı, Yem Bitkileri ve Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi Projesi

Projenin amacı küçükbaş hayvancılığı teşvik ederek çiftçilerin gelir düzeylerini artırmalarına yardımcı olmak ve kırsal kesimden göçü durduraktır. Bu amaç çerçevesinde meraların bozulmasının önlenmesi, bir pilot bölgede ıslah çalışmalarının gerçekleştirilmesi, çiftçilerin meralara yatırım yapmaya ikna edilmeleri, yerel genetik kaynakların gerek bu bölgede gerekse dünyadaki benzer başka bölgelerde kullanılması için toplanması ve koruma altına alınmasına yönelik faaliyetler yürütülmektedir.

Proje kapsamında 9 aktivite belirlenmiştir.

1. Sosyo-ekonomik araştırmanın hazırlanması
2. Yem kaynaklarının belirlenmesi
3. Sürü yönetimi ve epidemiyoloji araştırması
4. Yem bloklarının tanıtımı, uygulanması ve yer alacak materyallerin belirlenmesi çalışmaları
5. Samanın üre ile muamelesi
6. Marjinal alanların rehabilitasyonu
7. Vetch ve Lathyrus gibi yem bitkileri uygulamalarının marjinal alanların rehabilitasyonunda kullanılması
8. Toplantılar
9. Çayır-mera rehabilitasyonu ve yem bitkileri üretiminin artırılması amacıyla eğitim

1999 yılında yem bloklarında yer alacak materyallerin tespiti için Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlıklarından, kuru alanlarda yem kaynaklarının yetersizliği nedeniyle evsel ve sanayi atıklarının hayvan yemi olarak değerlendirilmesi amacıyla sanayi atıklarına (pamuk tohumu, pamuk tohumu küspesi, baklagil ve buğdaygil, sebze ve meyve atıkları vb.) ilişkin stok miktarları istenmiş ve değerlendirilmiştir.

Nisan 2000'de sosyo-ekonomik araştırma, yem kaynaklarının belirlenmesi araştırması, sürü yönetimi ve epidemiyoloji araştırması ile ilgili olarak hazırlanan 3 anket Adıyaman Kuyulu Köyü'nde uygulanmış ve değerlendirilmiştir.

Çayır-mera rehabilitasyonu ve yem bitkileri üretiminin artırılması amacıyla Tarım İl Müdürlüğü ve GAP İdaresi Bölge Müdürlüğü uzmanlarından oluşan 15 kişilik ekibe 5-7 Haziran 2000 tarihlerinde Şanlıurfa'da eğitim verilmiş ve deneme çalışmaları Koruklu Araştırma İstasyonu'nda yapılmıştır. 21-27 Ağustos tarihleri arasında daha önce eğitime katılan uzmanlarla birlikte Kuyulu Köyü merasında uygulama çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca, Aralık 2000'de mera ıslah çalışmaları için önerilen Vetch ve Lathyrus başta olmak üzere diğer yem bitkisi türleri ile ICARDA'dan getirilen 70 adet bitki türü Kuyulu Köyü proje alanına dikilmiştir.

Hayvancılık yapan işletmelerle gerçekleştirilen sosyo-ekonomik anket çalışmasını kıyaslamak amacıyla 2002 yılında iki işletme daha belirlenmiştir. 5 işletmede anketler yapılmış ve değerlendirilmiştir.

3.1.7. SULAMA DIŞI ALANLARDA HALKIN GELİR DÜZEYİNİN ARTIRILMASI

GAP Bölgesi'nde sulama alanları dışında kalan nüfusun mevcut sosyo-ekonomik durumlarının, doğal ve toplumsal çevre ile ilişkilerinin, potansiyellerinin saptanarak gelir getirici yeni faaliyet alanlarının ve bunların geliştirilmesi yollarının belirlenmesi amacıyla Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması Projesi yürütülmektedir.

Proje kapsamında Bölge illeri genelinde seçilen örnek çiftçilerle pilot çalışmalar yapılması ve bu çalışmaların Tarım İl Müdürlükleri ile işbirliği içerisinde yürütülmesi öngörülmektedir. Bu çerçevede örnek bahçe tesisi, yabancı ağaç aşılama, arıcılık, su ürünleri, sözleşmeli hayvancılık, kümes hayvancılığı gibi faaliyetler ile bugüne kadar toplam 1 706 çiftçiye ulaşılmıştır. 1076 çiftçiye toplam 262 850 meyve fidanı verilmiş olup, yaklaşık 219 ha meyve bahçesi oluşturulmuştur.

Yabancı Ağaçların Aşılama: Mardin Tarım İl Müdürlüğü ile ortaklaşa yapılan çalışma neticesinde, il genelinde tespit edilen 151 bin adet bittim ağacı aşılamaştır. Bu çalışma için gerekli olan malzemeler GAP İdaresi tarafından temin edilmiştir. Haziran 1997'de başlayan aşılama çalışmaları neticesinde, ağaçların 2001-2002 yılında meyve vermeleri beklenmektedir.

Siirt İli'nde bittim ağaçlarının bir an önce ekonomiye kazandırılması amacıyla valilik ile birlikte 5 yıllık bir proje planlanmıştır. 2001 yılında 25 000 adet bittim ağacı aşılamaştır gerçekleştirilmiştir.

Arıcılık: Bölge'de arıcılığı geliştirmek ve yöre halkına ek gelir sağlamak amacıyla Mardin, Şırnak ve Batman'ın ilçe ve köylerinde Tarım İl Müdürlüğü tarafından belirlenmiş olan çiftçilere arılı kovan ve malzemeleri GAP İdaresi tarafından verilmiştir. Verilen kovanların dağıtımını Tarım İl/İlçe Müdürlükleri ve kaymakamlıklar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu güne kadar 436 çiftçiye (7 067 adet arılı kovan ve malzemeleri) ulaşılmış olup, konu ile ilgili çiftçi eğitimi de sağlanmıştır.

Tablo 19: Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması Projeleri Kapsamında Bugüne Kadar Yapılan Çalışmalar

Yabancı Ağaçların Aşılınması ve Örnek Bahçelerin Tesisi	151 bin bittim ağacı (Mardin)	25 bin bittim ağacı (Siirt)	262 850 adet meyve fidanı 1 076 çiftçi	8 000 çilek fidesi 60 adet aşılı gül Diyarbakır Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim Şubesi	1 076 çiftçi
Örnek Mantar Yetiştiriciliği	12 çiftçi Mardin (Merkez, Dargeçit, Derik, Mazıdağı, Savur Midyat, Ömerli)	12 çiftçi Adıyaman (Merkez, Besni, Gölbaşı, Kahta, Samsat, Sincik)			24 çiftçi
Arıcılık	100 çiftçi 1000 kovan (Mardin Merkez, Dargeçit, Derik, Kızıltepe, Midyat, Savur, Ömerli, Yeşilli)	11 çiftçi 117 arılı kovan (Şırnak) 45 çiftçi 450 kovan (Şırnak-Uludere)	100 çiftçi 1000 kovan (Şırnak-Uludere-Beytüşebap)	180 çiftçi 4 500 kovan (Batman-Sason)	436 çiftçi
Yüksek Tünel	7 çiftçi 100 m ² lik yüksek tünel (Şanlıurfa-Harran Ovası)	94 çiftçi, 210 m ² lik yüksek tünel (Adıyaman 8, Batman 22, Mardin 10, Siirt 7, Şanlıurfa 7, Şırnak 40)	30 çiftçi 240 m ² lik yüksek tünel (Batman 10, Mardin 7, Diyarbakır 3, Şanlıurfa 10)		131 çiftçi
Su Ürünleri	Kültür balıkçılığı tesisi (Mardin-Savur Hamzaağa mevki)) 2 000 adet sazan, 8 000 adet alabalık üretimi	Yapılacak kültür balıkçılığı tesisleri Savur İlçesi Su Ürünleri Kooperatifi'ne devredildi. (04.04.2001)	2001-2002 üretim döneminde GAP İdaresi koordinasyonu ile DSİ Keban Su Ürünleri Üretim İstasyonu'ndan sazan ve alabalık yavrusu temin edilmiştir.		
Kümes Hayvanlığı	14 çiftçi 500 tavuk (Mardin)	20 çiftçi 125 hindi palazı (Adıyaman)			34 çiftçi

Ayrıca Diyarbakır Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim Şubesi ile birlikte deneme amaçlı ashılı gül ve çilek bahçesi oluşturulmuştur. Aynı şekilde Adıyaman Tarım İl Müdürlüğü ile de bir çiftçi arazisinde 5 dekar alanda lale soğanı üretimi başlatılmıştır.

Örnek Bahçelerin Tesisi: 1997’de başlayan çalışma ile Tarım İl Müdürlükleri kanalıyla belirlenen ve Tablo 34’te dökümü verilen toplam 1 076 adet çiftçiye badem, antepfıstığı, zeytin, kiraz, kapari, incir, elma, çilek, nar, ve gül fidanı dağıtılmıştır. Çiftçilerin bizzat katılımı ile örnek bahçeler oluşturulmuştur.

Tablo 20: GAP İdaresi’nce Oluşturulan Örnek Bahçeler (çiftçi ve fidan sayısı)

	Badem	A.fıstığı	Zeytin	Kiraz	Kapari	İncir	Nar	Elma	Bağcılık	Toplam
Adıyaman	5440/ 37 çiftçi	27 480/ 147 çiftçi	-	-	4 000/ 5 çiftçi	-	-	2 270/ 5 çiftçi	-	39 100/ 189 çiftçi
Batman	14 120/ 78 çiftçi	3 880/ 34 çiftçi	-	-	5 000/ 12 çiftçi					23 000/ 124 çiftçi
Diyarbakır	9 800/ 49 çiftçi	26 000/ 130 çiftçi	-	-	64 000/ 60 çiftçi					99 800/ 239 çiftçi
Mardin	2 400/ 12 çiftçi	22 640/ 116 çiftçi	4 600/ 16 çiftçi	1 500/ 8 çiftçi						31 140/ 152 çiftçi
Kilis	-	23 600/ 118 çiftçi	2 400/ 20 çiftçi	-				8 450/ 10 çiftçi		34 450/ 148 çiftçi
Siirt	3 600/ 19 çiftçi	11 500/ 53 çiftçi	-	-						49 550/ 72 çiftçi
Şanlıurfa	-		-	-	3 000/ 3 çiftçi		-	-	-	3 000/ 3 çiftçi
Şırnak	3 000/ 11 çiftçi	10 300/ 71 çiftçi	-	-	-	2 879/ 31 çiftçi	1 000/ 31 çiftçi	-	-	17 170/ 144 çiftçi
Toplam	38 360/ 206 çiftçi	124 300/ 669 çiftçi	6 600/ 36 çiftçi	1 500/ 8 çiftçi	76 000/ 80 çiftçi	2 870/ 31 çiftçi	1 000/ 31 çiftçi	2 270/ 5 çiftçi	8 450/ 10 çiftçi	262 850 fidan/ 1 076 çiftçi

Su Ürünleri Projesi: GAP İdaresi ve DSİ Genel Müdürlüğü arasında Mardin İli Savur İlçesi ve Derik İlçesi Dumluca Köyü’nde “Kültür Balıkçılığı Tesislerinin Planlanması, Projelendirilmesi, İnşaatı ve Donanımı” için işbirliği protokolü 28 Şubat 1997 tarihinde imzalanmıştır.

Bu protokolle Savur İlçesi’ndeki Savur Çayı üzerinde bulunan Hamzaağa mevki civarında 6 toprak havuz ve 1 beton su toplama havuzundan oluşan 2681 m² toplam havuz alanına sahip kültür balıkçılığı tesisleri GAP İdaresi finansmanı ile yapılmıştır. Tesis 24 Şubat 1998 tarihinde işletilmek üzere Savur Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’na işbirliği protokolü ile devredilmiştir. 11 Mart 1998 tarihinde tesislerde üretime geçilmiş olup, ilk yıl tesisin malzeme, ekipman, yavru balık ve yem ihtiyacı GAP İdaresi tarafından karşılanmıştır. Kaymakamlık tarafından 2 personel çalıştırılarak üretim faaliyetlerine devam edilmiştir.

Savur İlçesi’nde GAP İdaresi’nin ve Savur Kaymakamlığı’nın ortaklaşa çalışması ile Su Ürünleri Kooperatifi kurularak kültür balıkçılığı tesisleri 4 Nisan 2001 tarihinde imzalanan protokolle işletilmek üzere Savur İlçesi Su Ürünleri Kooperatifi’ne devredilmiştir.

Yıllık üretimi yaklaşık 20 ton kültür sazanı olan üretim tesisinde 2 000 adet ile başlayan sazan üretimi faaliyeti devam etmektedir. Tesiste bulunan toprak havuzlardan birisi alabalık yetiştiriciliği yapılmak üzere kooperatif tarafından beton havuz haline dönüştürülmüştür. GAP İdaresi'nce, su ürünleri kooperatifini desteklemek için Keban Su Ürünleri Üretim İstasyonu'ndan 40 000 adet aynalı sazan yavrusu ve 20 000 adet alabalık yavrusu temin edilerek Kasım ayında havuzlara stoklanmıştır. Kültür Balıkçılığı Tesisi'nin işletmesi, uzun vadede Savur İlçesi'nde kurulacak Su Ürünleri Kooperatifi'ne bırakılacaktır.

Atatürk Baraj Gölü'nde, su ürünleri avcılığının geliştirilmesi ve su kaynaklarının etkin kullanılabilmesi amacıyla Şanlıurfa'ya bağlı 3 nolu avlak sahasında kurulmuş olan Tekağaç-Bahçeli-Yığınak Su Ürünleri Kooperatifi'ne, GAP İdaresi tarafından geri ödeme koşulu ile balıkçı teknesi alınmış ve 25 Aralık 1998 tarihinde düzenlenen işbirliği protokolü ile kooperatife devredilmiştir.

Kooperatif, imzalanan protokol gereği geri ödemede bulunamadığı için balıkçı teknesini geri vermiştir. Tekağaç Bahçeli Yığınak Su Ürünleri Kooperatifi'nden alınmış olan balıkçı teknesinin bakım ve onarımları GAP İdaresi tarafından yapılmış, Atatürk Baraj Gölü'nde su ürünleri avcılığında kullanılması ve av yasaklarının uygulandığı aylarda denetimi yapılması amacıyla 18 Eylül 2001 tarihinde imzalanan işbirliği protokolü ile Bozova Kaymakamlığı'na devredilmiştir.

Örnek Mantar Yetiştiriciliği: Adıyaman ve Mardin illerinde yapılacak örnek mantar üretimi için alınan toplam 20 ton kompost, Tarım İl Müdürlükleri kanalıyla, Eylül 1997'de Adıyaman'da 12 ve Mardin'de 12 olmak üzere toplam 24 çiftçiye dağıtılarak mantar üretimi denenmiş ve üretilen mantarlar pazarda satışa sunulmuştur. Satış sonunda 1998 yılında Mardin'deki çiftçiler yaklaşık 1 milyar TL, Adıyaman'daki çiftçiler ise yaklaşık 146 milyon TL gelir elde etmişlerdir. Ancak daha sonra çiftçi mantar üretmemiştir.

Yüksek Tünel Örnek Çalışması: Bölge ikliminin erkenciliğe yatkın olması nedeniyle üreticilerin teşvik edilmesi ve sebze tarımının yaygınlaştırılması amacıyla, Tarım İl Müdürlükleri'nin seçmiş olduğu çiftçilere, damla sulama ekipmanı dahil olmak üzere 210 m²'lik yüksek tünel dağıtılmıştır. Çiftçi seçiminde aile nüfusunun fazla olması, sulu tarlası olması ve küçük arazi sahibi olması kriterlerine dikkat edilmiştir.

Çalışma kapsamında bugüne kadar Adıyaman'da 8, Batman'da 32, Mardin'de 17, Siirt'te 7, Şanlıurfa'da 17, Diyarbakır'da 3, Şırnak'ta 40 ve Harran Ovası'nda 7 adet olmak üzere toplam 7 ilde 131 adet çiftçiye yüksek tünel dağıtılmıştır. Ayrıca araştırmalarda kullanılmak üzere 3 adet yüksek tünel de Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsü ve GAP İdaresi Bölge Müdürlüğü için alınmıştır.

2001 yılında ortalama bir yüksek tünelden salatalıkta 4 000 kg ve domateste 2 000 kg ürün elde edilmiştir. Bir çiftçi bir yüksek tünelden salatalık ve domateste masraflar çıktıktan sonra yaklaşık 450 milyon TL gelir elde etmiştir. Toplam dağıtılan yüksek tünellerden Bölge çiftçisi yaklaşık 58 milyar TL kazanmıştır.

Kümes Hayvancılığı: Gelir düzeyi düşük ailelere katkı sağlamak, bunu sağlarken de hayvancılığı geliştirmek amacıyla Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) ile kümes hayvancılığı projesine başlanmıştır. Projenin başlangıcı için gerekli olan finansman FAO tarafından karşılanmıştır. Çiftçi seçimleri Tarım İl Müdürlükleri tarafından yapılmıştır.

Tavukçuluk: Bu çerçevede 1999 yılı içerisinde Mardin İli Dargeçit İlçe merkezinde yardıma muhtaç fakir aileler arasında tavukçuluk yapabilecek 14 aile seçilmiş, evlerinin bahçesine kümesler yaptırılmış, tavuklar alınmıştır. Bu giderler FAO tarafından, yem yardımı ve ilaç giderleri ise GAP İdaresi tarafından karşılanmıştır.

Mer'a Hindiciliği: Bölgede mer'a hindiciliğini geliştirmek amacıyla Adıyaman İli'nde Tarım İl Müdürlüğü'nce belirlenen 20 aileye 2000 yılı Ağustos ayında 125 adet hindi palazı verilmiştir.

Hindi palazlarının bedellerinin yarısı çiftçilerden peşin alınmış olup, geri kalan % 50'lik kısmı 6 ay sonra ödenmek üzere çiftçi borçlandırılmış ve imzalatılan senetler Tarım İl Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir.

2002'de Adıyaman'da belirlenen 19 çiftçiye toplam 1330 hindi palazı dağıtılmıştır.

Lale Üretimi: 2002 yılında Lale üretimini teşvik etmek amacıyla Adıyaman'da belirlenen bir çiftçi 5 da alanda Lale üretimine başlamıştır.

EUREPGAP Çalışmaları: Bu protokol, bahçe ürünlerinin (meyve, sebze, patates, kesme çiçek ve fidan) dünyadaki üretimini en iyi şekilde yapabilmek için geliştirilen ve mutlak gerekli temel esasları içeren İyi Tarım Uygulamaları'nın (İTU) (Good Agricultural Practices-GAP) çerçevesini belirlemek amacı ile hazırlanmıştır. Bu belge Avrupa'daki lider perakendeci organizasyonların kabul ettikleri minimum standartları içermektedir. Ayrıca bu protokol tarımsal üretimde kullanılan her yöntem için geçerli olacak katı kurallar da getirmektedir. Bu çerçevede Adıyaman İli'nde bir araştırma yapmak üzere Adıyaman Valiliği ile protokol imzalanmış, protokolda çalışmanın Ziraat Odası ile yapılacağı belirtilmiştir. Çalışma çerçevesinde Adıyaman, İli köylerinde tarımsal yapının profili çıkarılmıştır.

3.1.8. GAP SULAMA SİSTEMLERİNİN İŞLETME, BAKIM VE YÖNETİMİ (İBY) PROJESİ

Bölge'de geniş alanların sulamaya açılmasıyla başlayan kuru tarımdan sulu tarıma geçiş beraberinde hem yeni ürünlerin yetiştirilmesi hem de sulama suyunun iyi yönetilmesi konularını gündeme getirmiştir. Su yönetimi; suyun istenilen zamanda ve istenilen miktarda kullanıcılara ulaşmasının sağlanması, sulama sisteminin sürekli çalışır vaziyette tutulması, toprağın tuzlanması önlenmesi için suyun bilinçli kullanılması, sudan kaynaklanan hastalıkların önlenmesi için sulama zamanlamasının iyi tespit edilmesi gibi konuları kapsamaktadır.

Sulama projelerinin temel amacı ekonomik ve sosyal boyutta çiftçi refah düzeyinin yükseltilmesidir. Bunun için etkin bir eğitim ve yayım sistemi ile yine etkin bir girdi sağlama ve pazarlama sisteminin yanısıra iyi bir işletme, bakım ve yönetim düzenlemesinin kurulması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle GAP İdaresi, ilgili kuruluşlarla eşgüdüm içinde GAP İBY Projesi'ni başlatmıştır.

İBY Projesi'nin hedefleri; suyun üretim değerini maksimize eden iletim, dağıtım ve uygulama yöntemlerinin belirlenmesi; sulama ve drenaj faaliyetlerinin çevreye olan kötü etkilerinin minimize edilmesi; sulama sistemini oluşturan fiziksel alt yapının zaman içinde değişim gösterecek üç faktöre (su varlığı, iklim koşulları, bitki deseni) adaptasyonunu sağlayacak

uygun yönetimin belirlenmesi; yönetim kurallarının hem normal rejimde hem de beklenmedik olaylarda sistemin bütün elemanlarına uygulanması; fiziksel alt yapının devamlı ve tam randımanlı çalışabilmesi için işletmenin performansının düzenli kılınmasıdır.

Proje; tanımlama, uygulama, izleme ve değerlendirme olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Tanımlama aşamasında sulama sistemlerinin işletme, bakım ve yönetimi için alternatif modellerin belirlenmesi ve bunlar için simülasyon modellerin geliştirilmesi yer almaktadır. Uygulama aşamasında önerilen model genel organizasyon yapısını, bölgeler arasındaki ilişkileri ve sulama birlikleri ile devlet arasındaki etkileşimleri kapsayacaktır. Üçüncü aşama ise proje süresi içerisinde bir izleme ve değerlendirme sisteminin kurulmasını içermektedir.

Ancak, projenin uygulama aşamasında, Bölge'deki hızlı değişim sonucunda ortaya çıkan yeni duruma göre düzenleme yapılarak proje ikiye ayrılmıştır.

- Mevcut sulama birliklerinin organizasyonel yapısında iyileştirme ve etkin su kullanımına yönelik programların hazırlanması,
- Henüz sulamaya açılmamış sahada örgütlenmenin de içinde bulunacağı çalışmaların yürütülmesidir.

Projenin birinci kısmı 31 Ocak 2000 tarihinde resmi olarak tamamlanmıştır. Oluşturulan eylem planı sonuçları ışığında, DSİ Genel Müdürlüğü ve GAP İdaresi arasında Nisan 2000'de projenin ikinci kısmı için bir protokol imzalanmıştır.

Proje kapsamında 4 pilot alan belirlenmiştir. Bunlar; Şanlıurfa-Harran Ovası'nda Fırat ve Tahılalan Sulama Birlikleri, Kayacık Sulaması ve Dicle-Kralkızı Pompaj Sulaması'dır.

2000 yılında yürütülen çalışmalar sonucunda Fırat ve Tahılalan Sulama Birliklerinde planlı su dağıtımı ve rotasyon çalışmaları için veriler toplanmış, her iki birlik sahasında da bitki deseni çıkarılmış, tüm sekonder ve tersiyer kanallarda su dağıtım ve rotasyon çalışmaları bitirilmiştir.

2001 yılı çalışma planı çerçevesinde sulama mevsiminde sulamaya açılacak alanın tespiti amacıyla Dicle-Kralkızı Pompaj Sulama II. Kısım dördüncü pilot alan olarak seçilmiş ve Diyarbakır'da bir proje bürosu kurulmuştur. Proje sahasında bulunan 8 köyde sulama örgütleri, işleyişleri, sulamada işletme, bakım ve yönetim ile sulu tarım konularında eğitimin ilk iki aşaması Diyarbakır Tarım İl Müdürlüğü, Çiftçi Eğitim Yayım Şube Müdürlüğü ve DSİ X. Bölge Müdürlüğü ile birlikte tamamlanmıştır.

DSİ Genel Müdürlüğü ile yapılan protokol 2002 yılı başında sona ermiştir. Fırat Sulama Birliği'nden gelen talep üzerine, Haziran dönemine kadar yapılacak çalışmalar birlikte tespit edilmiştir.

Reha Sulama Birliği'nden beraber çalışma konusunda talep gelmiş ve görüşmeler sonucunda sulama birliği sahasında sulama şebekesinin bakım-onarım ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik "Tesis Muayene Raporu" ve "Tesis Tanıtım Föyü" tamamlanmıştır.

Projenin yaygınlaştırılması amacıyla Nisan ayı içinde Harran Ovası'ndaki bütün sulama birlikleri için bilgilendirme toplantısı; Dicle-Kralkızı sulama sahasındaki çiftçiler için 6-10 Mayıs 2002 tarihleri arasında Adana ve Mersin yöresine teknik gezi düzenlenmiştir.

Dicle-Kralkızı sulama sahasının sosyo-ekonomik profilini ortaya çıkarmak üzere yapılan çalışmalar tamamlanmış ve sosyo ekonomik rapor hazırlanmıştır. Çiftçilere yönelik bilgilendirme çalışmaları sonucunda KHGM arazi toplulaştırma faaliyetlerini daha kolay ve etkin bir şekilde yürütmüş ve çalışmalar tamamlanmıştır.

2001-2002 yıllarına ait sulama raporu hazırlanmış; 2002-2003 yılı faaliyet programı tamamlanmıştır. 2003 yılında demonstrasyon kurulması düşünülen çiftçiler ve araziler tespit edilmiştir.

Harran YİBO'da "Lider Çiftçi Yetiştirme Kampı"nda sulama ve agronomi eğitimleri verilmiştir.

Sulama Birliği sahası içindeki toplam alanın % 70 inde talep usulü sulama uygulaması olmuş ve uygulanan alanın %30'unda başarı sağlanmıştır.

Su temini, su dağıtımı, su uygulama randımanlarını belirlemek için Şanlıurfa-Harran Ovalarını temsilen Reha ve Fırat Sulama Birliklerinde birer sekonder kanal sistemi seçilmiştir. Yürütülecek çalışmalar için Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü'nden teknik destek alınacaktır.

3.2. SOSYAL PROJELER (EĞİTİM-KÜLTÜR VE SAĞLIK SEKTÖRÜ)

3.2.1. GAP SOSYAL EYLEM PLANI UYGULAMALARI

GAP İdaresi tarafından 1992-1994 yılları arasında, Bölge'nin sosyo-kültürel yapısını tanımaya, sorunlarını, eğilimlerini, tutum ve önceliklerini belirlemeye yönelik bir dizi araştırma yürütülmüştür.

GAP Bölgesi'nde yapılan araştırmaların bulguları ışığında, sosyal gelişmenin sağlanmasına yönelik çerçeveyi ortaya koyan bir GAP Sosyal Eylem Planı hazırlanmış ve bu plan uygulamaya aktarılmıştır. Plan'da temel olarak toplumsal örgütlenme ve katılım, nüfus hareketleri ve yerleşme, eğitim, sağlık, istihdam ve gelir, tarımsal yayım, mülkiyet ve arazi kullanımı gibi temel çalışma alanları belirlenmiş ve bu alanlara ilişkin politika, strateji ve eylem planları geliştirilmiştir.

Akademisyenler, meslek odaları, gönüllü kuruluş ve kamu kuruluş temsilcilerinin katılımı ile hazırlanan GAP Sosyal Eylem Planı'nın amaçları, GAP Bölgesi'nde;

- Ekonomik büyüme sürecini sosyal gelişme ile destekleyerek kalkınma sürecini hızlandırmak ve dengeli bir kalkınmayı sağlamak,
- Sosyal hizmetlerin etkinliğini ve yaygınlığını artırarak, bu bölge ile diğer bölgeler arasındaki sosyal gelişmişlik farkını orta vadede en aza indirmek, uzun vadede ise ortadan kaldırmak,
- Teknolojik gelişmelerin toplumsal olarak benimsenmesini sağlayacak yol ve yöntemleri tanımlamak,
- Farklı sosyal grup ve katmanların, özellikle dezavantajlı konumda bulunanların kalkınma süreci ile bütünleşmelerini sağlamak,
- Kalkınma sürecinde ortaya çıkabilecek olumsuz etkileri en aza indirmek,

- Kalkınma çabalarında, planlama aşamasından uygulama ve uygulamaların izleme ve değerlendirme aşamalarına kadar halkın etkin katkı ve katılımını sağlama yolunda uygun yöntemleri belirlemek ve hayata geçirerek sürdürülebilir bir kalkınmanın koşullarını yaratmak,
- Plancı ve uygulayıcılara ışık tutacak strateji ve politika seçenekleri üretmektir.

GAP İdaresi, Plan doğrultusunda uygulama projeleri geliştirmekte ve katılımcı bir yaklaşımla hayata geçirmektedir. Bu bağlamda sürdürülen uygulamalar şunlardır:

- Mevcut 27 Çok Amaçlı Toplum Merkezi'nin (ÇATOM) işletilmesi ve 2010 yılı sonuna kadar 62 ÇATOM'a ulaşılması,
- Küçük ölçekli gelir getirici program uygulamaları,
- Sağlık ve eğitime yönelik uygulamalar,
- Sosyal gelişmeye yönelik proje geliştirme ve uygulama faaliyetleri,
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesine ilişkin eğitim programları ve uygulama faaliyetleri.

• ÇOK AMAÇLI TOPLUM MERKEZLERİ (ÇATOM)

Çok Amaçlı Toplum Merkezlerinin (ÇATOM) amacı, kadınların sorunlarının farkına varmalarına, tanımlamalarına ve çözümü için inisiyatif kullanabilmelerine fırsat yaratmak, kamusal alana daha fazla katılımlarını sağlamak, kadını güçlendirerek cinsiyet dengeli kalkınma sürecini başlatmak ve bu yolla yerel koşullara uygun tekrarlanabilir model ya da modeller geliştirmektir. ÇATOM'lar aracılığıyla toplumun desteğe en fazla muhtaç kesimleri ile devlet ve hükümet dışı kuruluşlar arasında sağlıklı bir diyalog ortamının geliştirilmesine; insanı merkez alan, barışçı, demokratik toplum temellerinin güçlendirilmesine çalışılmaktadır. ÇATOM'lar Kasım 1995'ten itibaren GAP Bölgesi'nde kentlerin daha çok kırdan göç etmiş yoksul ailelerinin oluşturduğu gecekondu mahallelerinde ve kadınların marjinalleştiği merkezi nitelikli köy yerleşimlerinde kurulmaktadır.

ÇATOM'larda; i) okuma-yazma, okul öncesi eğitim, anne eğitimi, bilgisayar, beslenme, ev ekonomisi alanlarında eğitim programları, ii) sağlık eğitimi, kısmi ve gezici poliklinik hizmetleri gibi sağlık programları, iii) el sanatları, trikotaj, tekstil, kuaför, keçe işlemeciliği, yöresel bebek, gümüş işlemeciliği gibi konularda beceri geliştirici/ gelir getirici ve kadın girişimciliğini destekleyici programlar, iv) sosyal yaşama katılımı destekleyen ve kadın bilincini oluşturmayı hedefleyen sosyal ve kültürel programlar, v) hedef grupların burs, yeşil kart, aynı yardım, resmi nikah vb sosyal destek hizmetlerine ulaşmasını kolaylaştırıcı sosyal destek programları düzenlenmektedir.

Çok Amaçlı Toplum Merkezi modeli, esnek ve bürokratik olmayan bir örgütlenme biçimidir. ÇATOM'lar tabandan kaynaklanan girişimler ve yerel destekle kurulmaktadır. Programlar yerel kapasiteyi güçlendirme ilkesi çerçevesinde yerinden seçilen ve çeşitli eğitim programlarından geçirilen genç bayanlar tarafından yürütülmektedir. Her ÇATOM'un yönetimi, katılımcılık ilkesi çerçevesinde üyeler tarafından kendi aralarından seçilen temsilciler ve eğiticiler ile saha elemanından oluşan ÇATOM Kurulu tarafından sürdürülmektedir.

ÇATOM'ların yürütülmesinde valiliklerle imzalanan protokoller çerçevesinde, kaymakamlık, il ve ilçe müdürlükleri ile işbirliği yapılmaktadır. Bu çerçevede hizmet binaları valilik ve kaymakamlıklar tarafından sağlanmakta, eğiticiler ağırlıklı olarak il ve ilçe müdürlüklerinden

alınmaktadır. Ayrıca yerel yönetimler, yerel, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşları ile konu bazında işbirliği yapılmaktadır.

ÇATOM'larda programların doğrudan hedef gruplarını 14-50 yaş arasındaki kadın ve genç kızlar oluşturmakla birlikte; okuma-yazma, sağlık, bilgisayar ve saz kursu gibi bazı programlardan erkekler; ve okul öncesi eğitim programları, çocuk okuma odaları, sağlık programları gibi bazı programlardan çocuklar da yararlanmaktadır. Ayrıca, kadına yönelik bakış ve hizmetlerin sunulduğunda katılımcı ve entegre bir yaklaşımın benimsenmesi açısından kamu kuruluşları, hükümet dışı kuruluşlar ve bu alanlarda yaşayanlar da dolaylı hedef grupları oluşturmaktadır.

1995-2002 dönemi boyunca çoğunluğu kadın olmak üzere toplam 75 000 kişi doğrudan ÇATOM programlarından yararlanmıştır. Bu sayı ÇATOM programlarına katılanları ve sağlık hizmetlerinden yararlananları içermekte olup mahalle/köy düzeyinde yapılan yaygın çalışmalar toplama dahil edilmemiştir. 3 200 kişi okuma-yazma programlarını tamamlamış; 480 çocuk okul öncesi eğitim programlarına katılmış; 18 300 kişi gezici sağlık hizmetlerinden, 16 200 kişi poliklinik hizmetlerinden, 3 300 kadın sağlık eğitimi programlarından yararlanmış; 1 500 kişiye yeşil kart sağlanmasına, 290 öğrenciye eğitim bursu verilmesine, 15 400 kişiye ayni ve nakdi yardım sağlanmasına aracı olunmuştur. 480 kadın iş bularak çalışma yaşamına başlamış, 18 kişi kendi işini kurmuştur. Gelir getirici programlar aracılığıyla ÇATOM'a devam eden yılda ortalama 750-900 katılımcı toplam 80-100 milyar TL civarında gelir elde etmiştir.

Nisan 2003 itibariyle, Bölge'nin 9 ilinde 27 ÇATOM işler durumdadır. ÇATOM binaları istisnalar dışında Valilikler veya Kaymakamlıklar tarafından ya tahsis edilmekte ya da kiralanmaktadır.

Tablo 21: GAP Bölgesi'nde Açılan ÇATOM'lar

İller	Kuruluş Yeri	Adet
Adıyaman	Eski Saray Mahallesi	1
Batman	Yavuz Selim Mahallesi, Petrolkent Mahallesi	2
Diyarbakır	Ben-ü Sen Mahallesi	1
Gaziantep	Merkez, Yeşildere Beldesi	2
Kilis	İslambey Mahallesi, Tekke Mahallesi	2
Mardin	Merkez, Evren ve Saraçoğlu Mah, Ömerli, Dargeçit, Midyat İlçeleri	6
Siirt	Merkez, Kurtalan ve Şirvan İlçeleri, Kayabağlar Beldesi	4
Şanlıurfa	Yakubiye Mahallesi, Halfeti, Siverek ve Bozova İlçeleri	4
Şırnak	Merkez, Cizre, Beytüşşebap, İdil, Uludere	5
Toplam		27

2002 yılı ÇATOM Programları

Eğitim Programları

- 5 249'u kadın, 359'u çocuk ve 792'si erkek olmak üzere toplam 6 401 kişi ÇATOM programlarına katılmıştır.
- 824 katılımcı okuma-yazma programlarına katılmıştır.

- Okuma-yazma programı sonrası 350'si kadın 376 kişi ikinci kademe okuma-yazma kursuna, 60'ı kadın 71 kişi ilkökula, 119'u kadın 131 kişi ortaokula, 55'i kadın 76 kişi liseye başvurmuştur.
- 477 çocuk okul öncesi eğitim programlarından yararlanmıştır.
- ÇATOM'lardaki kitaplıklardan 1 565'i kadın 2 100 kişi yararlanmıştır.
- Bilgisayar eğitimi programlarından 552, İngilizce eğitim programlarından 195 katılımcı yararlanmıştır.

Sağlık Programları

- Kısmi poliklinik hizmetleri ile 2 089, gezici sağlık hizmetleri ile 3 606 olmak üzere toplam 5 695 kişiye sağlık hizmeti ulaştırılmıştır.
- 1 120 katılımcı sağlık eğitimi programlarından yararlanmıştır.

Gelir Getirici ve Kadın Girişimciliğini Destekleyici Programlar

- Gelir getirici programlardan toplam 1 450 katılımcı yararlanmış, 920 katılımcı toplam 115.4 milyar TL gelir elde etmiştir.
- ÇATOM programlarına katılan 182 kadın tekstil, temizlik, çocukbakıcılığı, desinatör, sekreter, tezgahlar, kuaförlük, usta öğretici vb alanlarda, 15'i SSK'lı olmak üzere iş bularak çalışmaya başlamıştır.
- Batman'da 3'er katılımcı 3 dikimevi atölyesi, Mardin'de ise 1 katılımcı ve eşi 1 kafe işletmesi olmak üzere toplam 11 kişi tarafından 4 işyeri açılmıştır.
- Kendi işlerini kuran katılımcılara ÇATOM sorumluları tarafından girişimcilik eğitimi verilmiş, paralelinde Batman'daki bir işyeri hariç diğerlerine TKV tarafından sağlanan mikro kredi ile işyerleri açılmıştır.

Sosyal Destek Programları

- 6 534 kişinin aynı ve nakdi yardım almasına, 528 kişi için yeşil kart çıkarılmasına ve 65 öğrencinin aynı yardım almasına yardımcı olunmuştur.
- 226 öğrencinin (199 ilköğretim, 19 lise, 8 üniversite) eğitim bursu almasına yardımcı olunmuştur.

2002 Yılında ÇATOM'lara Sağlanan Başlıca Destekler

- Kilis'te Yoksullara Yardım Vakfı (YOYAV) tarafından sağlanan bina desteğiyle ikinci bir ÇATOM açılmıştır.
- Federal Almanya Büyükelçiliği'nden 4 bilgisayar ve bir yazıcı temin edilmiştir.
- Diyarbakır ÇATOM binasının tadilatı ve tefrişatı OHAL Valiliği'nce yapılmıştır.
- Şanlıurfa Siverek ÇATOM'a donanım ve 1 yıllık işletme gideri olarak Procter&Gamble Firması tarafından finansman desteği sağlanmıştır.

ÇATOM'lar İçin Düzenlenen Eğitimler

- Diyarbakır Ben-ü Sen Mahallesi, Gaziantep Elit, Siirt-Kayabağlar ve Şırnak-Uludere hariç 22 ÇATOM'a bilgisayar temin edilmiş olup 17 ÇATOM'un internet bağlantısı sağlanmıştır. Tüm ÇATOM saha elemanlarına bilgisayar eğitimi verilmiştir.

- ILO ile yapılan işbirliği sonucu GAP Zeugma Eğitim Merkezi'nde "Kendi İşini Kur (KİK)" eğitim programı düzenlenmiştir. Eğitime ÇATOM ve gençlik projeleri saha sorumluları ile GAP İdaresi Bölge Müdürlüğü Sosyal Projeler ekibi olmak üzere toplam 20 kişi katılmıştır.
- Anatolian Artisans Vakfı ile yapılan işbirliği sonucu 12 500 dolar tutarında sipariş yerine getirilmiştir. Siparişlerin karşılanmasında bir kuruluştan teknik destek alınmış, Şanlıurfa Yakubiye ÇATOM'da pazar koşullarına uygun olarak işlenen keçeler ile Mardin ÇATOM'da dokunan kilimler ABD'ye gönderilmiştir. Paralelinde aynı kuruluşun desteğiyle ÇATOM eğiticileri ve sorumlularına yönelik olarak Şanlıurfa'da 5 gün süreli girişimcilik eğitimi verilmiştir.
- ÇATOM katılımcılarının sağlık gönüllüsü olarak yetiştirilmelerine yönelik olarak Mart 2002'de "Usta Öğreticilerin Aile (Üreme) Sağlığı Eğitimleri" programı düzenlenmiştir. Program sonucunda bilgi-eğitim-danışmanlık hizmeti verecek şekilde iki ayrı eylem planı hazırlanmıştır.
- İngiltere Dışişleri Bakanlığı tarafından finansmanı sağlanan ve "The British Council" tarafından yürütülen İnsan Hakları ve Etkin Yönetim projelerinden biri olan "Kadının Topluma Etkin Katılımının Desteklenmesi Projesi" kapsamında 14-16 Aralık 2002 tarihinde Diyarbakır'da düzenlenen birinci eğitim seminerine ÇATOM'lardan 5, GAP İdaresi uzmanlarından 1 kişi katılmıştır. Proje kapsamında 23-25 Ocak 2003 tarihinde Şanlıurfa'a düzenlenen "Girişimcilik ve Organizasyonel Gelişim" konulu ikinci eğitim seminerine ÇATOM'lardan 6 ve GAP Bölge Müdürlüğü Sosyal Projeler Birimi'nden 1 kişi katılmıştır. Proje kapsamında düzenlenen üçüncü eğitim semineri, "Eğiticilerin Eğitimi" amaçlı olup ÇATOM'lardan katılan 6 kişi ile 25-28 Şubat 2003 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

ÇATOM'ların Faaliyetleri

- Procter & Gamble firmasının sponsorluğuyla kurulan Siverek ACE ÇATOM'un resmi açılışı Mayıs 2002'de yapılmıştır. Kasım 2002'de gerçekleştirilen SWOL değerlendirmesine dayanarak Siverek ACE ÇATOM'da bir faaliyet planı ve zaman çizelgesi oluşturulmuştur. Ayrıca kadın girişimciliği konulu pilot bir çalışma başlatılmıştır.
- Gaziantep'te Elit Firması ile işbirliği içinde kurulan Elit ÇATOM, Haziran 2002'de açılmıştır. Bölge kadınına mesleki beceri kazandırarak istihdama katılım düzeyinin artırılması ve dolayısıyla gelir elde etmelerinin sağlanması, diğer yandan ÇATOM'un ekonomik bir işletme anlayışıyla yönetilmesi ve kaynak yaratılmasının amaçlandığı ÇATOM'da güzellik uzmanlığı eğitimi verilmiştir. 18 katılımcı Milli Eğitim Bakanlığı'nın sınavına girerek sertifikalarını almıştır. Gaziantep Merkez'de faaliyet gösteren Elit ÇATOM Nisan 2003'te Mardin Merkez ÇATOM'a taşınmıştır.
- Ekim 2002'de faaliyete geçen Midyat ÇATOM'da 32 katılımcı ile okuma-yazma kursu ve sağlık eğitimi programları başlatılmıştır. Kısmi zamanlı poliklinik aktif olarak hizmet vermeye başlamıştır. Mevcut durum değerlendirilmiş, 6 aylık faaliyet planı çıkartılarak ilgili kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarına bilgi verilmiş ve destekleri alınmıştır. Midyat ÇATOM Kurul seçimi yapılmış ve Kurul üyeleriyle tanıtım toplantısı düzenlenmiştir. Mevcut programlara katılımı önemli derecede kısıtlayan ulaşım sorunu

belediye tarafından yapılan yol sayesinde çözümlenmiştir. Midyat ÇATOM için GTZ'ye sunulan proje teklifi Şubat ayında onaylanmıştır. Projeyi yerinde görmek amacıyla Almanya Büyükelçisi 21 Şubat 2003 tarihinde Midyat ÇATOM'u ziyaret etmiş ve faaliyetlerle ilgili bilgi almıştır.

- Siirt Uluköy ÇATOM, Ekim 2002'de Kayabağlar Beldesi'ne taşınmıştır. Kayabağlar Belediyesi ile GAP İdaresi arasında işbirliği protokolü yapılmıştır. ÇATOM'un öncelikli faaliyetlerini belirlemek amacıyla Şubat 2003'te yapılan alan araştırmasına dayanarak Mart 2003'te okuma-yazma kursu, genel sağlık eğitimi, ev ekonomisi eğitimi; Nisan 2003'te de makine-nakış eğitimi başlatılmıştır. Kilim kursu devam etmektedir.
- Siirt Merkez ÇATOM Nisan 2003'te Valiliğin talebi üzerine bulunduğu binadan Valilik tarafından kiralanarak başka bir binaya taşınmıştır.
- Aralık 2002'de Diyarbakır ÇATOM, Ben-ü Sen Mahallesi'nde faaliyete geçmiştir. Tadilatı ve tefrişatı OHAL Valiliği'nce yapılan ÇATOM binasının kirası Sosyal Hayatı Geliştirme Derneği tarafından ödenmektedir. AÇEV tarafından okuma-yazma eğitimi başlatılmıştır. Ayrıca, Dicle Üniversitesi'nden gelen gönüllülerin de desteğiyle okul öncesi eğitim programı düzenlenmiş ve eğitici etkinlikler amacıyla 82 çocuğa ulaşılmıştır.
- Kilis'te Yoksullara Yardım Vakfı (YOYAV) desteğiyle açılan ikinci ÇATOM'un resmi açılışı 24 Aralık 2002 tarihinde yapılmıştır.
- Nusaybin'de yeni bir ÇATOM açılması için yapılan alan araştırmalarına ait rapor Ocak 2003'te Nusaybin Kaymakamı'na sunulmuştur. Kaymakamlık ve GAP İdaresi arasında ÇATOM'un açılması ve yürütülmesi ile ilgili bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. ÇATOM için uygun bir bina bulunmuş ve kiralanmıştır. Yeni ÇATOM'un Mayıs 2003'te faaliyete geçmesi planlanmaktadır.
- Halfeti ÇATOM ve Kaymakamlık işbirliği içinde Ulusal Eğitime Destek Kampanyası çerçevesinde ilçeye bağlı köylerde tespit çalışmaları yapılarak okuma-yazma kursları başlatılmıştır. Halfeti'de girişimci katılımcılar tarafından kurulan dikiş atölyesi Kaymakamlık tarafından verilen 100 okul önlüğü siparişini alarak aktif olarak üretime geçmiştir. Halfeti ÇATOM'da Aralık 2002 tarihinde başlatılan "Kadın Girişimciliğini Destekleme" projesi dahilinde saha sorumlusu tarafından girişimci kadınlara KİK eğitimi verilmiş, işyeri açılmasına yönelik fizibilite çalışmaları yapılmış ve ilgili kamu kuruluşlarının destekleri alınmıştır. 30 Ocak 2003'te 5 katılımcı tarafından kurulan dikiş atölyesi ve 2 katılımcı tarafından kurulan kuaför salonu fiilen faaliyete geçmiştir.
- Mardin Merkez ÇATOM'da devam eden tekstil atölyesinin etkinliğini artırmaya yönelik olarak GİDEM'den danışmanlık alınması kararlaştırılmış ve gerekli işlemler yapılmıştır. ÇATOM'un bulunduğu binada gereken tadilatın yapılması için keşif çıkarılmıştır.
- Bozova ÇATOM faaliyete geçmiştir. Öncelikli olarak okuma-yazma kursu ve okul öncesi eğitim programı başlatılmıştır. Hazırlanan iş planı dahilinde başlatılması planlanan diğer programlar için Kaymakamlıkla ön görüşmeler yapılmıştır.
- Kızıltepe İlçesi'nde Ocak 2003'te düzenlenen toplantı ve atölye çalışmalarını takiben iki girişimci kadın, yoksul kadınların istihdam edileceği ve eğitim alacakları bir kilim

ürünleri üretim atölyesi açmaya karar vermişlerdir. Üretim atölyesinin açılması aşamasında kendilerine bilgi ve teknik açıdan Sosyal Projeler Birimi, Mardin'deki ÇATOM'lar ve GİDEM tarafından destek verilmiştir.

- Yakubiye ÇATOM'da kısmi zamanlı poliklinik hizmetleri, anne eğitimi, genel sağlık eğitimi ve düzenli sohbet toplantılarının yanısıra gönüllü hane ziyareti ekipleri çalışmalarına başlamıştır.
- ÇATOM'ların hizmet verdiği kesimlerde özellikle kız çocuklarının eğitim olanaklarından yararlanabilmelerine destek olmak amacıyla sürdüren "Eğitim Bursu" projesi kapsamında Ocak 2003'te 20, Şubat 2003'te 5 ve Nisan 2003'te 6 adet olmak üzere toplam 31 yeni burs bulunmuştur. Proje kapsamında 240 öğrenciye burs verilmektedir.
- ÇATOM'ların hizmet verdiği kesimlerdeki bedensel engelli kişilerin toplumsal yaşamdan aktif şekilde yararlanmalarını desteklemek amacıyla Ocak 2003'te "Barış için Terekleli Sandalye-Güneydoğu Anadolu" kampanyası başlatılmıştır. Kampanya kapsamında, ÇATOM saha sorumluları, kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde tekerlekli sandalye ihtiyacı olan kişileri tespit etmekte ve haklarında gerekli bilgileri toplamaktadır.

ÇATOM'ların İşleyişine Yönelik Yapılan Çalışmalar

ÇATOM'ların dışsal değerlendirmesine yönelik bir iş tanımı hazırlanmıştır. Ayrıca, ÇATOM'ların içsel değerlendirilmesine yönelik anket formları da hazırlanmış; Siverek, Halfeti, Yakubiye, Adıyaman, Cizre ve İdil ÇATOM'larda SWOL değerlendirmesi yapılarak raporlar hazırlanmıştır.

Tanıtım ve ürünlerin pazarlanmasına yönelik olarak Türkçe web sayfası oluşturulmuş ve İngilizce web sayfası için ön hazırlıklar tamamlanmış ve ürün kataloğu genişletilmiştir.

Finansmanı Avrupa Birliği'nden sağlanacak olan "Kırsal Kalkınma ve Mikro Kredi Projesi" kapsamında GAP kapsamındaki beş ilde TKV ofisleri açılacaktır. Projenin ilk üç yıllık döneminde mevcut ÇATOM'larda görevli, 1 saha sorumlusu ve 2 gelir getirici program eğitmeninin maaşı proje bütçesinden karşılanacaktır. ÇATOM'ların tüm işleyişi eskisi gibi devam edecektir.

"ÇATOM'larda Cinsiyet Dengeli Kalkınma Projesi", "ÇATOM'larda Gelir ve İstihdam Yaratma Projesi", "Şırnak İlinde Şal-Şapık Dokumacılığı Yoluyla Gelir ve İstihdam Projesi" ve "ÇATOM'larda Kapasite Geliştirme Projesi" olmak dört proje hazırlanmış ve ilgili kuruluşlara verilmiş/sunulmuştur.

ÇATOM'larda devam eden faaliyetlerin düzenli olarak izlenmesi amacıyla raporlama sistemi değerlendirilmiş ve yeni izleme sistemi oluşturulmuştur.

ÇATOM'lar Eylül 2002'de Johannesburg'da gerçekleştirilen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde Türkiye tarafından sunulan en iyi 23 örnek proje içinde yer almıştır.

Japonya-Kyoto'da yapılan 3. Dünya Su Forumu (16-23 Mart 2003) kapsamında düzenlenen Su Eylem Yarışması'nda 870 projeden 150'si içine ÇATOM Projesi de girmiştir. 20-21 Mart

2003 tarihinde Japonya Kyoto'da ÇATOM Projesi'nin poster sunuşu GAP İdaresi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 22: 1995-2002 Yılları Arasında ÇATOM Programlarından Yararlanan Kişi Sayısı

	1995-2002	2002
Çatom Programlarından Yararlanan	75 000	6 401
Okuma-Yazma Programını Tamamlayan	3 200	824
Okul Öncesi Eğitim Programı	480	477
Gezici Sağlık Hizmetleri	18 300	3 606
Poliklinik Hizmetleri	16 200	2 089
Sağlık Eğitim Programı	3 300	1 120
Yeşil Kart	1 500	528
Eğitim Bursu	290	183
Aynı ve Nakdi Yardım	15 400	6 534
İş Bulan Kadınlar	480	182
Kendi İşini Kuranlar	18	11

3.2.2. GAP BÖLGESİ'NDE HALK SAĞLIĞI PROJESİ

Projenin amacı; barajların ve sulama altyapılarının tamamlanması, tarımda sulamanın yaygınlaşması, ürün deseninin ve tarımsal pratiklerin değişmesi, sanayileşme ve kentleşme sonucunda oluşacak ekolojik ve çevresel değişmelere bağlı olarak ortaya çıkabilecek sağlık sorunlarını, özellikle su ile gelen hastalıkları ve nedenlerini belirlemek; bunların önlenmesine yönelik politika, strateji ve uygulama yöntem ve araçlarını geliştirmek; bu alanda bir izleme ve değerlendirme sistemi kurmaktır.

Proje kapsamında bir "GAP Bölgesi Halk Sağlığı Eylem Planı"nın hazırlanması yoluyla, kuruluşlar ve sektörler arası eşgüdümün sağlanarak, sağlık sorunlarının önlenmesinde entegre bir yaklaşımın hayata geçirilmesi amaçlanmıştır.

Bir araştırma projesi olan ve GAP illerinde yürütülen çalışma kapsamında sağlık hizmetlerinin durumu, üreme sağlığı, çocuk sağlığı, bulaşıcı hastalıklar, enfeksiyon ve paraziter hastalıklar, kronik hastalıklar, çevre, özürlüler, mevsimlik göçler konuları bulunmaktadır.

Proje çalışmaları 20 Mart 2001 tarihinde ilgili tarafların katılımı ile Diyarbakır'da yapılan açılış toplantısı ile başlamıştır. Mayıs-Aralık 2001 tarihleri arasında Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Şırnak, Adıyaman ve Mardin illerinde saha ve laboratuvar çalışmaları tamamlanmıştır.

Aralık 2001-Ocak 2002 tarihleri arasında Şanlıurfa, Adıyaman, Batman, Siirt ve Mardin illeri verilerinin bilgisayara girilmesi ve veri değerlendirmede standart tablo geliştirme çalışmaları tamamlanmıştır.

2002 yılında taslak rapor hazırlanmış ve Bölge'nin sağlık haritası için taslak çalışmalar yapılmıştır. Şanlıurfa ve Siirt illerindeki laboratuvar çalışmaları ile ilgili veriler bilgisayara girilerek taslak sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre Şanlıurfa'da araştırma kapsamına giren

toplam 1 021 kişinin 522'sinde (% 51.12), Siirt'te 219 kişinin 71'inde (% 32.42) bir paraziter hastalık olduğu teşhis edilmiştir.

Proje öngörülen süresi içinde tamamlanmıştır. Bir paket proje olarak değerlendirilebilecek bu projenin 1. aşaması olan araştırma kısmı bitmiştir. Projenin en önemli çıktısı “GAP Bölgesi Halk Sağlığı Eylem Planı”dır. Ortaya çıkan sonuçlara göre, öncelikli alanların belirlenmesinden sonra sağlık alanında “üreme sağlığı”, “enfeksiyöz hastalıkları” vb. konularda, ayrıca sağlığın sosyal boyutu ile ilgili “akraba evliliği” gibi konularda alt projeler uygulanması planlanmıştır.

Dicle Üniversitesi tarafından Eylül 2002’de Diyarbakır’da düzenlenen “Ulusal Halk Sağlığı Kongresi”nin ilk günü GAP İdaresi’ne ve bu projenin çıktıklarına ayrılmıştır.

Proje ekibi ve konsorsiyum üyeleri tarafından hazırlanan proje ara raporu ve yöneticiler için özet, basım aşamasındadır.

3.2.3. KÖYE DÖNÜŞ VE REHABİLİTASYON PROJESİ (ACİL UYGULAMA PROGRAMI)

Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi terör nedeniyle köylerini terketmek durumunda kalan nüfustan, terör olaylarının azalması nedeniyle köylerine kendi istemleri ile geri dönenlerin acil ihtiyaçlarının aynı olarak karşılanması, sürdürülebilir yaşam koşullarının desteklenmesi amacıyla yürütülen acil uygulama programıdır.

Proje, GAP İdaresi ve İçişleri Bakanlığı'nın işbirliği ile 1999 yılından itibaren Diyarbakır, Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak illerinde yürütülmektedir. Son üç yıldır, GAP İdaresi'nin yatırım programına konulan ödeneklerle, valilikler tarafından köylerine dönecek ailelere konut yenileme ve ekonomik kalkınmaları için destek verilmektedir.

Bu çerçevede; bir süredir boş kalmış yerleşimler ve ekonomik faaliyet alanlarında, sürdürülebilir kalkınma ve katılımcı planlama ilkeleri doğrultusunda yaşamın yeniden başlaması, kalıcı hale gelmesi ile tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ıslahı amaçlı çalışmalar sürdürülmüştür.

İl bazındaki gerçekleştirmeler 2001 sonu itibariyle aşağıda verilmektedir:

Diyarbakır- Kulp İlçesi'ne bağlı İslamköy'ün imar planı yaptırılmış; İslamköy'de 30 ve Tur Mezrası'nda 20 olmak üzere toplam 50 konutun inşaatı ve iskanı tamamlanmıştır. Ayrıca, Kocaköy-Şaklat ve Silvan-Yolaç köylerinde kendi imkanları ile dönüş yapan 101 aileye proje kapsamında ev onarımı için inşaat malzemesi yardımıyla bulunulmuştur. Böylece, proje kapsamında 151 ailenin köye geri dönüşü tamamlanmıştır.

Aşağı Beyan'da 9 hanenin eski konutlarını onararak köyde oturmaya başlaması ile dönüş süreci fiilen başlamıştır. İmar planı yapılmış, Köy Hizmetleri ekiplerince sondaj yapılarak su temini gerçekleştirilmiştir.

Batman - Batman İli'nde 5 köyde çalışmalar yürütülmüş ve bu çalışmalar neticesinde 2001 yılı itibariyle 72 ailenin köye dönüşü ve iskanı tamamlanmış ve bu ailelere tarımsal destek programları uygulanmıştır.

Mardin - Mardin İli'ne aktarılan kaynak kendi imkanları ile geri dönüş yapan 22 köy ve 7 mezranın altyapı eksikliklerini gidermekte kullanılmıştır.

Siirt - Eruh İlçesi'nin Dağdöşü Köyü'nde 101 ve Çetinkol Köyü'nde 30 konutun inşasına başlanmıştır. Konutların yapımına devam edilmekte olup 2002 yılında 132 ailenin bu köylere yerleştirilmesi beklenmektedir. Baykan, Eruh, Kurtalan, Pervari ve Şirvan Kaymakamlıklarına sağlanan kaynak ile geri dönüşü gerçekleştirilen 18 köyde okul, sağlık evi vb. kamu yatırımlarının imar ve tadilat çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca, köylere dönüş yapan vatandaşları üretken hale getirmek ve ekonomik kalkınmalarını sağlamak amacıyla meyve fidanı alımı ve kurulan bahçelerin ihataşı gerçekleştirilmiştir.

Şırnak - Şırnak'ta gerçekleştirilecek acil uygulamada ise 2 köyde 187 aile yatırım programına dahil edilmiş bulunmaktadır. Kaymakamçeşme'de proje çerçevesinde hayvancılığın geliştirilmesine yönelik uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Baş ağaç'ta köyün yeniden yerleşimi için imar planı yaptırılmıştır. Daha sonra, Baş ağaç Köyü, Başbakanlık Makamı'na Merkez Köy uygulaması için pilot alan olarak benimsenmiş ve GAP İdaresi'nin katkısı olmaksızın hazırlanmış olan bir konut projesi uyarınca 106 konutun inşasına proje dışı kaynaklardan hızla başlanmış ve tamamlanmıştır.

2002 yılında ilgili Valiliklere 1 939 milyar TL kaynak aktarımı yapılmıştır.

2003 yılında Diyarbakır, Şırnak, Batman, Siirt ve Mardin'de toplam 16 köy 1 427 aile için 2 trilyon TL ödenek tahsis edilmiştir.

3.2.4. MERKEZ KÖYLERE DAYALI KIRSAL KALKINMA PROJESİ

Projenin temel gerekçesi, GAP Bölgesi kırsal alanında yerleşim yerlerinin düşük nüfuslu ve dağınık bir yapıya sahip olması nedeniyle eğitim, sağlık ve tarımsal yayım gibi sosyal hizmetlerin götürülmesinin zor ve maliyetli olması, güvenliğin sağlanmasında sorun yaşanması ve tüm bu nedenlerle kırsal alanda insan kaynaklarının geliştirilmesi ve kalkınmanın sağlanmasında yeterli etkinliğin gösterilememesidir.

Proje bu yerleşimler arasında cazibe merkezlerinin belirlenerek yüksek kaliteli hizmetlerin buralarda yoğunlaştırılması ve yerleşimler arasında fonksiyonel işbölümü ve bağlantıların kurulmasını amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, Diyarbakır-Yeniköy ve Siirt-Sağırsu Köyü programa alınmış ve bu köylere yönelik 1/25 000 ölçekli alt-bölge gelişme planı ve 1/1000 ölçekli imar planları Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Alt Bölge Gelişme Planı Hazırlanması projesi kapsamına alınarak tamamlanmıştır.

Merkez Köylere Dayalı Kırsal Kalkınma Projesi ile Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Alt Bölge Gelişme Planı Hazırlanması Projesi çerçevesinde, GAP İdaresi tarafından gerçekleştirilmesi öngörülen yatırım faaliyetleri 2003 yılı Yatırım Programı'nda Merkez Köy ve Köye Dönüş Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında yer almaktadır.

3.3. KÜLTÜR, TURİZM VE ÇEVRE PROJELERİ

3.3.1. HASANKEYF TARİHİ VE ARKEOLOJİK SİT ALANI ARAŞTIRMA VE KAZI KURTARMA ÇALIŞMASI

GAP kapsamında yapımı öngörülen Ilısu Baraj Gölü altında kalacak olan Hasankeyf, insan eliyle yaratılmış kültür ve sanat değeri, tarihi belge niteliği olan varlıklardan meydana gelen önemli bir kültür merkezi konumunda olup, ayrıca binlerce yılda oluşan doğal kaynaklı özellikleri, mağaralara oyulmuş yerleşim yerleri ile kültür tarihi açısından önem arz etmektedir.

Proje, Hasankeyf yerleşmesindeki kültür varlıklarının kurtarılması amacıyla 1991 yılında başlatılmıştır. Çalışmaların kapsamını Hasankeyf sit alanındaki toprak üstünde görülebilen mimari veya küçük buluntu türündeki bütün kültür varlıklarının tespiti, röleve, topografik ve jeolojik çalışma, haritalama projelerinin gerçekleştirilmesi oluşturmaktadır. Hasankeyf, Ilısu Baraj Gölü suları altında kalıncaya kadar başlanılan çalışmalara devam edilecektir.

2001 yılı içinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında tüm sit alanının yüzey araştırılması ve kontrolü tekrar yapılmıştır. Merkezi kazı alanında anıtsal bina kalıntısı, küçük bir külliye, Kentin kuzeyinde "Cami-i Mardinike" denilen anıtsal kalıntı kazılarak ortaya çıkarılmıştır. 1986-1991 yılları arasında ele geçen buluntular yeni baştan tümüyle ayıklanarak sınıflandırılıp düzenlenerek envanteri yapılmıştır.

2001 yılı kazı ve kurtarma çalışmalarının 29 Ağustos 2001 tarihinde tamamlanmasından sonra kazı sonrası çalışmalara başlanmıştır. Daha önceki yıllarda oluşturulan kazı fotoğraf ve slayt arşivine 2001 yılı sonuçları da eklenmiştir. Ayrıntılı kazı raporu çalışması tamamlanmıştır.

2002 yılı kazı çalışmaları, Prof. Dr. Oluş Arık başkanlığındaki kazı ekibi tarafından 1 Temmuz-29 Ağustos 2002 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmaları süresince, buluntuların bilimsel olarak envanterlenmesi ve restorasyon çalışmalarının yapılması, ortaya çıkan kültür varlıklarının planlarının alınması ve fotoğraflanarak belgelenmesi işlemleri yapılmıştır.

Kaleye çıkmayı sağlayan merdivenlerin onarımı ile çökme tehlikesi bulunan Kale Orta Kapısı'nın, koruma-onarım, geçici destekleme ve sergileme projeleri hazırlanmış ve uygulama projesi tamamlanmıştır. Bu bağlamda, Orta Kapı askıya alınarak, acil restorasyon müdahalesi yapılmıştır. Ayrıca, Kale'de yer alan Büyük Saray'ın fotogrametrik belgelenmesine yönelik olarak 1. etap çalışmaları tamamlanmıştır.

Koç Camii'nin alçı eyvan mihrabının koruma-onarım projesine yönelik uygulama çalışmaları tamamlanmıştır. Duvar askıya alınmıştır.

Slayt arşivinin düzenlenmesi ve Hasankeyf'le ilgili tarihi kaynakların taranarak arşiv oluşturulması çalışmaları sürdürülmektedir.

2002 yılı kazı sonrası raporları hazırlanmıştır.

3.3.2. GAP BÖLGESİ'NİN GÜNÜMÜZDEKİ VE YAKIN GELECEKTEKİ İKLİM DURUMUNUN İNCELENMESİ

Proje ile toplam alanı 75 350 km² olan GAP Bölgesi'nde; mevcut ve gelecekteki iklim durumunun en ince ayrıntılarına kadar belirlenmesi; iklim değişikliklerinin tespit edilmesi, bu değişikliğin Bölge'nin hidrolojisi ve su kaynakları ile vejetasyon üzerine olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin saptanması amaçlanmaktadır. Ayrıca, olabilecek olumsuz etkilere yönelik olarak gerekli önlemlerin alınması olumlu etkilerden gereken ölçülerde yararlanma olanaklarının araştırılması, mevcut ve olabilecek iklim durumu hakkında başta tarım sektörü olmak üzere tüm sektörlerin bilgilendirilmesi ve bu duruma uygun en isabetli politikaların oluşturulmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Proje kapsamındaki çalışmalar üç bölüm halinde sürdürülmüştür:

- İklim verileri değerlendirilerek Bölge'de bir iklim değişikliği olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır.
- Yerüstü ve yer altı su kaynaklarının zaman ve mekan boyutunda nicelik ve nitelik yönünden analizi yapılmış; veriler toplanarak su kaynakları veri tabanı oluşturulmuş ve aylık ortalama değerlerle değişim katsayıları belirlenmiştir.
- Vejetasyon belirlenerek, bu verilerle bölgesel iklim değişikliği arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

Proje 2002 sonu itibarıyla tamamlanmıştır.

3.3.3. GAP BÖLGESİ YABAN HAYATI PROJESİ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, ülkemizin doğal açıdan en sıra dışı alanlarından biridir. Bölge, Ortadoğu'ya özgü bozkır ve yarı-çöl canlılarının Türkiye'ye girdikleri sınır kapısı olma özelliğindedir ve Türkiye'nin diğer bölgelerinde bulunmayan canlı türlerini temsil eden iki doğal yaşam ortamı bulunmaktadır:

- i. Fırat ve Dicle nehirlerinin boyları, taşkın düzlükleri ve bu nehirlere açılan ana kollar
- ii. Bölgenin özellikle güney kesimlerinde bulunan bozkır ve yarı-çöl alanlar

Bunlardan ilki, Mezopotamya'ya özgü sucul canlı türlerinin Türkiye'ye girdikleri doğal bir yol özelliğini taşımaktadır. Mezopotamya, dünyanın başka bölgelerinde yaşamayan pek çok canlı türüne ev sahipliği yapan ve biyolojik çeşitlilik açısından küresel öneme sahip olan bir bölgedir. Bu bölgeye özgü çok sayıda bitki, sürüngen, kuş ve balık türü bulunmaktadır. Bu türlerin büyük kısmı, Fırat ve Dicle nehirleri ile ilişki içinde olan ve nehir eko-sisteminde yaşamaya uyum göstermiş sucul canlılardır. Fırat ve Dicle'nin Türkiye sınırları içinde kalan bölümleri, bu türlerin dünyadaki en kuzey dağılış alanını oluşturmaktadır ve burada yaşayan canlıların büyük kısmı Türkiye'nin başka hiç bir bölgesinde bulunmamaktadır.

Bölge'de önemi olan diğer bir eko-sistem ise, Arap yarımadasına özgü yaşam ortamlarının devamı özelliğinde olan bozkır ve yarı-çöl alanlardır. Burada yaşayan canlıların da büyük kısmı, nehir boylarında yaşayan türler gibi Türkiye'nin sadece bu bölgesinde bulunmaktadır. Bu eko-sistem özellikle agro-genetik çalışmalar için büyük önem taşıyan yabancı buğday ırklarını ve bozkır yaşamına uyum göstermiş bazı nadir hayvan türlerini barındırması

açısından büyük önem taşımaktadır ve bu alanlar eremiyal (çöl) canlı topluluklarının Türkiye'deki en iyi örneklerini barındırmaktadır.

Bozkır alanlarında yaşamlarını sürdüren canlı türleri, sulu tarımın başlamasıyla; nehirlere bağlı olarak yaşayan canlılar da barajlar nedeniyle doğal yaşam alanlarını yitirmişlerdir. Bu canlıların yaşamlarını sürdürebilecekleri yeni habitatlar (yaşam alanları) oluşturulması sadece Bölge'deki biyolojik zenginliğin korunmasına değil, aynı zamanda insanın da içinde bulunduğu doğal çevrenin sağlıklı işleyebilmesine yardımcı olacaktır.

Proje, özellikle ve öncelikle Fırat nehri üzerinde, nehir ve baraj gölü gibi ekosistemlerde yaşamlarını sürdüren yerleşik ve göçmen türlerin yaşam alanlarının yeniden oluşturulmasıyla, bölgedeki biyolojik çeşitliliğin korunmasını amaçlamaktadır.

Bu projeye gerçekleştirilmek istenilen, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, insan etkisi ile bozulmuş doğal sistemlerin sağlıklı yapılarına kavuşturulması ve bu çalışmanın diğer bölgeler için ve hatta uluslararası çevreler için de bir örnek çalışma oluşturmasıdır.

Proje dokümanı izleme değerlendirme girdileriyle birlikte Mart 2002'de son halini almıştır. Mayıs 2002'de GAP İdaresi, Çevre Bakanlığı ve Ege Üniversitesi'nden yetkililer Atatürk ve Birecik Barajları'na giderek etüt çalışmasında bulunmuşlardır.

7 Ekim 2002 tarihli ara raporda Bölge'de daha önce belirlenen üç alan (Halfeti, Birecik Saray Mevkii ve Atatürk Baraj Gölü); çeşitlilik, doğallık, nadirlik-tipik olma, hassaslık, çevredeki diğer doğal alanlarla ilişki ve gelişme potansiyeli göstergeleri çerçevesinde incelenmiştir.

Ekim ayında ayrıca, projenin akademik danışmanı Doç Dr. Ertan Taşkavak tarafından hazırlanan "Fırat Yumuşak Kabuklu Kaplumbağası (*Rafetus euphraticus*): Dünü, Bugünü ve Yarını" başlıklı rapor GAP İdaresi'ne ulaşmıştır. Raporda, *Rafetus euphraticus* kaplumbağasının tanımlanması, genel morfolojik özellikleri, beslenme, üreme ve davranış özellikleri, türün genel ve Türkiye'deki dağılımı ve popülasyonu hakkında gözlemler ile türün geleceğine yönelik tehditler ve alınan/alınması gereken koruma tedbirlerine yer verilmektedir. Rapor İngilizce'ye de çevrilmiştir.

13-16 Ekim 2002 tarihleri arasında daha önce belirlenen üç alanda arazi çalışmasında bulunulmuştur. Çalışmada, Mayıs ayında ziyaret edilen noktalar incelenerek bu alanlardaki değişim gözlemlenmiş ve proje alanı için uygunluk irdelenmiştir. Yapılan incelemeler sonrasında, Atatürk Baraj Gölü Bozova Kaymakamlığı tesisleri civarında daha önce ziyaret edilen bir alanın, belirlenen kriterlere en uygun alan olduğu sonucuna varılmıştır.

Proje kapsamında,

- WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı) tarafından 2002 yılı Final Raporu Ocak 2003'te GAP İdaresi'ne iletilmiş ve incelenmiştir.
- 3 Şubat 2003 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda projenin mevcut durumu konuşulmuş ve 2003 yılı için bir program çıkarılmıştır.
- Fırat Yumuşak Kabuklu Kaplumbağası'nın (*Rafetus euphraticus*) korunmasına yönelik olarak planlanan koruma/üretim alanının oluşturulması için arazi çalışmalarına (ölçüm, çitleme vs.) başlanacaktır.

- GAP Bölgesi Yaban Hayatı Projesi ve Biyolojik Çeşitlilik Projesi kapsamında araştırılan, GAP Bölgesi'nde yaşayan canlıları gösteren ve haklarında kısa bilgi veren bir poster çalışması yapılmıştır. Hollanda Büyükelçiliği Tarım Ateşeliği'nden sağlanan finansmanla gerçekleştirilen poster, 2003 yılında Atlas Gezi ve Coğrafya Dergisi'nin eki olarak yayınlanacaktır.

3.4. FİZİKSEL GELİŞME VE YEREL YÖNETİMLER (ALTYAPI PROJELERİ)

3.4.1 GAP BÖLGESİ HALİHAZIR HARİTA YAPIMI

Gerek GAP Master Planı'nda ortaya konulan kalkınma hedeflerinde belirtilen ve gerekse mevcut durum itibarıyla kentleşmenin daha sağlıklı oluşması için planlama ve projelendirme ihtiyacı, giderilmesi gereken önemli bir darboğaz olarak ortaya çıkmaktadır. Projenin amacı, GAP Bölgesi'ndeki il, ilçe ve belde belediyeleri gibi yerleşim yerleri için gerekli olan imar planı, içme suyu, kanalizasyon, yağmur suyu, elektrik hatları, tele iletişim, doğal gaz, bayındırlık projeleri, kamulaştırma, yol ve arazi düzenlemesi gibi her türlü altyapı projelerine altlık olması için halihazır haritası olmayan veya haritası olup güncelliğini kaybetmiş olan yerleşim yerlerinin halihazır haritalarının yaptırılmasıdır.

2002 sonu itibarıyla, Bölge'deki 196 belediyeden 177 adedinin (% 90,3'ünün) halihazır haritası mevcut durumdadır. GAP İdaresi'nce 67 yerleşim yeri ve Harran Üniversitesi kampus alanı, Şanlıurfa Uluslararası Havalimanı sahası, Diyarbakır Arıtma Tesisi, Midyat Arıtma Tesisi ile Zeugma Antik Şehir Geçici Müze Yeri olmak üzere toplam 126 bin hektarın üzerinde alan için halihazır harita alımı çalışması yapılmıştır.

Mayıs 2003 itibarıyla Diyarbakır Metropolitan Alanı ve Yakın Çevresi Sayısal Fotogrametrik Harita Projesi'nin kesin hesap çalışması devam etmektedir.

8 Ağustos 2002 tarihinde ihale edilen ve 2 Eylül 2002 tarihinde GAP Bölge Müdürlüğü tarafından yer teslimi yapılan Siirt (Merkez) ve Yakın Çevresi Sayısal Fotogrametrik Halihazır Harita işinde çalışmalara devam edilmektedir.

7 Ağustos 2002 tarihinde ihale edilen ve 3 Eylül 2002 tarihinde GAP Bölge Müdürlüğü tarafından yer teslimi yapılan Viranşehir (Şanlıurfa) ve Yakın Çevresi Sayısal Fotogrametrik Halihazır Harita işinde çalışmalara devam edilmektedir.

3.4.2. İMAR PLANLARI

Proje ile öncelikle halihazır haritaları GAP İdaresi'nce yaptırılan, gelişme potansiyeli yüksek olan kentsel yerleşmeler ile yeni kurulan belediyelerin ve imar planlarının yenilenmesine ihtiyaç duyulan diğer belediyelerin 1/5000 ölçekli nazım imar ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının üretilmesi hedeflenmiştir.

GAP İdaresi, ülkemizde önemli bir yenilik olarak imar planları yapımını katılımcı bir yaklaşımla ele almaktadır. Bu yolla hem yerel istem ve sorunların planlama sürecine daha düzenli akması sağlanmakta, hem de gerek yerel yönetimler, gerekse de halkta plan kavramının benimsenmesi amaçlanmaktadır.

İnsanı odak alan Güneydoğu Anadolu Projesi çerçevesinde, sürdürülebilirlik ve katılımcılık ilkeleri ile yürütülen fiziksel planlama çalışmalarında 1997 yılında başlatılmış olan katılımcı planlama yaklaşımı halen devam ettirilmektedir.

GAP Bölgesi'nde 2002 sonu itibariyle 196 belediye bulunmaktadır. Bu belediyelerin % 85'inin imar planı mevcuttur. Mevcut imar planlarının 49 adedi GAP İdaresi'nce yaptırılmıştır.

3.4.3. AKÇAKALE KANALİZASYON PROJESİ

Proje, Akçakale İlçesi'nin kanalizasyon şebekesinin yapımı, evsel ve endüstriyel atık sularının mecraya içine alınması, daha sonra bunların ilçe dışında tesis edilecek olan arıtma ünitesine taşınıp arıtılması amacıyla, GAP İdaresi'nce ihale edilmiştir. 4 Mart 1994 tarihinde sözleşmesi imzalanmış ve yer teslimi 10 Mart 1994 tarihinde yapılmıştır. Ancak daha sonra hızlı göç alan Akçakale'de ortaya çıkan sağlık sorunlarının izalesi amacıyla kanalizasyon şebekesi ve arıtma tesislerinin genişletilmesi gerekmiştir.

Akçakale Kanalizasyon ve Pissu Arıtma Tesisi İnşaatı 2001 sonu itibariyle tamamlanmıştır.

3.4.4. CEYLANPINAR KANALİZASYON PROJESİ

Ceylanpınar İlçesi pissuyu, halen sınıraşan su niteliğindeki Habur Deresi'ne deşarj olmaktadır. İç göç nedeniyle nüfusu hızla artan ve ülke sınır boyunda yer alan ilçe merkezinde, bu sorunu ve insan sağlığını tehdit eden altyapı sorunlarını çözmek üzere kanalizasyon ve atıksu arıtma tesisinin yapılması gerekmektedir. Projenin amacı; Ceylanpınar İlçesi'nin evsel ve endüstriyel atık sularının mecraya içine alınması, bilahare bunların ilçe dışında tesis edilecek olan arıtma ünitesine taşınıp arıtılmasıdır.

Ceylanpınar Kanalizasyon ve Arıtma Tesisi Projesi'nin kanalizasyon inşaatının tamamında Mayıs 2003 itibariyle, nakdi gerçekleşme % 81, fiziki gerçekleşme oranları ise kanalizasyon inşaatında % 99, arıtma tesisi inşaatında % 44 olmuştur. Arıtma tesisindeki proje revizyonundan dolayı ek işler ortaya çıkmış olduğundan fiziki gerçekleşmede bir düşüş söz konusudur.

3.4.5. KAHTA KANALİZASYON PROJESİ

Projenin amacı; Kahta kanalizasyon atıklarının, içme suyu kaynağı olarak da kullanılan Atatürk Baraj Gölü'nü ve Fırat Nehri'ni kirletmesiyle ortaya çıkan önemli sağlık sorunlarını çözmek üzere kanalizasyon ve atıksu arıtma tesisinin yaptırılmasıdır. Proje, özellikle Atatürk Baraj Gölü ve çevresinin kirlenmesinin önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

İnşaatın tamamında, Mayıs 2003 itibariyle, nakdi gerçekleşme % 60, kanalizasyon inşaatında fiziki gerçekleşme % 74 olmuştur. Arıtma tesisi inşaatına ait revize projeler onaylanmış olup, inşaatına 2001 yılı başında başlanmıştır. Mayıs 2003'de arıtma tesisi inşaatında fiziki gerçekleşme % 16 olmuştur.

3.4.6. KÖYE DÖNÜŞ VE REHABİLİTASYON ALT-BÖLGE GELİŞME PLANI

Projenin amacı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki 12 ilde (Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van), sürdürülebilir yaşam koşullarının oluşturulması sürecini sağlıklı ve etkin bir biçimde gerçekleştirmek, uygulamalarda çeşitli kuruluşlar arasında işbirliği ve eşgüdümün sağlanmasına temel oluşturmak amacı ile yeniden yerleşim, altyapı, sosyal donatı ve arazi kullanımı konularında kararların alındığı alt-bölge gelişme planlarını ve uygulama programlarını hazırlamaktır.

Alt-bölge gelişme planı ve uygulama programının, ilçeler özelinde 1/25000 ölçeklerde hazırlanması, bu planların il ölçeğinde 1/100000 ve çalışma alanı geneli için 1/250000 paftalarla bir bütün oluşturması öngörülmüştür. Ayrıca köye dönüşün yaşanacağı köyler için üst ölçeklerdeki bu planlarla uyumlu olarak 1/1000 ölçekli imar planlarının hazırlanması programlanmıştır.

1999 yılından bu yana Yatırım Programı'nda yer alan bu proje ile köye dönüş ve kırsal kalkınma bütünsellik içinde planlanmış ve bu yolla köye dönüş uygulamalarına etkinlik kazandırılması amaçlanmıştır. Proje, GAP İdaresi ve İl Valiliklerinin işbirliği ile yürütülmüştür.

12 ilin belirlenen ilçeleri için alt-bölge gelişme planları hazırlanmış, proje tamamlanmış ve plan uygulamaları GAP İdaresi'nin 2003 yılı yatırım programında yer almıştır. Hazırlanan planların diğer ilgili kuruluşlar tarafından da aynı zamanlarda uygulamaya dönüştürülmesi önem taşımaktadır.

Merkez Köylere Dayalı Kırsal Kalkınma Projesi ile Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Alt Bölge Gelişme Planı Hazırlanması Projesi kapsamında yapılan alt bölge gelişme planlarına yönelik uygulamalar 2003 yılı Yatırım Programı'nda birleştirilmiş olarak Merkez Köy ve Köye Dönüş Kırsal Kalkınma Projesi adı altında yer almıştır.

3.4.7. ILISU BARAJ GÖLÜ ÇEVRESİ ALT BÖLGE GELİŞME PLANI

Ilısu Baraj Gölü Çevresi Alt Bölge Gelişme Planı ile gerek bu planın uygulanmasına yönelik yatırım programının ve gerekse de toplum kalkınması programlarını içeren bir eylem planı ve uygulama programının hazırlanması amaçlanmıştır.

Projede, Ilısu Barajı göl aynasından etkilenecek nüfusun yeniden yerleşimine yardımcı olmak ve baraj sonrası toplumsal, kültürel, ekonomik ve çevresel uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla yürütülecek uygulamalara ve uygulamalarda farklı taraflar arasında işbirliği ve koordinasyona çerçeve oluşturmak üzere sözkonusu alt bölgeye ilişkin mekansal kullanım kararları üretilecektir.

Sürdürülebilir kalkınma ve halk katılımı ilkelerinin sözkonusu olduğu projenin uygulama alanı; baraj gölü altında kalan 30 000 ha arazi, 1 ilçe merkezi (Batman İli'ne bağlı Hasankeyf) ile Batman, Diyarbakır, Mardin, Siirt ve Şırnak illerine ait 83 köy ve mezradır. Ayrıca, barajın göl aynasından çeşitli derecelerde etkilenmekte olan aynı illere ait 101 köy ve mezra arazisidir.

Projenin programa alındığı ilk yıllarda Bölge'de yaşanan terör olayları ve Ilısu Barajı'nın yapılışına ilişkin kredi anlaşmasının gerçekleştirilemeyeşi gibi belirsizlikler projenin ihale çalışmalarını geciktirmiştir.

2001 yılı sonunda ihaleye çıkmak için hazırlanan Ilısu Baraj Gölü Çevresi Alt-Bölge Gelişme Planı Hazırlama Projesi'nin iş tanımı, görüş alınmak üzere ilgili kuruluşlara gönderilmiş; gelen görüşlerin değerlendirilmesi sonucunda yeni bir iş tanımı hazırlanmıştır.

Proje, 5 Eylül 2002 tarihinde ihale edilmiş ve mevcut durumun saptanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. 12-22 Kasım 2002 tarihleri arasında, toplam 108 köy ve mezranın 72'sinde 19 bilgilendirme çalışma yapılmıştır.

Yeniden İskan Edilecek ve Süreçten Kısmen Etkilenecek Nüfusa yönelik Sosyo-Ekonomik Anket Çalışması kapsamında 63 adet "Köy-Muhtar Anketi", 587 adet "Hane Halkı Anketi" SPSS programında hazırlanmış ve veritabanı üzerine veri girişleri tamamlanmıştır. Verilerin birleştirilmesi, bütünleştirilmesi ve eksik, hatalı ve yanlış verilerin düzeltilmeleri tamamlanmış, değerlendirme aşamasına geçilmiştir. Değerlendirme kapsamında elde edilen ilk sonuçlar, sayısal veriler mekansal veriler ile birleştirilmiştir. Bunun sonucunda, demografik ve sosyal kimi verileri sunan haritalar elde edilmiştir.

Arkeolojik ve tarihsel çalışmalar tamamlanmıştır. Proje alanındaki arkeolojik kültür mirasına yönelik olarak yapılan bilimsel çalışmalar ve yayınlar özetlenmiş, proje alanındaki arkeolojik kültür varlıklarının genel özellikleri ve potansiyeli açıklanmış, kültürel varlıkların koruma önem derecesi değerlendirilmiş, projenin bu varlıklar üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri belirlenmiş, arkeolojik kültür varlıklarının belgelenmesi ve kurtarılmasına ilişkin olarak veri tabanı hazırlanmıştır. Arkeolojik ve tarihsel çalışmaların sonuçlarına ilişkin nihai rapor ve haritalar GAP İdaresi'ne sunulmuştur.

3.4.8. ŞANLIURFA-HARRAN OVALARI ALT-BÖLGE GELİŞME PLANI HAZIRLANMASI

Şanlıurfa ve Harran ovalarında sulu tarıma geçişle birlikte yaşanan sosyal ve ekonomik değişim süreçlerini yönlendirmek üzere, GAP İdaresi'nin gündemine aldığı projelerden birisi de Şanlıurfa - Harran Ovaları Alt Bölge Gelişme Planı'dır.

1/25 000 ölçekli haritalar üzerine çizilecek ve kapsamlı bir rapor ile bütünleştirilecek olan alt bölge gelişme planı, çalışma alanı içindeki tüm arazilere kullanım kararı getirecek ve önerilen yerleşim deseni için gerek duyulabilecek sosyal ve altyapı önerilerini içerecektir.

Projenin iş tanımının kapsamı daraltılarak revize edilmiştir. İhale hazırlıkları çerçevesinde Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'ne görüş sorulmuştur.

3.4.9. GAP BÖLGESİ'NDE ENTEGRE BÖLGESEL KALKINMANIN GÜÇLENDİRİLMESİ VE SOSYO-EKONOMİK EŞİTSİZLİĞİN AZALTILMASI PROJE PAKETİ (SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA PROGRAMI)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile ortaklaşa yürütülen "Sürdürülebilir Kalkınma Programı" 18 Mart 1997 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak işlerlik kazanmıştır.

29 alt projeden oluşan 5.2 milyon ABD dolarlık programın amacı, GAP Bölgesi'nde entegre bölgesel kalkınmanın güçlendirilmesi ve sosyo-ekonomik farklılıkların giderilmesidir.

15 Haziran 2000 tarihinde İsviçre Hükümeti ile UNDP arasında imzalanan bir anlaşmayla İsviçre Kalkınma Ajansı'ndan 2.2 milyon dolarlık bir ek finansman sağlamıştır. Böylece Sürdürülebilir Kalkınma Programı'nın toplam finansmanı 5.9 milyon dolara, proje sayısı ise 33'e yükselmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma Programı kapsamında 2002 yılı sonu itibariyle bitirilen projeler şunlardır:

- 1- GAP Bölgesi'nde Bir Ekonomik Kalkınma Ajansı (EKA) Kurulması
- 2- Türkiye'de Sıtma Birimlerinin Ulusal Kapasitesinin Artırılması
- 3- Şanlıurfa-Halfeti'de Kırsal/Kentsel Bütünleşme Programı
- 4- GAP Master Planı'nın Güncelleştirilmesi ve Gözden Geçirilmesi (GAP Bölge Kalkınma Planı)
- 5- Adıyaman, Yerel Gündem 21 İçin Eko-Kent Planlama Yaklaşımı
- 6- Küçük Yerleşimlerde Kentsel Atık Suların Yeniden Kullanımı
- 7- Eğitimde Kurumsal Sistemin Güçlendirilmesi ve Kırsal Alanlarda Okula Erişimin İyileştirilmesi (Taşınabilir Eğitim Projesi)
- 8- Kentsel Enformel Sektörde İstihdamın Artırılması ve İş İmkanlarının Yaratılması
- 9- Mardin Katılımcı Kentsel Rehabilitasyon Projesi
- 10- Genç Girişimciler ve Yeni Ufuklar Projesi

Devam Eden Projeler:

- 1- Biyolojik Çeşitlilik Projesi
- 2- Gençlik için Sosyal Gelişim Projesi

• GAP BÖLGE KALKINMA PLANI

1989 yılında hazırlanan GAP Master Planı ile Bölge'nin kalkınması için yapılması önerilen tüm faaliyetler, ön projeler - kalkınma alternatifleri ve senaryolar tespit edilmiştir. Ancak, GAP Master Planı'nın yapımından bu yana geçen süre içerisinde Bölge'de ve Türkiye'de plan kapsamındaki varsayımlara uymayan önemli gelişmeler meydana gelmiş, özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren kamu kesiminin derinleşen finansal sorunları nedeniyle hedeflerinden önemli ölçüde sapmıştır. Ayrıca, çevre konularına duyarlılık artmış, katılımcılık, kalkınmanın sürdürülebilirliği, cinsiyet dengeli kalkınma ve özel sektörün katılımı gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Tüm bu nedenlerle, Bölge kalkınmasına yeni bir yaklaşım getirecek yeni bir plan hazırlanması ihtiyacı doğmuştur.

Diğer yandan, Milli Güvenlik Kurulu'nun tavsiye kararı ile başlayan süreç sonunda, Haziran 1998'de alınan Bakanlar Kurulu kararı ile GAP'taki tüm yatırımların tamamlanması için 2010 hedef yılı olarak belirlenmiş ve GAP'ın öngörülen tarihte tamamlanması için gerekli koordinasyon ve planlamaları yapma görevi GAP İdaresi'ne verilmiştir.

Bu gelişmeler çerçevesinde GAP İdaresi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) işbirliği ile uygulamaya koyduğu "Sürdürülebilir Kalkınma Programı" kapsamındaki 29 alt projeden biri olan GAP Master Planı'nın Gözden Geçirilmesi ve Yenilenmesi Projesi çalışmalarını başlatmıştır.

İlgili tüm kesimlerin katılımıyla ve sürdürülebilir insani gelişme yaklaşımı doğrultusunda hazırlanan GAP Bölge Kalkınma Planı, aynı zamanda, hangi projelerin hangi kuruluşlar tarafından ve ne şekilde yapılacağını gösteren yıllık uygulama programının da temelini oluşturmaktadır.

Planın ana hedefleri: i) sulama yatırımlarının tamamlanması, ii) istihdam imkanlarının artırılması, iii) kırsal, kentsel ve sanayi altyapılarının tamamlanması, iv) sağlık ve eğitim göstergelerinin ülke ortalamalarına getirilmesi, v) Bölge doğal kaynaklarının korunması olarak özetlenebilir.

GAP'ın öngörüldüğü şekilde tamamlanması ile sadece tarım, enerji ve altyapılar değil; eğitim, sağlık, çevre ve hizmetler gibi sosyal sektör yatırımları da gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda istihdam, gelir ve üretim artışı ile refahın yaygınlaştırıldığı, insanı merkez alan katılımcı bir kalkınma modeli gerçekleştirilmiş olacaktır.

GAP Bölge Kalkınma Planı 6 Kasım 2002 tarih ve 2002/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi için yapılacak plan, program ve uygulamalarda dikkate alınmak üzere tüm kuruluşlara gönderilmiştir.

Bölgesel Kalkınma Seçenekleri

Paydaşların talepleri doğrultusunda belirlenen üç temel amaç çerçevesinde Bölge için üç farklı kalkınma seçeneği oluşturulmuştur. Bu üç temel amaç; "kalkınma altyapılarının geliştirilmesi ve çevrenin korunması", "insan kaynaklarının geliştirilmesi" ve "Bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması"dır. Bu amaçlar çerçevesinde A, B ve C seçenekleri hazırlanmıştır.

Seçenek A: Bölgedeki yatırımlara müdahale edilmeden son on yıldır süregelen yatırım eğiliminin 2010 yılına kadar devam etmesi halinde ortaya çıkacak tabloyu göstermektedir.

Seçenek B: 1989 GAP Master Planı'nda ve daha sonraki çalışmalarda belirlenen yatırımların ve projelerin tümünün 2010 yılı itibarıyla gerçekleşmesini öngörmekte ve yeni Kalkınma Planı'nın çıkış noktalarını oluşturan insan odaklılık, katılımcılık, sürdürülebilirlik, insani gelişme ve toplumsal gelişme gibi ilkeleri ön plana çıkarmaktadır.

Seçenek C: Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum, kamu maliyesindeki darboğazlar ve teknolojik kısıtlar gözönüne alınarak B seçeneğinin daha gerçekçi hale getirilmiş şeklidir.

Seçeneklere ilişkin başlıca temel göstergeler aşağıda özetlenmiştir. Yatırımlar ve hasılaya ilişkin değerler 1998 yılı fiyatlarıyla milyar dolar cinsinden verilmiştir.

Tablo 23: GAP BKP Seçenekleri İtibariyle Temel ngrler

(Milyar Dolar)

	Seçenek A	Seçenek B	Seçenek C
Toplam Yatırımlar (2002-2010)	11.8	42.4	23.4
- Kamu Yatırımları	5.9	23.9	12.0
- Özel Yatırımlar	5.9	18.5	11.4
Bölgesel Hasıla	14.1	29.5	23.9
Toplam Sulama (brüt bin ha)	745	2115.7	1505.3
Toplam İstihdam (bin kişi)	2 926.2	4 079.1	3 305.1
Nüfus (bin kişi)	8 591.6	9 865.3	8 601.8

Sadece geçmişteki yatırım eğiliminin devam edeceğini varsayan, bu sebeple belirlenen amaçlar doğrultusunda bir plan hazırlanmasını gerektirmeyen Seçenek A üzerinde fazla durulmamıştır. Kamu finansman kısıtları ve özel kesimin yatırım yapma imkanlarının darlığı nedeniyle de Seçenek B'nin gerçekleştirilmesi g grlmştir. Daha gerçekçi öngörülere dayanan Seçenek C'nin uygulanabilme ihtimali daha yüksektir ve plan çalışmaları sırasında yapılan danışma toplantılarında ortaya çıkan Bölge halkının beklentilerinin önemli bir kısmını karşılamaktadır. Bu sebeple, Bölge Kalkınma Planı ve Uygulama Programı Seçenek C'nin varsayımları ve öngörülerine dayanarak hazırlanmıştır.

Plan'ın Finansman İhtiyacı

2002-2010 dönemini kapsayan Plan'ın toplam kaynak ihtiyacı 1998 yılı fiyatlarıyla 23.4 milyar dolardır. Bu yatırımların 12 milyar dolarlık kısmının kamu kesimi kaynaklarından karşılanması; kalan 11.4 milyar dolarlık yatırımın da özel sektör tarafından yapılması ngrlmştir.

Yatırım ncelikleri

Bölge'ye sabit sermaye yatırımı olarak tahsis edilecek toplam kamu kesimi kaynaklarının % 54.2'sinin tarım kesimine, % 10.9'unun sanayi kesimine, % 6.2'sinin ulaştırma sektörüne, % 8.1'inin eğitime, % 4.3'ünün sağlık sektörüne ve % 16'sının altyapı ve diğer hizmetlere tahsisi planlanmıştır.

Bölge'nin sosyo-ekonomik yapısının değişim ivmesi kazanabilmesi, istihdam olanaklarının artırılması ve şimdiye kadar yapılmış yatırımların nemasının alınması açısından sulama yatırımlarına önem verilmiştir.

Halk sağlığını korumak ve yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla kentsel içme suyu ve kanalizasyon yatırımlarıyla arıtma tesisleri ve köy içme suyu teminine öncelik verilmiştir.

Toplumsal dönüşüm açısından eğitim ve sağlık tesislerinin önemi büyüktür. Plan'da yeni tesis yatırımları yanında, mevcutların yeterli donanıma kavuşturulmasına ve devam eden yatırımların tamamlanmasına dikkat edilmiştir.

Ayrıca, turizme yönelik altyapının iyileştirilmesi, költür varlıklarının kurtarılması, korunması ve restorasyonuna yönelik yatırımlara önem verilmiştir.

Çevrenin korunmasına yönelik olarak toprak-su kaynaklarının ve biyolojik çeşitliliğin korunması, doğal koruma alanlarının oluşturulması ve yönetilmesi, yer altı sularının kirliliğe karşı korunması, hava kalitesinin korunmasını sağlayacak yönetim yapısının oluşturulması ile sanitasyon programlarının ve katı atık yönetiminin hayata geçirilmesi hedeflenmiştir

Plan'ın Öngörüleri

1998 yılında 10.5 milyar dolar olan Gayri Safi Bölge Hasılası yıllık ortalama 7.8'lik bir büyüme hızı ile 2010 yılında yaklaşık 24 milyar dolara (1998 yılı fiyatlarıyla) ulaşacaktır.

Bölge'de 1998 yılında 1685 dolar olan Kişi Başına Gelir, yıllık ortalama % 6.4 oranında artarak 2010 yılında 3563 dolara ulaşacaktır. Böylelikle, Bölge Kişi Başına Geliri'nin ülke Kişi Başına Geliri'ne oranı 1998'de % 52 iken 2010 yılında % 62'ye yükselecektir.

2002-2010 döneminde 1.5 milyon hektarlık bir alan sulu tarıma açılacaktır.

2010 yılında Bölge nüfusu 8.6 milyon kişiye ulaşırken, kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı % 37'den % 33'e düşecektir.

Plan döneminde yaklaşık 1 milyon 200 bin kişi daha çalışan nüfusa dahil edilecektir. Sağlanacak ek istihdamın % 58'i tarım sektöründe, % 32'si hizmet sektöründe ve kalan yaklaşık % 10'u da sanayi sektöründe değerlendirilecektir.

Tablo 24: Plan Dönemine İlişkin Temel Öngörüler

Sektörler	GAP Bölge Kalkınma Planı 2010 Yılı Hedefleri	Mevcut Durum
Makro-ekonomik Çerçeve		
Nüfus	8.6	6.2
Kişi Başına Gelir (\$)	3 563	1 685
Toplam İstihdam	3 305 100	2 105 700
Ek İstihdam	1 199 400	
Tarım	634 200	
Sanayi	124 800	
Hizmetler	440 400	
Tarım		
Sulama	1 505 300 ha	215 080 ha
Taşlı Alan Islahı	265 600 ha	
Yukarı Havza Islahı	6 600 ha	
Bitkisel Üretim (ton)		
Pamuk Üretimi	2 036 766	1 116 273
Buğday Üretimi	2 377 972	1 520 807
Mısır Üretimi	1 031 144	47 504
Arpa	1 090 586	788 086
Yem Bitkileri (Kuru Ot)	341 944	40 000
Soya	76 570	48
Hayvancılık		
Süt Üretimi/yıl	1 217 457 ton/yıl	436 624 ton/yıl
Su Ürünleri		
Üretim	34 365 ton/yıl	2 362 ton/yıl
Ormancılık		
Ağaçlandırma Alanı	217 000 ha	78 400 ha (koru)
Sanayi Altyapısı		
OSB (ilave)	4 722 ha	
KSS (ilave)	2 400 ünite	
Enerji		
- İlisu ve Cizre Baraj ve HES	İlisu ve Cizre Baraj ve HES'in tamamlanması	Yatırım Programı
Eğitim		
İlköğretim Okullaşma Oranı	% 100	% 82.3
Okul Öncesi Eğitim	% 9.8	% 2.1
Sağlık		
Bebek Ölüm Hızı	Türkiye'nin 2010 düzeyine inmek	%o 60 - TR :%o 35
Hasta Yatağı Başına Nüfus	355 kişi/yatak	853 kişi/ yatak
İl ve İlçelerde	Kent Tipi Sağlık Ocakları Açmak	
Bölgesel Ulaşım		
	Şanlıurfa-Gaziantep Otoyolu	İnşa halinde
	Şanlıurfa-Diyarbakır:2x2 Böl.Yol	İnşa halinde
	GAP Uluslararası Havaalanı	Asfalt Oranı: %20
	Tüm Köy Yollarının Asfaltlanması	

• ADIYAMAN EKO-KENT PLANLAMA PROJESİ

Projenin amacı; Adıyaman ve çevresi için çevresel etkileri belirlemek, ekolojik dengeleri korumak, gelecek nesillerin fırsatlardan yararlanabileceği bir ortam yaratmak ve Gündem 21'in kent planlama ilkelerini planlama sistemine entegre etmektir. Proje Adıyaman ve çevresi, özellikle de Adıyaman kent gelişmesinden etkilenen Atatürk Baraj Gölü çevresini içermektedir.

1999 yılı Kasım ayında başlayan proje, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu (IULA-EMME) ofisi tarafından yürütülmektedir.

Proje kapsamında ekolojik planlama ilkeleri ve ekolojik planlama araçları belirlenmiş; bu araçlar arasında yer alan ekolojik taşıma kapasitesi ve ekolojik ayak izi kavramlarının planlamadaki yeri tespit edilmiş; kullanım yöntemleri araştırılmış ve tartışılmıştır.

Ayrıca, mevcut durum değerlendirmesi, Coğrafi Bilgi Sistemi kurmaya yönelik çalışmalar, katılımcılığa yönelik sosyolojik etüdler ve stratejiler ile veri toplama çalışmaları tamamlanmıştır.

Veri toplama çalışmaları, Adıyaman kentinin sosyo-ekonomik yapısı ve çevrenin mevcut durumunu ortaya koymaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu verilerle, kent profili oluşturulacak ve proje hedeflerine yönelik olarak kentin sürdürülebilir gelişme bağlamındaki durumunu değerlendiren ana hatları ortaya konulacaktır. Kent profili, planlama çalışmalarında dikkate alınarak, belirlenecek sorunları ve olanakları tanımlamaya yaracaktır.

Veri toplama çalışmaları çeşitli bilgi kaynaklarının taranmasını içermektedir. Bunlar, bugüne kadar Adıyaman ile ilgili olarak hazırlanmış çalışma raporları, istatistikler, haritalar ve basın haberlerinden oluşmaktadır. Basılı belgelerin taranması yanında, proje alanında yapılan görüşmeler ve gözlemler de bilgi toplama çalışmaları kapsamında yer almaktadır.

Toplanan bilgiler, projenin ilerleyen aşamalarındaki planlama çalışmaları ve katılım mekanizmalarının yaşama geçirilmesine yönelik olarak belirli bir perspektif içinde değerlendirilmelidir. Bu nedenle ilk dönemde, 2000 yılında yapılan çalışmalar eko-kent planlama sürecinde ön planda tutulan iki önemli ilke olan ekonomi-ekoloji dengesi ve katılımcılığın sağlanmasına odaklanmaktadır. Bu bağlamda, kent ve kentsel gelişmeye ilişkin il dinamikleri bir profil olarak sunulurken, katılımcı model içinde ele alınması hedeflenen kilit konular ve bunların içerikleri saptanmıştır. Daha sonraki planlama aşamalarında katılımcı model, Yerel Gündem 21 mekanizmasından faydalanarak, kilit konuları ilgili kurum, kuruluş ve bireylerle birlikte değerlendirmenin ortamını yaratacaktır.

Proje 2002 sonu itibarıyla tamamlanmış; GAP İdaresi'ne teslim edilen taslak final raporu incelenmiş ve gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

• **KENTSEL ENFORMEL SEKTÖRDE İSTİHDAMIN VE İŞ POTANSİYELİNİN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ**

GAP İdaresi ile UNDP tarafından ortaklaşa yürütülen "GAP Bölgesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma Programı" kapsamında yer alan proje, Temmuz 2000'de Diyarbakır İli'nde TESK tarafından uygulanmaya başlanmıştır.

Proje, GAP Bölgesi'nde kentsel alanda istihdam imkanlarının, küçük ve orta ölçekli esnaf ve sanatkar olarak da tanımlanabilecek mikro ve küçük işletme ile orta ölçekli işletmelerden gelişme potansiyeli olanların tespit edilerek, işletmelerin istihdam potansiyellerini geliştirici üretim politikalarının belirlenmesini amaçlamaktadır.

2000 yılında Diyarbakır İli'nde küçük ve orta ölçekli işletmelerin istihdam ve bölgesel ekonomiye katkı potansiyellerini belirlemek; eğitim, yerleşim ve kredi imkanlarını araştırmak ve değerlendirmek amacıyla geniş bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. 2001 sonu itibarıyla

saha araştırmaları tamamlanmış ve eylem planının ana hatları kapsamında eğitim konuları belirlenmiştir. Bunlar, hizmetler sektöründe turizm, lokantacılık, internet cafe; üretim sektöründe otomotiv (kaporta dahil), konfeksiyon, hurdacılık ve buzdolabı tamirciliğidir.

Mayıs 2002'de proje kapsamında yapılan alan çalışması raporu basılmış ve eylem planı hazırlanarak GAP İdaresi'ne sunulmuştur. Eylem planında genel olarak eğitim ile istihdam kapasitesini artıracak projeleri destekleyecek kredi veya diğer finansman olanaklarının aranması ve yaratılması, örgütlenme yapısının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi önerilmiştir.

TESK tarafından, enformel sektörde çalışanlara yönelik olarak planlanan eğitim faaliyetleri 4 bölümde sınıflandırılabilir:

- i) MEKSA Vakfı tarafından eğitim verilen meslek dallarında çırak ve kalfaların mesleğin niteliğine göre 2-3 yıl sürebilecek bir işletmeler üstü eğitime yönlendirilmesi,
- ii) İhtiyaç duyulan konularda, proje ofisi tarafından organize edilecek kısa süreli meslek geliştirme eğitimlerinin düzenlenmesi,
- iii) Esnaf ve sanatkarlara yönelik olarak seminer ve konferansların düzenlenmesi,
- iv) TESK ve Türkiye Kalkınma Vakfı ile işbirliği içinde yürütölen ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün IPEC Programı tarafından desteklenen "Aile Gelirine Destek Sağlayarak Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Projesi" ile ortak bir eğitim faaliyetinin yapılması.

Proje kapsamında gerçekteştirilen anket çalışmalarının da sonuçlarından yararlanılarak, konuyla ilgili tüm kurum ve kuruluşların (GAP İdaresi, TESK, KOSGEB, Halk Bankası, MEB-Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, DPT, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı-Esnaf ve Sanatkarlar Genel Müdürlüğü, Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA), ILO, UNDP ve yerel teşkilatlar) katkıları ile hedef kitle olan enformel sektörün yanı sıra küçük ve orta ölçekli girişimcilere 2002 yılı içinde 12 ay süre ile eğitim ve danışmanlık hizmetleri verilmesi yönünde çalışmalar planlanmıştır.

Mayıs ve Haziran 2002'de ILO ve TKV yetkililerinin de eğitici olarak katılımıyla, çeşitli meslek dallarında eğitim gören kalfalara Kendi İşini Kur (KİK) eğitimi verilmiştir.

TESK ve proje teknik danışmanı tarafından hazırlanan eğitim seminerlerine Haziran 2002'den itibaren başlanmıştır. Programda Bağ-Kur ve Sosyal Güvenlik, Kredi-Finansman, Mesleki Eğitim ve Bilgilendirme, Vergi Teşvik ve 507 ile ilgili uygulama konuları yer almaktadır. Seminerler yarım gün süreli olarak düzenlenmiş olup GAP İdaresi adına bir temsilcinin katılımı da sağlanmıştır.

Proje Aralık 2002 tarihi itibarıyla sona ermiştir. Eylem planının uygulamaya geçirilmesi için çalışmalar sürdürölmektedir.

• GAP BÖLGESİ BİYOLOJİK ÇEşitLİLİK PROJESİ

Biyolojik Çeşitlilik Projesi UNDP ile birlikte yürütölen Sürdürölebilir Kalkınma Programı kapsamında yer almaktadır. GAP İdaresi, projeyi Doğal Hayatı Koruma Derneği ile işbirliği içinde yürötmektedir.

Projenin amacı, GAP Bölgesi'nde yer alan biyolojik çeşitliliğin tespiti, Bölge'deki önemli doğal alanların belirlenmesi, korunması ve bu alanlarda sürdürölebilir kullanımın sağlanması

olarak özetlenebilir. Proje'nin süresi içinde her yıl Nisan-Haziran dönemlerinde yoğun arazi çalışmalarının gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Proje kapsamındaki çalışmalar sonucunda 2002 sonuna kadar elde edilen bilgiler aşağıda özetlenmektedir:

Kuş

- Bölge'deki 10x10 km'lik 718 adet karenin yaklaşık yarısı ziyaret edilmiştir.
- Toplam 203 kuş türü tespit edilmiştir. Bunlardan 152'sinin kesin üredikleri kanıtlanmıştır (Türkiye'de toplam tür sayısı 550 kadardır).
- Eski kayıtlara göre kuş türlerinin daha geniş dağılım gösterdiği görülmüştür.
- Sarı boğazlı serçe (Avrupa'da sadece GAP Bölgesi'nde vardır) ve boz kiraz kuşunun (dünyadaki en kalabalık populasyon GAP Bölgesi'nde) iyi dağılım yaptıkları gözlenmiştir.
- Kuşlar için özgün "hot spot" çıkmamıştır. Bunun yerine dengeli dağılım vardır.

Sürüngen

- Toplam 32 tür görülmüştür: 3 kurbağa, 2 kaplumbağa, 14 yılan, 13 kertenkele.
- Araştırma süresince görülmeyen, fakat Bölge'de olduğu bilinen 20 sürüngen türü daha vardır.
- Harran'daki harabelerin içinde dünya için yeni bir kertenkele türü bulunmuştur. "Harraniensis" adı verilen türün toplam birey sayısı 12 adettir.
- Türkiye'nin şimdiye kadar yakalanmış en büyük engerek yılanı (1.24 m) bulunmuştur.
- Sürüngenlerin Bölge'deki dağılımları homojendir.
- 2001 yılı gözlemleriyle, Bölge'de bulunan tüm çift yaşamlıların % 60'ı ve tüm sürüngenlerin % 62'si kaydedilmiştir.

Bitki

- Tür tayini yapılmaktan ziyade, populasyon dağılımları üzerinde çalışılmıştır.
- 14 değişik nokta üzerinde çalışılmıştır.
- Bitki ekibi Eylül 2002'de araziye çıkmıştır.

Memeliler

- Tüm Bölge'de büyük memeli dağılımına ilişkin bilgi derlemek amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır. Memeli arazi çalışmasının alanlarını belirlemek amacıyla GAP Bölgesi'ndeki karakollara 450 adet anket formu gönderilmiştir.
- Memeli dağılımına ilişkin anketler değerlendirilmiş ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır. İlk çözümlenmeler ve bazı türlerin dağılım haritalarının hazırlanması 2002 yılı arazi çalışmalarının öncelikli alanların tespitinde yararlı olmuştur.

Projenin ilk yılı kapsayan çalışmaları sonucunda, kaydedilen gelişmenin izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla Mart 2002'de kamu kurum ve kuruluşlarına, Ankara'daki yabancı misyon temsilciliklerine ve GAP İdaresi çalışanlarına yapılan 3 adet bilgilendirme sunuşu çok faydalı olmuş, kamu kurumlarıyla ilgili bağlantıların kurulmasında ve darboğazların giderilmesinde açılım sağlanmıştır.

GAP İdaresi'ne ulaşan 12 aylık gelişme raporunun uydu görüntüleri analizi kısmında belirtilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucunda 1/250 000 ölçek yerine 1/100 000 ölçekli haritalar üzerinde CBS katmanlarının belirlenmesine karar verilmiştir.

Proje kapsamında üç gelişme raporu hazırlanmıştır. 25 Ekim 2002 tarihinde GAP İdaresi'ne iletilen rapor, 1 Nisan-30 Eylül 2002 arasındaki 18 aylık çalışma dönemi çıktılarını ve 1 Ekim 2002-31 Mart 2003 tarihleri arasında tamamlanması planlanan işlerin zaman tablosunu içermektedir. Rapor, incelenmek üzere ilgili birimlere gönderilerek görüşleri alınmış; ve rapor genel hatları ile yeterli bulunmuştur.

Projenin Final Raporu hazırlıkları kapsamında 23 Aralık 2002 tarihinde, arazi çalışmalarını değerlendirmek üzere tüm ekipler (büyük memeli, botanik, kuş, sürüngen) Doğal Hayatı Koruma Derneği'nde gayriresmi olarak bir araya gelmiştir. Bu görüşmenin sonuçları 3 Ocak 2003'te gerçekleştirilen bir toplantıyla GAP İdaresi'ne iletilmiştir. Final Raporunun hazırlanmasına Doğal Hayatı Koruma Derneği'nce devam edilmektedir.

GAP Bölgesi Yaban Hayatı Projesi ve Biyolojik Çeşitlilik Projesi kapsamında araştırılan, GAP Bölgesi'nde yaşayan canlıları gösteren ve haklarında kısa bilgi veren bir poster çalışması yapılmıştır. Hollanda Büyükelçiliği Tarım Ateşeliği'nden sağlanan finansmanla gerçekleştirilen poster, 2003 yılında Atlas Gezi ve Coğrafya Dergisi'nin eki olarak yayınlanacaktır.

• MARDİN KATILIMCI KENTSEL REHABİLİTASYON PROJESİ

UNDP ile birlikte yürütülen Sürdürülebilir Kalkınma Programı kapsamında yer alan ve İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Ajansı'nın 350 000 ABD Doları tutarındaki hibesi ile uygulanan proje, Mardin kent merkezi için bir kentsel rehabilitasyon planının geliştirilmesini öngörmektedir. Bu plan, Mardin'de yaşayanlar için gelir getirici iş olanaklarını artırma amacını güderken, kentin tarihsel ve kültürel değerlerini temel alacaktır.

Kentsel rehabilitasyon planlamasında katılımcı mekanizmaların yaratılması üzerinde odaklaşacak olan proje, ulusal ve uluslararası düzeydeki ilgi grupları ile ilgili diğer tarafların proje uygulamasına ve finansmanına katılımlarını kolaylaştıracak nitelikte öncü bir yapıdadır.

12 Aralık 2000 tarihinde uygulayıcı kuruluş olan İstanbul Teknik Üniversitesi ile Ankara'da sözleşme imzalanmış ve proje Şubat 2001 itibarıyla Mardin'de uygulanmaya başlanmıştır.

İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla'da ve Mardin Merdinar'da iki merkezli olarak yürütülen projeye Mardin Valiliği de destek vermiştir. Mardin Valiliği tarafından tahsis edilen eski Valikonağı binasındaki proje ofisi (Mardin Merdinar), yapılan düzenlemelerle çok amaçlı ve geniş katılımlı etkinliklere elverişli bir mekan olarak Ağustos 2001'den itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Mardin Merdinar'ın özellikle Mardin için sürekli ayakta kalması hedeflenen bilimsel ve kültürel toplantılar, sivil toplum etkinlikleri, araştırma ve enformasyon faaliyetlerine evsahipliği yapacak şekilde, bilgi-araştırma-sivil toplum etkinlikleri merkezi kimliğinin oluşturulması ve korunması için çalışılmıştır.

Hazırlık döneminden başlayarak, Mardin hükümet dışı kuruluşların örgütlenmelerine yoğun destek veren proje bünyesinde Mardin Kent Konseyi ve Mardin Gündem 21 Sekreteryelerinin oluşumuna katkıda bulunulmuştur.

- Projenin ilerleyen safhalarında faydalanılabileceği düşünülen ilk analitik çalışma olan "Mardin'de Yaşama Biçimleri" sosyal araştırması ilk altı ay içinde tamamlanmış, Mardin Kent Konseyi'nin değerlendirmesine sunulmuştur. Bu araştırmanın belgeleri, Dünya Bankası ile yapılan yatırım programı görüşmelerinde de Dünya Bankası'nın talep ettiği Sosyal Değerlendirme Raporu olarak, uluslar arası standartta bir belge anlamında kabul görmüştür.
- Projenin ilk altı aylık sürecinde yer alan ve bu dönemde tamamlanan araştırma-tespit çalışmalarından biri olan Tarihi Çarşı Bölgesi'ndeki mimari belgeleme (rölöve-tespit) çalışması ve projenin çok önemli bir etkinliği olan Tarihi Sipahiler Çarşısı örnek restorasyonu için Mardinli mimarlar tarafından hazırlanan ilk tespitler İstanbul'da bir başka mimari ekiple evrensel standartlarda belgeler haline getirilmiştir.
- Tarihi Sipahileri Çarşısı'ndaki örnek restorasyon ve çevre düzenleme çalışmaları Eylül 2001'de Mardin Valiliği, Mardin Belediyesi, TEDAŞ ve Türk Telekom gibi kuruluşların da işbirliği sağlanarak başlatılmıştır. Uygulama, proje yönetiminin ve Mardin Kent Konseyi bünyesinde kurulan Emanet İnşaat Heyeti'nin otorite ve denetimi altında gerçekleştirilmiştir.
- Projeye bağlı Merdinar web sitesi Eylül 2001'de dizayn edilmiş, Ekim 2001'den itibaren interaktif olarak faaliyete geçmiş, ayrıca sitenin İngilizce sayfası hazırlanmıştır. Proje kapsamında elde edilen tüm veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.
- Mardin'de 1952 yılından beri üretilen tüm imar planları ve ek bilgileri proje arşivine alınmıştır.
- Kültür Bakanlığı'nca, Mardin'in UNESCO Dünya Kültürel Mirası listesine kentsel sit bütünü olarak katılması yönünde başlatılan çalışmalarla ilgili olarak, yerinde inceleme yapmak ve tavsiye raporunu hazırlamak üzere 17-19 Temmuz 2002 tarihlerinde ICOMOS uzmanı Christopher Pound Mardin'e gelmiştir. Proje kapsamında yapılan çalışmalar, bu incelemede gerekli teknik bilgi ve dokümanların oluşturulmasında büyük fayda sağlamıştır. ICOMOS uzmanı tarafından Kültür Bakanlığı'na gönderilen raporda, Firdevs Köşkü, Kasımiye Medresesi ve Deyrul Zafaran Manastırı'nın paketler halinde adaylığa dahil edilmesi önerilmiştir. Bu çerçevede gerekli olan dokümanın sağlanmasına yönelik olarak, Kültür Bakanlığı, GAP İdaresi, UNDP, İTÜ ve yerel idareler çalışmalar yapmışlardır.
- Projenin büyük bir bölümü belirtilen süre içerisinde Temmuz 2002 tarihinde tamamlanmıştır. İsviçre Hükümeti'nden sağlanan 350 000 dolarlık hibe ile oluşturulan proje bütçesi, 12 Aralık 2001 tarihinde imzalanan protokolde yer almayan yeni çalışmaları kapsamak ve Mardin'le ilgili olarak UNESCO-Dünya Bankası programları gibi proje hazırlıklarına verilen desteği karşılamak üzere, UNDP tarafından artırılmıştır. Ayrıca GAP İdaresi ve UNDP'nin de onayı ile projenin kapanış dönemi etkinlikleri, yayın belgeleri ve restorasyon uygulamasının finansmanı gibi, büyük ölçüde proje bütçesi dışı katkılarla sağlanan ek işlerin de tamamlanmasının sağlanması açısından, süre Kasım 2002 tarihine kadar uzatılmıştır.
- "Mardin'in Kentsel Mimarisiyle İlgili Genel Tipolojik ve Morfolojik Analiz" ile "Mardin'in Kentsel Mimarisiyle İlgili Birer Örnek Konut Adası ve Ticaret Bölgesinin İncelenmesi" kapsamında yapılması öngörülen çalışmalar tamamlanmıştır.

- Bir pilot bölgenin örnek uygulama olarak restorasyonu ve canlandırılmasına yönelik Siphahiler Çarşısı'nda başlatılan rehabilitasyon projesi tamamlanmıştır. Siphahiler Çarşısı'nda, ışıklandırmanın yapılmasına yönelik olarak, Gündem 21 Derneği ile görüşmeler yapılmış ve çarşının ışıklandırılması tamamlanmıştır. Ayrıca, Siphahiler Çarşısı'nda bir dükkanın içinde restorasyon çalışmaları yapılarak, ÇATOM ürünlerinin satılacağı ve turizm bilgilendirme merkezi olarak da değerlendirilebilecek bir merkez hazırlanmıştır. Mayıs ayı içinde, Mardin Valisi'nin katılımı ile dükkan işlevsel hale getirilecektir.
- Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'na sipariş edilen, iki dilde hazırlanan "Adım Adım Mardin" Rehber Kitabı'nın hazırlıkları büyük ölçüde tamamlanmıştır. Tarih Vakfı kitabın basılmasına yönelik olarak sponsor arayışlarını sürdürmektedir.
- Kültür Bakanlığı tarafından, Mardin'in Dünya Kültürel Mirası listesine kentsel sit bütünü olarak katılması yönünde başlatılan çalışmalar izlenmektedir. Bu bağlamda, UNESCO'ya gönderilmek üzere hazırlanan dokümanlar Kültür Bakanlığı'na iletilmiştir.
- Mardin Koruma Amaçlı İmar Planı'nın kritik analiz çalışmaları tamamlanmıştır.
- Proje kapsamındaki çalışmaların büyük bir kısmı Aralık 2002 tarihi itibarıyla tamamlanmış bulunmaktadır.
- MERDİNAR Binası'nın Kent Konseyi'ne aktarılması konusunda öngörüşmeler yapılmıştır.

Proje protokolüne bağlı olarak, çalışma programı çerçevesinde yapılması öngörülen ve gerçekleştirilen diğer çalışmalar da aşağıda yer almaktadır:

- 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planlarının kritik analizi,
- Mardin'de Yaşam Biçimleri (Toplum Bilimsel Araştırması),
- Mardin kentsel mimarisıyla ilgili genel tipolojik ve morfolojik analiz,
- Sokak ve abbaraların tespiti,
- Mardin'in kentsel mimarisıyla birer örnek konut adası ve ticaret bölgesinin incelenmesi,
- Kentsel hizmetlerin analizi ve bunların kalite artırımına yönelik politika tavsiyelerinin oluşturulması,
- Mardin'deki kültürel mirasın korunması ve restorasyonu amaçlı yerel kapasitenin güçlendirilmesine yönelik faaliyetler,
- Eğitim etkinlikleri,
- MERDİNAR web sitesi (www.merdinar.itu.edu.tr),
- MERDİNAR binasının restore edilmesi ve Yerel Gündem 21 Ofisi olarak kullanılması, ayrıca diğer sivil toplum örgütlerinin de MERDİNAR'da yer alması,
- Marangozlar, Bakırcılar ve Siphahiler çarşılarının rölöve ve tespit çalışması,
- Zeyd Camii, Sinagog ve Abbara'dan çeşmeye kadar olan bölgenin rölöve ve tespit çalışması,
- Kırmızı Kilise çevresine yönelik rölöve çalışması.

Yukarıda belirtilen çalışmalara yönelik olarak; tüm kent haritaları, imar planları ve raporları sayısal ortama geçirilmiştir. 200'ü aşkın yapıya ait özgün çizim, belge not ve tümünün sayısallaştırılmış versiyonları: (evler, çarşı birimleri, anıtlar, sokak ve geçitlere ait tekil ve

grup halinde bütünleştirilmiş rölöveler) hazırlanmıştır. Sosyal araştırma ve analizler, Mardin bibliyografyası, Mardin ile ilgili çeşitli yayın ve araştırmalar, çarşı restorasyonu örnek proje dosyası gibi dokümanlar proje kapsamında oluturulmuştur.

• GENÇ GİRİŞİMCİLER VE YENİ UFUKLAR PROJESİ

GAP İdaresi ve UNDP tarafından yürütülen Sürdürülebilir Kalkınma Programı kapsamındaki proje, İsviçre fonlarından sağlanan hibe ile finanse edilmiştir.

Projenin amacı; ulusal ve uluslararası eğitim olanağı yaratılarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, bir iş fikrine sahip üniversite öğrencilerine girişimcilik kapasitelerini geliştirmeleri ve kendi işlerini kurmaları konusunda fırsatlar tanıyarak, onları Bölge gelişimine katkıda bulunmaya sevk etmektir.

1997-1999 döneminde uygulanan ilk örneğinde olduğu gibi, ikinci uygulama sürecinin de öğrenciler bazında değişkenlik göstereceği ve 15 ila 18 ay arasında süreceği öngörülmüştür. Proje, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Diyarbakır Dicle Üniversitesi, Şanlıurfa Harran Üniversitesi ve Gaziantep Üniversitesi olmak üzere 3 üniversitede uygulanmış olup 10 kişi projenin son aşamasına katılmaya hak kazanmıştır.

Proje 6 aşamadan oluşmaktadır. Bu 6 aşama sürecinde girişimci adayları kendi iş fikirlerini bir ekonomik değere dönüştürmek için "Girişimcilik ve İş Kurma Süreçleri, Yapılabilirlik Raporu Hazırlama, Küçük İşletme Yönetimi, İş Planı ve Pazarlama Planı Oluşturma" gibi girişimcilik kapasitesi geliştirme eğitimlerinin yanı sıra, yabancı dil, bilgisayar, bireysel gelişim eğitimleri olarak da bilgi ve becerilerini artırmışlardır.

Projenin 6 aşamasından 3'ünün öğrencilerin kendi illerinde, kalan 3'ünün ise Türkiye'nin gelişmiş illeri olan Ankara, İstanbul ve İzmir'de geçmesi planlanmıştır. Eğitimlerin önemli bir bölümü bu illerde geçen, girişimci adayları kendi iş fikirleri paralelinde işletmelerde stajlar yaparak iş planlarını sürekli gözden geçirmişlerdir. Ayrıca, düzenlenen bir dizi faaliyetle yerel ve ulusal iş çevreleri ve AIESEC'in uluslararası staj programı dahilinde Türkiye'ye gelen öğrenciler ile temas ve iletişim içerisinde olmaları sağlanmıştır.

Haziran 2001'de seçilen 10 kişilik final gruptan 6 öğrenci, katıldıkları eğitim programları ve yaptıkları stajlar sonrasında iş planlarını teslim etmiş ve süreci sonuna kadar tamamlamış bulunmaktadır. Öğrencilerin geliştirdikleri fikirler arasında; Güneydoğu'da yangın erken uyarı sistemleri imalatı, Şanlıurfa'da yarışatları için bir poliklinik kurulması, mermerden süs eşyası ve doğal mantar üretimi imalatı gibi çalışmalar yer almaktadır.

Nisan 2002'de GAP İdaresi'nde yapılan toplantıda AIESEC sorumluları tarafından projede bugüne kadar yapılan gelişmeler anlatılmıştır. Ayrıca projeye katılan öğrenciler tarafından, geliştirdikleri iş fikirlerine yönelik hazırladıkları iş planlarının anlatıldığı sunuşlar gerçekleştirilmiştir.

Proje sürecini sonuna kadar tamamlayan 6 öğrenciden, 1 tanesi yabancı dil sınavında başarılı olarak AIESEC yurtdışı stajına katılmaya hak kazanmıştır. Diğer 5 öğrencinin de yurtdışındaki Türk şirketlerinde staj yapmalarının sağlanması hedeflenmektedir. Proje sonrasında, programı tamamlayan öğrencilerin fikirlerini gerçekleştirme durumları da belirli aralıklarla takip edilecektir.

Yürütülen çalışmalar sonucunda Almanya-Türk Araştırma Vakfı ile kurulan ortaklık vasıtasıyla 4 proje öğrencisinin Almanya'da 2 aylık stajlarını gerçekleştirmesi planlanmıştır.

Proje 2002 yılı itibarıyla tamamlanmıştır. Pilot aşamanın tamamlanmasını takiben iki yıl süreli üçüncü bir proje uygulamasının başlatılması için hazırlıklara başlanmıştır. Bu konuda AIESEC ve UNDP ile görüşülmüş olup genel amaçlı olarak yapılan KOSGEB girişimcilik eğitim programlarının bu projede de yer almasında fayda görülmektedir. Yeni uygulama için kaynak arayışı devam etmektedir.

• GENÇLİK İÇİN SOSYAL GELİŞİM PROJESİ

GAP Bölgesi'nde farklı sosyal katmanlarda 15-25 yaş arasındaki gençlerin değişmeye açık, üretken, çağdaş ve girişimci olmalarına yardım edecek bir ortam sağlamak amacıyla yönelik ilk gençlik projesi önce Mardin'de yürütülmüştür. GAP İdaresi ve AIESEC (Türkiye İktisadi ve Ticari İlimler Öğrencileri Staj Komitesi Derneği) işbirliğinde uygulamaya konulan projeye Mardin Valiliği ve Belediyesi destek vermiştir. Gençlerde inisiyatif geliştirme yoluyla hem kendi sosyal gelişmelerine hem de sürdürülebilir toplumsal-insani gelişmeye katkı sağlamalarını gerçekleştirebilmek hedeflenmiş; bu doğrultuda kurulan Mardin Gençlik ve Kültür Evi'nde sosyal, eğitsel ve sportif etkinlikler yürütülmüş; tanıtım programları organize edilmiştir.

Bu projeden edinilen derslerden hareketle gençlik projelerinin diğer GAP illerinde de aşamalı olarak yaygınlaştırılması planlanmıştır.

Bu çerçevede ele alınan Gençlik İçin Sosyal Gelişim Projesi, GAP İdaresi-Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) işbirliği ile yürütülen Sürdürülebilir Kalkınma Programı kapsamında, İsviçre Hükümeti'nin finansal desteğinde, Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği tarafından uygulanmaktadır. Yerel yönetimler, yerel gençlik merkezleri ve ilgili sivil toplum örgütleri ile ortaklık yöntemini esas alan projenin tüm GAP illerinde aşamalı olarak uygulanması planlanmıştır.

Proje'nin amacı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişmenin sağlanabilmesine yönelik gençlik platformlarının kurulması için destek sağlanması; sosyal ve kültürel mekanların yaratılması; sosyal, kültürel sportif gelir getirici eğitim programlarının düzenlenmesi ve gençlik grupları arasında genişletilmiş ilişkileri kolaylaştırma yolu ile gençliğin kapasitesinin güçlendirilmesidir. Proje temelde gençlerin yerel yönetim ve karar alma süreçlerine katılımını sağlamayı hedeflemektedir.

Proje kapsamında, 2001 yılında, Mardin ve Diyarbakır illerinde gençlik merkezleri kurulmuş; geçici gençlik yürütme kurulları oluşturulmuş ve görev tanımları belirlenmiştir. Şanlıurfa, Adıyaman, Batman ve Siirt illerinde gençlik ve kültür evi oluşturulması amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Proje ile ilk 1 yılda 3000 kişiye ulaşılmıştır.

Proje kapsamında faaliyet gösteren Mardin Gençlik ve Kültür Evi, "Gönüllü Kuruluşlar Ulusal Kadın Sağlığı Komisyonu (KASAKOM) Milenyum Gençlik Ödülü"ne layık görülmüştür. Ödül 6-7 Kasım 2001 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen "1. Ulusal Gönüllüler Sempozyumu"nun özel oturumu sırasında Mardin Gençlik Kurulu temsilcilerine verilmiştir.

2002 yılında Şanlıurfa ve Adıyaman'da gençlik ve kültür evleri açılmıştır. Batman Valiliği, GAP İdaresi ve Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği arasında işbirliği protokolü imzalanmış; Valilik tarafından Gençlik ve Kültür Evi binası için Eski Ağır Ceza Mahkemesi binası tahsis edilmiştir. Böylece Batman'da daha önce programlara dahil edilen gençler için kalıcı bir mekan oluşturulmuş olmaktadır.

Mardin, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Adıyaman gençlik ve kültür evlerinde üniversiteye hazırlık, bilgisayar, resim, müzik, halkla ilişkiler, tiyatro ve halk oyunları kursları; Diyarbakır ve Mardin'de serigrafi atölyesi çalışmaları yürütülmüştür. Diyarbakır Gençlik ve Kültür Evi'nde yapılan tiyatro çalışmaları ve sahnelenen oyunlar şehirde büyük ilgiyle izlenmiştir.

Gençlik için Sosyal Gelişim Projesi, 2002 yılında da uluslararası platformlarda başarılı projeler arasında yer almıştır:

- ◆ **Mart 2002'de Danimarka'da Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından gerçekleştirilen Dünya Gençlik Forumu'nda programın en başarılı 6 projesinden biri olarak seçilmiştir.**
- ◆ **Proje 26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika'nın başkenti Johannesburg'ta düzenlenen "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi"nde Türkiye'nin sunduğu en iyi 23 örnek proje içinde yer almıştır.**
- ◆ **7-9 Eylül 2002 tarihlerinde İskenderiye'de düzenlenen Gençlik İstihdam Zirvesi'nde sunulmuştur.**
- ◆ **Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi hazırlık toplantıları kapsamında Bükreş'te 7-9 Kasım 2002 tarihlerinde düzenlenen Pan-Avrupa Bakanlar Konferansı'nda proje ve proje dahilinde kurulan "Cisco Bilgisayar Ağları Yerel Akademisi" hakkında sunum yapılmıştır.**

Japonya-Kyoto'da 3. Dünya Su Forumu (16-23 Mart 2003) kapsamında düzenlenen Su Eylem Yarışması'nda 870 projeden 150'si içine Gençlik için Sosyal Gelişim Projesi de girmiştir. Projenin poster sunuşu 20-21 Mart 2003'te Kyoto'da GAP İdaresi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Gençlik ve kültür evlerinde oluşturulan gençlik yürütme kurullarına seçilen gençlerin kapasitelerinin artırılması ve bölgesel işbirliğinin geliştirmesine yönelik olarak 9-13 Temmuz 2002 tarihleri arasında Gökçeada/Çanakkale'de bir yaz okulu eğitimi düzenlenmiştir. GAP İdaresi, Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği proje sorumluları ile Mardin, Diyarbakır, Adıyaman Şanlıurfa Gençlik ve Kültür Evleri proje asistanları ve gençlik yürütme kurul üyelerinin katılımıyla gerçekleşen toplantıda iletişim ve liderlik, gönüllülük, ekip çalışması ve saha çalışması konularında eğitim verilmiştir.

Üç ayda bir düzenlenen gençlik yürütme kurulları eğitim toplantılarının ikincisi 11-14 Ekim 2002 tarihleri arasında Adıyaman'da gerçekleştirilmiştir. Eğitime mevcut gençlik evleri yürütme kurullarından ve projeye önümüzdeki dönem dahil edilecek olan Şırnak, Gaziantep ve Kilis illerinden toplam 27 genç katılmıştır.

- Bu eğitimde, gençler kendi kentlerinde istihdam sağlanabilecek sektörlerin hangileri olduğu ve sürdürülebilirliğin nasıl sağlanacağı sorularına yanıt aramışlardır. Buna göre

Adıyaman için hediyelik eşya, turistik kafe ve eko turizm; Diyarbakır için bilgi teknolojileri-web tasarımı, donanım tamirciliği, Autocad ve hediyelik eşya; Mardin için yöresel yemek, turizm ve el sanatları; Şanlıurfa için ise kafe-restoran işletmeciliği ve hediyelik eşya- tahta oymacılığı sektörleri tercih edilmiştir.

- Toplantıda ayrıca “Sürdürülebilir Yaşam ve Çevre Bilinci” konusunda gençlere eğitim verilmiştir.

Diyarbakır ve Şanlıurfa Gençlik ve Kültür Evleri, Avrupa-Akdeniz Gençlik Eylem Programı (Euro-Med) kapsamında gerçekleştirilmek üzere projeler hazırlamışlardır. Başvurusunu Kasım 2002’de yapan Diyarbakır Gençlik ve Kültür Evi’nin projesine Portekiz, Lübnan, İspanya, Almanya ve Malta olmak üzere 5 ülkeden onay gelmiştir. Şanlıurfa Gençlik ve Kültür Evi proje başvurusunu 2003 yılı içinde yapacaktır.

Proje süresinin tam yarısı olan Aralık 2002 itibarıyla, projede hedeflenen ve ulaşılan noktaların karşılaştırılması şöyle verilebilir:

Projenin Hedefleri (36 aylık)	Ulaşılan Nokta (18 ayın sonunda)
- 9 ilde 9 adet Gençlik ve Kültür Evi kurulması	- Mardin, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Adıyaman’da 4 adet gençlik ve kültür evi açılmıştır. Batman Gençlik ve Kültür Evi’nin Ocak 2003’te açılması planlanmıştır.
- 9 ilde Gençlik Yürütme Kurulları oluşturulması	- Mardin, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Adıyaman’da kurullar oluşturulmuştur.
- Bölge içinden 9 kentin 9 kentle “kardeş kent” ilan edilmesi	- Kardeş kentler ilan edilmiştir. - (Adıyaman-İzmit, Diyarbakır-Bursa, Şanlıurfa-İzmit, Mardin-Antalya)
- 3 yıl boyunca her bir Gençlik Evi’ne ortalama 400 gencin üye yapılması	- Bu sayı Şanlıurfa (700) ve Diyarbakır (1328) kentlerinde aşılmıştır. Adıyaman’da 60, Mardin’de 91 üyeye ulaşılmıştır.
- Tüm proje süresi boyunca, her bir merkezde en az 6 kişiye olmak üzere 9 merkezden toplam 54 kişiye üreme sağlığı eğitimi verilmesi	- Aralık 2001 tarihinde Türkiye Aile Planlaması Vakfı ortaklığı ile gerçekleştirilen eğitime: - Diyarbakır’dan 17 kız, 16 erkek, - Mardin’den 1 kız, 3 erkek, - Adıyaman’dan 2 kız, 2 erkek, - Şanlıurfa’dan 2 kız, 2 erkek olmak üzere toplam 45 genç katılmıştır.
- 3 yıl içinde çeşitli programlar dahilinde düzenlenen etkinliklerle 9000 gence ulaşılması	- 1.5 yıl içinde düzenlenen etkinliklerle toplam 5 780 gence ulaşılmıştır.
- Her merkezden yılda en az 2 kişinin yurtiçi veya yurt dışı gençlik değişim programlarından yararlanması	- Ulusal ve uluslararası değişim programlarına Adıyaman’dan 4, Batman’dan 4, Diyarbakır’dan 14, Mardin’den 11, Şanlıurfa’dan 8, Siirt’ten 8 genç katılmıştır.

2002 Yılında Sağlanan Destekler

1. Adıyaman İl Emniyet Müdürlüğü tarafından Gençlik ve Kültür Evi'nin mutfak donanımı sağlanmıştır.
2. Batman'da Valilik ile Eski Ağır Ceza Mahkemesi binasının Batman Gençlik ve Kültür Evi için tahsis edilmesi konulu bir protokol imzalanmıştır. Binanın onarım çalışmaları masrafı Batman valiliği ve proje bütçesi ile karşılanacaktır. Onarım için toplam bütçe 11 milyar TL'dir. Bunun 4.7 milyar TL'si proje bütçesinden, kalanı Batman Valiliği tarafından karşılanmaktadır.
3. Gençlik ve Kültür Evi Projesi'ne yerel katkılar :

Kent	Katkı	Sektör
Adıyaman	Çok amaçlı toplantı salonu	Özel sektör
	Üniversiteye hazırlık kitap seti	Üniversite Kitap Evi
	Bağlama (5 adet)	Valilik
Diyarbakır	Sınıf düzenlemesi	Milli Eğitim Müdürlüğü
	3 adet bilgisayar	G. Civaoglu- Medya ve GAP İdaresi
	Fotokopi	Ticaret ve Sanayi Odası
	Diyarbakır gecesi	BP, Valilik, Ticaret ve Sanayi Odası, GÜNGİAD
	10 adet gitar	OHAL Valiliği
	Resim atölyesi	Valilik
Şanlıurfa	Kırtasiye, sandalye	Ticaret ve Sanayi Odası
	Dolap	Özel sektör
Mardin	Kafeterya	Özel sektör
	Bilgisayar	GAP İdaresi
	Kırtasiye	Özel sektör
	Mobilya	Özel sektör
	Beyaz eşya	Özel sektör

4. Diyarbakır'da Habitat ve Yerel Gündem 21 Gençlik Derneği inisiyatifi ile Cisco Systems, Dicle Üniversitesi, OHAL Bölge Valiliği, UNDP ve GAP İdaresi ortaklığında bir "Yerel Bilgisayar Ağları Akademisi" kurulmuştur. Gençlerin bilgi teknolojileri konusundaki talep açığını kapatmaları ve meslek sahibi olmaları amacıyla kurulan akademiye OHAL Valiliği 22 bilgisayar ile destek verirken, Dicle Üniversitesi de mekan ve eğitmen sağlamıştır. Cisco Systems, akademinin eğitim içeriğinden ve uluslararası sertifikalamasından sorumludur. Proje 20 bin dolarlık bir laboratuvar kiti ile destek sağlamıştır.

Şanlıurfa Gençlik ve Kültür Evi

- 16 kişiye yönelik resim kursu ve 8 kişilik satranç kursu devam etmektedir.
- Şanlıurfa'dan dört kişilik müzik grubu, 15-18 Ağustos 2002 tarihleri arasında Yunanistan'ın Selanik kentinde yapılan Balkan Gençlik Festivali'ne katılmıştır. Festivale Bulgaristan, Arnavutluk, Bosna Hersek, Makedonya, Romanya, Yugoslavya ve Türkiye'den genç sanatçılar katılmıştır. Video-sinema, güzel sanatlar ve müzik dallarında yarışmalarının düzenlendiği festivalde Şanlıurfa Gençlik ve Kültür Evi, müzik dalında yarışmıştır.

- Ağustos 2002'de yapılan "EURO MED Değişim Programı"na gençlik yürütme kurulu üyesi bir genç kız katılmıştır.
- 3 Kasım 2002 seçimlerinden sonra, daha önce gerçekleştirilen "Gençliğin Siyasilere Bakışı" adlı TV programının devamı niteliğinde bir program daha gerçekleştirilmiştir.
- Şanlıurfa Gençlik ve Kültür Evi Müzik Grubu, kafelerde gençlik ve kültür evi adına program yapmaya başlamıştır.
- Gençlik ve kültür evinin mekan sorunu Tekel binasının kiralanması ile çözülmüştür.
- Merkez Dershanesi işbirliği ile deneme sınav kitapçıkları temin edilerek 45 erkek ve 15 kız katılımcının ücretsiz deneme sınavlarına katılmaları sağlanmıştır.
- 3-6 Nisan 2003 tarihleri arasında Ticaret ve Sanayi Odası sergi salonunda gençlik evi katılımcıları ve eğiticileri tarafından hazırlanan resim serginisen 7 kişi tarafından hazırlanan 38 resim katılmıştır.
- Valiliğin isteği üzerine Şanlıurfa Gençlik Evi'nin Balıklıgöl kent platosundaki ofisi boşaltılmıştır.
- 18-20 Nisan 2003 tarihleri arasında Bölge'nin 8 ilinden gelen gençlerle Şanlıurfa'da düzenlenen gençlik yürütme kurullarına yönelik iletişim ve raporlama eğitimine 24 genç katılmıştır.
- 23 Nisan Çocuk Bayramı nedeni ile Üniversiteli Kadınlar Derneği ve Emniyet Müdürlüğü tarafından düzenlenen programa gençlik evi de ortak olarak katılmış olup ayrıca, yapılan fotoğraf sergisinin açılışında müzik grubu bir konser vermiştir.
- Şanlıurfa GAP-GİDEM koordinatörlüğünde Şanlıurfa'daki ÇATOM'lar, GAP İdaresi sosyal birim yetkilileri ve gençlik evinin katıldığı bir koordinasyon toplantısı yapılmıştır.

Adıyaman Gençlik ve Kültür Evi

- Bir gençlik öğrenci organizasyonu olan AEGEE grubu ile gençlik ve kültür evi gençleri bir araya gelerek, Kız Meslek Lisesi'nin bahçesini boyayıp, atölye çalışması gerçekleştirmişlerdir.
- Gençlik ve kültür evine devam eden 5 genç Bölge dışındaki üniversitelerin farklı bölümlerini kazanmışlardır.
- İlde faaliyetlerini sürdüren Final Dershanesi ile işbirliği yapılmış; üniversiteye hazırlık ders kitapları, eğitici desteği ve ücret indirimini sağlanmıştır.
- Üniversiteye hazırlık kursları ikişer gruplar halinde devam etmektedir. Kurslara 35 kız ve 30 erkek öğrenci katılmaktadır. 11 gencin katıldığı gitar kursu devam ederken, bağlama kursu başlatılması için çalışmalar sürdürülmektedir.

- Gençlik merkezi ile Tema Vakfı tarafından ortaklaşa düzenlenen konser 600 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.
- Gençlik evi müzik grubunun kurulması çalışmalarının devam edilmektedir.
- Adıyaman Gençlik Evi katılımcıları ve müzik eğitmenleri tarafından, Mert Radyo adlı yerel bir radyoda müzik ve şiir programı yapılmıştır.
- Gönüllü eğitmenler eşliğinde düzenlenen ÖSS hazırlık kursları devam etmektedir.
- Gençlik evinde üniversiteye hazırlık öğrencilerine yeni sınav sistemleri ve meslekler hakkında bilgi aktarımında bulunmak üzere Adıyaman Rehberlik Araştırma Merkezi işbirliğiyle düzenlenen toplantıya 50 öğrenci katılmıştır.
- Gençlik evinin amaçları, etkinlikleri gönüllülük ve üyelik kriterleri hakkında üyelere ve katılımcılara yönelik düzenlenen toplantıya 42 genç katılmıştır.
- Mevcut faaliyetlerini bütçesi projeden sağlanan bir binada yürüten gençlik evinin, etkinliklerini sürdürmesinde mekan darlığı nedeniyle yaşanan sıkıntıların giderilmesi amacıyla Valilikten mekan talebinde bulunulmuştur. 11 Nisan 2003 tarihinde Valilik tarafından tahsis edilen yeni mekan için gerekli tadilatla başlanacaktır.
- Mayıs ayında teslim edilmesi beklenen EURO-MED projesi tamamlanmış olup, Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği tarafından incelendikten sonra AB Komisyonu'na sunulacaktır.
- GAP-GİDEM öncülüğünde 25-26 Nisan 2003 tarihleri arasında Ticaret ve Sanayi Odası'nda gerçekleştirilen turizm konulu eğitime gençlik evinden 20 genç ile il ve ilçe otellerin personelleri katılmıştır.
- 28 Nisan 2003 tarihinde Ankara'da yapılan Dünya Bankası Gençlik Stratejisi toplantısına katılım sağlanmıştır.

Diyarbakır Gençlik ve Kültür Evi

- Tiyatro grubunun Büyükşehir Belediyesi Salonu'nda sergilediği "Geline Ağıt" isimli oyunu yaklaşık 200 kişi izlemiştir.
- 2002 yılında, üniversiteye hazırlık kursuna katılan 65 öğrenciden 40'ı 120 ve üzerinde puan almıştır.
- Dans eğitimi alan gençlerden 3 kız ve 3 erkek bir dans grubu oluşturmuştur. Ayrıca, tiyatro grubunun hazırladığı "Fehim Paşa Konağı" oyunu, gençlik ve kültür evi üyelerinin Hazar Gölü/Elazığ'a düzenlenen gezisinde sergilenmiştir. Büyükşehir Belediyesi tiyatro salonunda da sergilenen oyun 260 kişi tarafından izlenmiş ve büyük beğeni toplamıştır. Diyarbakır'da il bazında düzenlenen halk oyunları yarışmasına katılan gençlik ve kültür evi folklor ekibi beşinci olmuştur.
- Diyarbakır Tabipler Odası'ndan bir doktor tarafından düzenlenen bir günlük seminerde Hepatit-B eğitimi verilmiştir.

- GAP İdaresi uzmanları tarafından Ekim 2002 içinde Adıyaman'da gerçekleştirilen "Gençlik İçin Sürdürülebilir Yaşam ve Çevre Bilinci" seminerinin tekrarı gençlik ve kültür evi sorumlusu ve eğitimi alan gençler tarafından diğer gençlere verilmiştir.
- Diyarbakır'da 23 Aralık 2002 tarihinde resmi açılışı gerçekleştirilen Yerel Bilgisayar Ağları Akademisi öğrencilerinin % 20'sinin üniversite öğrencisi olmayan gençlik ve kültür evi üyelerinden oluşması sağlanmıştır.
- Gençlik ve kültür evinde, Ana Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından haftada üç gün "İşlevsel Yetişkin Okur Yazarlığı" kursu verilmiştir.
- Gençlik ve kültür evi orkestrasının kurulması için çalışmalar başlatılmıştır.
- 3 Mart 2003 tarihinde, aylık olağan il asistanları toplantısı Diyarbakır'da gerçekleştirilmiştir.
- Milli Eğitim İl Müdürlüğü ile Nisan 2002'de gençlere yönelik "Bağımlı Madde" konulu bir seminerin verilmesi konusunda işbirliği yapılmıştır.
- İl Çevre Sağlık Müdürlüğü'nden bir yetkili tarafından katılımcılara ilk yardım semineri verilmiştir.
- Ekol Dershaneleri yetkilileri ile görüşülerek Türkiye genelinde 80 000 kişinin katılacağı deneme sınavı için gençlik evi katılımcıları için ek kontenjan sağlanmıştır. 17 Mart 2003 tarihindeki sınava gençlik evi üyelerinden 33 üye katılmıştır.
- Fizik, Kimya, Matematik, Türkçe, İngilizce, bağlama, gitar, resim ve rehberlik danışmanlık kurslarına yeni kayıtlar yapılarak kurslar yeniden başlatılmıştır.
- Gençlik merkezi folklor ekibi kurulması amacıyla 12 kişi seçilmiştir.
- Düzenlenen gençlik yürütme kurulu toplantısı ile 3 aylık iş planı oluşturulmuştur.
- Ziya Gökalp, Atatürk ve Yunus Emre Liseleri'nde yapılan tanıtımlarla toplam 9200 öğrenciye ulaşılmıştır.
- Şanlıurfa'da düzenlenen iletişim, halkla ilişkiler ve rapor yazma teknikleri eğitmen gençlik evinden 4 genç katılmıştır.
- Diyarbakır'da 23 Aralık 2002 tarihinde resmi açılışı gerçekleştirilen Yerel Bilgisayar Ağları Akademisi öğrencilerinin % 20'sinin üniversite öğrencisi olmayan gençlik ve kültür evi üyelerinden oluşması sağlanmıştır.
- Emniyet Müdürlüğü'nden gelen 2 uzman tarafından gençlere "Madde Bağımlılığı Semineri" verilmiştir.
- 23 Nisan Çocuk Bayramı kapsamında Ben-ü Sen Çocuk Okuma salonunda Gençlik Evi tiyatro grubu üç skeç sergilemiştir. Skeç gösterilerinin ardından Ben-ü Sen

Mahallesi'ndeki Barış Parkı'nda çocuklara yönelik folklor gösterisi sunularak, çocuklara şeker, çilolata dağıtılmıştır.

Gençlik Evi'nde düzenlenen "İnsan Hakları ve Temel Hak ve Özgürlükler" konulu seminere 48 kişi katılmıştır.

Mardin Gençlik ve Kültür Evi

5 genç kendi imkanları ile edindikleri müzik aletleri ile bir amatör müzik grubu oluşturmuştur. 22 genç kızın katıldığı bir step eğitimi düzenlenmiştir. Masa tenisi eğitimi alan gençler tenis turnuvasına katılmak için hazırlıklara başlamışlardır.

Mardin Merkez ÇATOM ile işbirliği halinde başlatılan modelaj (çamur işlemeciliği) eğitimine 4 genç katılmıştır.

Resim kursuna katılan yedi genç, yetenek sınavı ile üniversitelerin güzel sanatlar resim bölümünü kazanmıştır.

Serigrafi atölyesinde eğitim alan 3 genç kendine ait atölye kurmuştur. Bu gençlere Mardin ÇATOM sorumlusu tarafından KİK (Kendi İşini Kendin Kur) eğitimi verilmiştir. Gençlere ayrıca TKV tarafından 7 milyar TL tutarında (3 eşit taksitte ödenmek üzere düşük faizli) mikro kredi sağlanmıştır.

Mart ayında yapılması planlanan şiir yarışması ve dinletisi için deneme amaçlı bir yarışma düzenlenmiştir. Yarışmaya Mardin merkez, Nusaybin, Şenyurt, Midyat ve Ömerli'den 132 şiir katılmıştır. Yarışmaya katılan şiirler lise edebiyat hocaları ve Sakatlar Derneği Başkanı'ndan oluşan jüri üyeleri tarafından değerlendirilmiş olup ilk beşe giren gençlere sertifika ve kitap verilmiştir.

22 Mart "Dünya Su Günü" kutlamaları kapsamında tiyatro grubu tarafından Şanlıurfa DSİ salonunda "Kemalo" ve "Harem" adlı iki oyun sergilenmiştir.

29 Mart 2003 tarihinde gençlik evi üyelerinin katılımıyla bir şiir dinletisi gerçekleştirilmiştir.

Mardin Ata Koleji öğretmenlerinin isteği üzerine okul duvarları gönüllü olarak boyanmıştır.

Gençlik Evi ve ÇATOM hatıra ormanı oluşturulmuştur. Mardin Lisesi'nin yamacına 1000 adet fidan gençler ve kadınlarla birlikte dikilmiştir. Ayrıca gençlik evinin bahçe düzenlemesi yapılmıştır.

16 katılımcıyla bilgisayar kursu ve 10 katılımcıyla resim kursu başlatılmıştır. İngilizce ve matematik kurslarıyla tiyatro etkinlikleri devam etmektedir.

Bilen Otel'de Basem Firması'nın katkılarıyla 116 gence bilişim semineri verilmiştir.

Batman Gençlik ve Kültür Evi

- Valilik tarafından verilen ve onarım/donanım çalışmaları devam eden binanın Mayıs 2003'te açılması planlanmaktadır.

• GAP BÖLGESİ'NDE KENTSEL ATIK SULARIN YENİDEN KULLANIMI PROJESİ

Bu proje, GAP Bölgesi'nde küçük ve orta ölçekli yerleşimlerde kentsel atık suların arıtılarak tarımsal amaçlı kullanımına ilişkin alternatif yerlerin belirlenmesi ve teknik çalışma raporlarının hazırlanmasına yönelik bir çalışmadır. GAP Bölgesi'nde küçük ve orta ölçekli yerleşmelerdeki atık suların arazide arıtılarak sulama amaçlı olarak kullanımının etüd edilerek konuyla ilgili detay çalışmaları gerçekleştirmek amacıyla Fransız Hükümeti'nden 3.6 milyon Fransız Frangı tutarındaki hibe sağlanmıştır.

GAP Bölgesi'nde sulamadaki kısıtları aşabilmek ve evsel atıksular ile yapılan sulama uygulamalarını iyileştirmek amacı ile Bölge'de uygulamaya yönelik bir pilot proje hazırlanması ve uygulamaların yaygınlaştırılması planlanmıştır.

Bu amaçla, çalışmayı yapacak olan kuruluşla Ekim 2000'de bir anlaşma imzalanmıştır.

Proje üç aşamada oluşmaktadır.

Birinci aşama; konu ile ilgili fizibilite çalışmasının yapılarak, uygulama alanlarının belirlenmesini kapsamaktadır. Mart 2001 de başlayan projenin ilk altı aylık döneminde, kentsel atıksuyun arıtıldıktan sonra tarımsal amaçlı olarak yeniden kullanımı amacıyla seçilen 6 ilçe (Viranşehir, Besni, Siverek, Silvan, Kızıltepe, Bismil) için etüt çalışmaları bitirilmiş ve hazırlanan I. Aşama raporu hemen tüm ilgili kurum ve kuruluşların bilgisine sunularak görüşleri alınmış ve yer seçimi (Siverek) yapılmıştır. Müşavir firmalar grubuyla yapılan iş tanımı gereği birinci aşama sonunda seçilen pilot alan olarak uygulanacak belediyeden de bir kişinin katılımıyla 5 kişilik teknik bir ekibin yerinde diğer modelleri görmek ve kurumsal bilgi ve kapasiteyi geliştirmek için Fransa'ya 15-21 Ekim 2001 tarihleri arasında seyahat yapılmıştır.

İkinci aşama; yer seçimi sonucu belirlenmiş olan uygulama alanının avan projelerinin hazırlanmasını içermektedir. Mart 2001'in ikinci yarısında başlayan çalışmada, bitki-toprak-su matrisi içindeki fiziksel, kimyasal ve biyolojik süreçler aracılığıyla, belirli ölçülerde arıtım sağlamak için bir yapılabirlik çalışması 10 aylık bir süre içerisinde gerçekleştirilmiş, Su-Yapı Müh. Müş.- BRLİ (Fransız Müşavir firması) tarafından hazırlanan "GAP Bölgesi'nde Kentsel Atıksuyun Arıtılması ve Tekrar Kullanılması II.Aşama Siverek Pilot Projesi Fizibilite Çalışması Kesin Rapor Taslağı" 29 Ocak 2002 tarihinde Şanlıurfa'da gerçekleştirilen bir çalışma toplantısında tartışılmış, 31 Ocak 2002 tarihinde de Ankara'da ilgili kesimlerin katılımı ile düzenlenen toplantıda ise çalışma toplantısına katılmayan ilgili kamu kuruluşları bilgilendirilmiştir.

Üçüncü aşama ise uygulama alanının detay projeleri ve ihale dokümanlarının hazırlanmasını ve inşaatın gerçekleştirilmesini kapsamaktadır. Detay tasarım ve uygulamanın hangi kurum tarafından yapılacağı belirsizdir. Finans arayışı devam etmektedir.

• GAP BÖLGESİ KATI ATIK YÖNETİMİ PROJESİ

Toplum sağlığı ve çevre için büyük önem taşıyan “katı atık yönetimi” ülke için olduğu kadar GAP Bölgesi'nin de önemli sorunları arasındadır. Günümüzde nüfus artışına, teknolojik gelişmeye, sanayileşme ve kentleşmeye paralel olarak gerek miktar, gerekse içerik açısından hızla artan katı atıkların doğaya olumsuz etkileri önemli bir çevre problemi haline gelmiştir. Kentsel katı atıkların uygun biçimde biriktirilmesi, toplanması ve uygun değerlendirme tesislerine veya noktalarına taşınması, bu noktalardaki alıcı ortamda çevresel etki yönünden sakınca yaratmayacak biçimde bertaraf edilmesi yerleşim biriminde yaşayan halkın ve çevrenin sağlığı için en önemli unsurlardan birisidir.

Teknik ve finansman açısından yeterli olanaklara sahip olmayan GAP Bölgesi'ndeki yerel yönetimlerin yasal yükümlülüklerini yerine getirebilmelerine, halk ve çevre sağlığı açısından önemli bir sorun haline gelen katı atık yönetim sistemlerini oluşturmalarına yardımcı olmak ve uygulamaya yönelik bir proje stoku oluşturmak amacıyla GAP Bölgesi'nde yer alan 10 yerleşim yerini (Adıyaman, Batman, Kilis, Siirt, Şırnak illeri ile Bismil, Kızıltepe, Nizip, Silvan, Viranşehir ilçeleri) içeren GAP Bölgesi Katı Atık Yönetimi Projesi geliştirilmiş ve uygulamaya geçilmiştir.

Katı Atık Yönetimi Projesi 4 aşamalı olarak planlanmıştır.

- I. Aşama: Yer Seçimi ve Ön Fizibilite Çalışmaları
- II. Aşama: Fizibilite Raporları ile SED ve ÇED Çalışmaları
- III. Aşama: Uygulama Projelerinin Hazırlanmasını
- IV. Aşama: Uygulama Çalışmaları

İlk etapta, projenin I. ve II. aşamasının ihalesi Mayıs 2001'de GAP İdaresi'nce yapılmış olup, TÜSTAŞ Sınai Tesisler A.Ş'nin yükleniminde çalışmalara devam edilmiştir.

Mart 2002'de GAP Bölgesi Katı Atık Yönetimi Projesi'nin I. aşama çalışmaları tamamlanmış olup, GAP İdaresi'ne sunulan “I. Aşama Final Raporu”nun hak edişi hazırlanmıştır. Bu kapsamda ön fizibilite çalışmaları sonrasında mevcut durum tespiti yapılmış ve düzenli depolama için alternatif alanlar belirlenmiştir.

I. Aşama sonuçlarının değerlendirilmesi amacıyla 4 Nisan 2002'de Şanlıurfa'da bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. 110 kişilik bir katılımın olduğu toplantıya DPT Müsteşarlığı, Çevre Bakanlığı, İller Bankası ve Bursa Büyükşehir Belediyesi de konuşmacı olarak katılmıştır.

Firma tarafından teklif edilen II. aşama ile ilgili revize iş programı uygun görülmüştür. Bu program çerçevesinde “II. Aşama Başlangıç Raporu” GAP İdaresi'ne teslim edilmiş olup, onaylanarak hakedişi yapılmıştır. II. Aşama Taslak Rapor çalışmalarına başlanmıştır.

Halen devam etmekte olan projenin II. aşamasında yapılacak fizibilite çalışmaları kapsamında, depolama alanları yer seçimi kesinleştirilecek ve Katı Atıkların Kontrolü ile ÇED Yönetmeliği kapsamındaki çalışmalar yürütülerek ÇED ve SED raporları hazırlanacaktır.

Ön-ÇED çalışmalarında Silvan ve Kızıltepe Katı Atık Depolama için seçilen alan DSI tarafından uygun görülmemiştir.

Yeni alternatif alanlar üzerinde çalışılmakta olup, Silvan için yeni bir alan bulunmuş ve gerekli çalışmalar yapılmıştır.

3.4.10. HALFETİ KENTSEL GELİŞME PROJESİ

Projenin amacı, Birecik Barajı'ndan etkilenecek olan diğer kırsal yerleşmelerle birlikte Halfeti'de yaşayan vatandaşların yeniden yerleşimlerine yardımcı olmak ve yeni yaşamlarına sosyal, ekonomik ve kültürel uyumlarını kolaylaştırmaktır.

Proje; "Birecik Barajı'ndan Etkilenen Nüfusun Yeniden Yerleşimi, İstihdamı ve Ekonomik Yatırımları İçin Planlama ve Uygulama Projesi" başlıklı proje çerçevesinde, Halfeti'nin baraj suları altında kalacak bölümündeki konutlar ve konut dışı kentsel tesislerin (toplam 303 yapı) yeniden inşasını da içermektedir.

Proje alanı, Halfeti ilçe merkezi (yaklaşık 50 ha) ile barajın göl aynası altında kalacak yapıların yeniden inşa edileceği Karaotlak mevki (yaklaşık 150 ha) olmak üzere birbirinden 8 km uzaklıkta olan iki alan ve aradaki yol ile mücavirdeki arazileri kapsamaktadır.

Proje kapsamında halihazır harita, imar planı, parselasyon planı hazırlanması ve uygulaması ile altyapı projeleri hazırlanması ve uygulanması dahil gerekli tüm çalışmalar yapılacaktır. Ancak bu çalışmaların büyük bir bölümü diğer kuruluşlarca gerçekleştirilecektir. Halfeti İlçesi Kentsel Gelişme Projesi kapsamındaki çalışmalar bir bütünün parçaları olarak ele alınacak ve farklı kurumlar tarafından yapılmak durumunda olan çalışmalar arasında eşgüdüm sağlanacaktır.

Yerleşimin göl aynası kenarında kalan kısmı için 1/5000 ve 1/1000 ölçekli halihazır haritaları GAP İdaresi'nce yaptırılmış ve onaylanmıştır. Projenin ilk aşamalarından itibaren kullanılacak olan verileri temin etmek için; Şanlıurfa Valiliği'nce, "kıyı kenar tespiti" çalışmalarına başlanmıştır.

İhale dokümanını son hale getirmek için ilgili kurumlardan görüşler alınmıştır. Proje ihale aşamasındadır.

3.1.11. KENTSEL GELİŞME (MUHTELİF)

Projenin amacı, ilgili alanlarda potansiyel kentsel büyüme dinamikleri ile GAP kapsamındaki uygulamaların doğuracağı ekonomik ve toplumsal değişimleri önceden kestirerek, bir dizi plan, proje, uygulama ve politika aracı ile yönlendirmek ve katılımcı bir model çerçevesinde sürdürülebilir kılmak; kentsel yaşamın planlama ve uygulama sistemleri konusunda halkın karar vermesi sürecini güçlendirmek ve desteklemektir.

Kentsel Gelişme (Diyarbakır-Merkez)

Kentsel planlama, kent sosyolojisi, kentsel ekonomi ve kentsel altyapı konularında, kurum dışı uzmanlardan da yararlanarak revize iş tanımının hazırlanması çalışmaları tamamlanmıştır.

- **Çevre Düzeni Revizyonu (Şanlıurfa-Merkez)**

8 Mayıs 2002 tarihi itibarıyla 1/25000 ölçekli Şanlıurfa Çevre Düzeni Planı Revizyonu onaylanmış ve sözkonusu plan yasallık kazanmıştır. Hazırlanan plan ilgili kurumlara dağıtılmıştır.

- **Kentsel Yapı Araştırması (Şanlıurfa-Merkez)**

Çevre Düzeni planı ile paralel yürütülmüş ve çalışma tamamlanmıştır.

3.5. YÜRÜTÜLEN DİĞER ÇALIŞMALAR

3.5.1. GAP BÖLGESEL KALKINMA PROGRAMI

7 Aralık 2001 tarihinde Hazine Müsteşarlığı, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP İdaresi) ve Avrupa Birliği (AB) arasında imzalanan finansman anlaşması ile yürürlüğe giren Bölgesel Kalkınma Programı 2002 yılından itibaren 5 yıllık bir uygulama dönemini kapsamaktadır. Programın toplam finansman tutarı olan 47 milyon Euro'nun tamamı AB'den hibe olarak sağlanmaktadır.

Programın amacı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan insanların ekonomik ve sosyal koşullarının iyileştirilmesi, istikrarlı ekonomik büyüme sağlanması ve bölgesel eşitsizliklerin azaltılmasıdır. Ayrıca Bölge'nin üretkenliğinin ve istihdam kapasitesinin artırılması gibi ulusal hedefler de kapsamaktadır.

Program'da yer alan projelerin temel amaçları kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Küçük ve Orta Ölçekli Girişimcileri Destekleme Projesi (GAP-GİDEM)	1. Bölge'deki iş çevresine, potansiyeline ve kurulacak yeni işletmelere destek hizmetleri verilmesi,2. Hizmetlerin Bölge'nin en uç noktalarına kadar ulaştırılması,3. Potansiyel yatırımcıların bilgilendirilmesi, ekonomik faaliyetlerde çevre boyutunun önemi konusunda bilinç ve duyarlılık geliştirilmesi,4. Kadının formal ekonomiye katılımını ve danışmanlık hizmetlerine erişimini sağlayacak bilinç ve duyarlılık yaratılması.
Kırsal Kalkınma Projesi	1. Kırsal alanda gelir getirici nitelikli çeşitli etkinlikleri geliştirip tanıtılması,2. Çalışılan gruplara eğitim ve teknik hizmet sağlanması,3. Gelir getirici faaliyetlerin yaygınlaştırılması için küçük ölçekli hibe imkanlarının yaratılması.

Kültürel Mirasın Geliştirilmesi Projesi

1. Sıt alanlarının restorasyonu ve kültürel turizmin geliştirilmesi için fon oluşturulması,
2. Restorasyon ve yenileme çalışmalarında beceri geliştirilmesine yönelik eğitim faaliyetlerin gerçekleştirilmesi,
3. Yerel düzeyde kültürel alanlara ilişkin enformasyon, eğitim ve iletişim materyallerinin hazırlaması ve bu konularda yerel eğitimlerin organize edilmesi,
4. Turizm, el sanatları vb. gelir getirici faaliyetler konusunda yerel insiyatiflere destek verilmesi.

Program kapsamında yer alan projeler ise aşağıdadır:

1. Küçük ve Orta Ölçekli Girişimcileri Destekleme Projesi (GAP-GİDEM)

GAP İdaresi'nin, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile birlikte uygulamakta olduğu Sürdürülebilir Kalkınma Programı kapsamında 1997 yılında başlayan "Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri (GİDEM) Projesi'nin Mart 2002'de tamamlanmasının ardından, projenin 5 merkezde bölge kalkınma faaliyetlerine yapmış olduğu katkı da dikkate alınarak Avrupa Birliği'nin sağladığı 5.590.000 Euro'luk finansman ile ikinci aşaması başlatılmıştır. Çalışma UNDP tarafından yürütülmektedir.

GİDEM hizmetlerinin Bölge'deki turizm işletmeleri, tarımsal işletmeler ve el sanatlarına yönelik girişimlerin geliştirilmesi ile kadınların ve gençlerin ekonomiye kazandırılması alanlarına yönelik olarak, özellikle küçük işletmeler çerçevesine verilmesi planlanmaktadır. Beş yıllık AB finansmanının tamamlanmasının ardından GİDEM'ler kendi kazancını kendisi sağlayabilen ve sürdürülebilirliği olan "Girişimci Danışma Merkezi" yapısına kavuşacaktır. GİDEM'ler Adıyaman, Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa illerinde faaliyet göstermektedir.

2. Kırsal Kalkınma Projesi

GAP Bölgesi'nde sulanan alanlarla sulanmayan alanlar arasındaki gelişmişlik ve gelir farklılığını gidermeye amaçlayan proje kapsamında küçük, topraksız ve ekonomik açıdan sıkıntılı çiftçilere ulaşılarak özellikle küçük-ölçekli kredi ile üretkenliklerinin artırılmasına çalışılacaktır. Bu kapsamdaki etkinlikler:

- Sulanmayan alanlarda arıcılık, hayvancılık, meyvecilik, bağcılık,
- Sulu alanlarda ikinci ürün olarak mısır ve soya, yem bitkileri, sebzeçilik, seracılık ve diğer tarla bitkileri,
- Kırsal alanda tarımsal sanayi konuları,
- Süt işleme, besicilik, vb.,
- Tarım dışı gelir getirici (halı, kilim, konservecilik, vb.) faaliyetlerdir.
- Proje, AB tarafından sağlanan 24 milyon Euro'luk finansmanla 5 yıl süresince uygulanacaktır.

3. Kültürel Mirasın Geliştirilmesi Projesi

GAP Bölgesi'ndeki tarihi ve kültürel değerleri korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan bu proje için ayrılan hibe miktarı 15 milyon Euro'dur. Proje kapsamında tarihsel değere sahip kültürel dokunun tahrip edilmeden ve içinde yaşayan insanlarla birlikte korunması ve geliştirilmesi amacıyla çok sayıda faaliyet yer almaktadır.

3.5.2. DİYARBAKIR'DA SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN REHABİLİTASYONU PROJESİ

Bu proje ile uzun dönemde sokakta çalışan çocukların ve ailelerinin yaşam standartlarını iyileştirmek, yerel kapasiteyi güçlendirmek ve çocuk işçiliğini kademeli olarak azaltmak, bu konuda ilgili kamu kuruluşlarında duyarlılık yaratmak amaçlanmaktadır.

Projenin hedef grubu eğitim çağında olan, ancak çalışan çocuk olarak karşımıza çıkan 6-14 yaş grubu arasındaki sokak çocukları (sokaklarda tartıcılık yapan, su, çiçek, mendil, poşet, simit, çekirdek satan, ayakkabı boyayan, pazarlarda küfecilik yapan, kavşaklarda araba camları silen çocuklar), çocukların aileleri, ilgili kamu kuruluşları ve kamuoyudur.

Proje Diyarbakır Valiliği, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), GAP İdaresi, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) işbirliği ile uluslararası bir sivil toplum örgütü olan Ortak Dağıtım Komitesi'nin (Joint Distribution Committee) sağladığı teknik ve finansal katkı ile yürütülmektedir. GAP İdaresi projenin genel koordinasyonundan sorumludur.

Proje faaliyetleri SHÇEK'e bağlı olarak Diyarbakır'da kurulmuş olan "75.Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi"nde yürütülmektedir.

Merkez, gündüzlü hizmet vermekte olan bir kuruluş olup, çalışmalar uzmanlar ve psikolog tarafından sokak ve merkezde ayrı ayrı yürütülmektedir. Bu anlamda sokak çalışmalarında, satış yaptığı ve risk altında olduğu tespit edilen çocuklarla tanışmanın ardından güven ilişkisinin kurulabilmesi amacıyla yine sokakta ve ilk adım istasyonlarında ön görüşmeler yapılarak uygun görülen, risk taşıma düzeyi yüksek ve rehabilitasyona açık olduğu düşünülen çocukların merkeze geçici kayıtları yapılmaktadır. İki haftalık gözlemin sonucunda merkez bünyesinde değerlendirilebilecek çocukların kesin kaydı meslek elemanlarından oluşturulan komisyon kararı uyarınca İl Müdürlüğü onayı ile yapılmaktadır.

2002 sonu itibarıyla Merkez'e kaydı yapılan çocuk sayısı 636 olup, bunların 96'sı kız 540'ı erkektir. Risk altındaki kayıtsız kardeşler ve sokak çalışmaları da dahil olmak üzere ulaşılan çocuk sayısı toplam 4 102'dir.

Merkezde Yürütülen Faaliyetler:

- *Mesleki Faaliyetler:* Sosyal kişisel çalışma, sosyal grup çalışması, toplumla çalışma, aile görüşmeleri, okul ziyaretleri, sokak çalışması, kimlik çıkarma, resmi nikah.
- *Eğitim Faaliyetleri:* Okuma yazma kursu, bilgisayar kursu, biçki dikiş kursu, müzik grubu, etüt hizmetleri, okul kayıtları, resim atölyesi, Anne-Çocuk Eğitimi Vakfı (AÇEV),

Kız Çocukları İçin İşlevsel Yetişkin Okuma-Yazma Programı (KİYOP), Anne Baba Okulu.

Sosyal Faaliyetler: Futbol takımı, folklor ekibi, masa tenisi takımı, voleybol takımı, satranç, bilardo, yüzme kursu, çocukların tiyatro, sinema ve gezilere götürülmesi.

Sağlık Hizmetleri: Sosyal güvencesi olmayan çocukların ve ailelerin ücretsiz olarak sağlık hizmetlerinden yararlandırılmaları, çocukların aşılanması, ağız, diş ve genel hijyen konularında eğitilmeleri olarak özetlenebilir.

Sabancı Üniversitesi tarafından düzenlenen ve çeşitli semtlerden çocukların katıldığı "Oyunla Eğitim" programına merkezden 37 çocuk da dahil olmuştur. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın desteğinde 13-16 yaş grubu arasındaki 12 çocuğun Batman-Hasankeyf-Mardin gezisine katılımları sağlanmıştır.

Yatılı okula yönlendirilmiş olan ve normal okula giden çocukların ziyaretlerine başlanmış, bu çerçevede 67 çocuğun öğretmeni ile görüşülmüştür. Ayrıca, 79 çocuğun ailesine aynı yardım yapılmış; proje kapsamında AÇEV Ankara Koordinatörlüğü işbirliği ile anne eğitim seminerleri düzenlenmiştir.

- 29-30 Ocak 2003 tarihlerinde Diyarbakır Dedeman Otelinde GAP İdaresi, Diyarbakır Valiliği ve JDC işbirliği ile "Sokakta Çalıştırılan Çocuklar Eğitim Semineri" düzenlenmiştir. Eğitim çerçevesinde; Bölge illerinde konuyla ilgili yapılan uygulamalar, uygulamalardaki zorluklar, başarılar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca sokakta çalıştırılan çocuklar olgusu çocuk hakları çerçevesinde incelenmiş, toplum destekleme sistemleri, göç, göçmen ebeveynleri ile çocukları arasındaki çatışmalar gibi konular da tartışılmıştır. Toplantıya yerel ulusal ve uluslararası eğitimciler katılmıştır.
- Hazırlanan Fotoğraf Sergisi 14-21 Nisan tarihleri arasında kentin yoğun bölgelerinden biri olan Sanat Sokağı'nda gerçekleştirilmiştir. Serginin devamı olarak çocukların kendi çektikleri fotoğrafların bulunduğu albümün oluşturulması için çalışmalara başlanmıştır.
- Sağlık problemi olan aile ve çocuklar için SYDV ile iletişime geçilerek ilaç temini sağlanmıştır. Ayrıca ihtiyaç sahibi ailelerle görüşülerek çocuklarını sokaktan almaları sonrasında SYDV'den günlük yemek almaları sağlanmıştır.
- Satranç, bilardo, jimnastik ve diğer sportif faaliyetlerde uygulanan açık kapı sistemi ile 112 çocuğun söz konusu faaliyetlerden faydalanması sağlanmıştır. Aynı sistemle uygulanan bilgisayar eğitiminden ise 90 çocuk faydalanmıştır.
- Gönüllü eğitimciler tarafından verilen İngilizce kursuna 20, müzik eğitimine ise 13 çocuk katılmaktadır.
- Ritim grupları eğitiminden 30 çocuk faydalanmaktadır.
- Gönüllü abla-ağabey çalışması kapsamında merkez içerisinde 2 küçük grup çalışması başlatılmıştır. Ayrıca Vali Aydın Arslan YİBO'nun pilot okul olarak seçildiği çalışmada haftanın 1 günü 16 gönüllü tarafından küçük grup çalışmaları ve sanat eğitimi yapılmakta, bu çalışmadan da 47 çocuk faydalanmaktadır.

- Anneler için başlatılan okuma yazma geliştirme kursu devam etmektedir.
- Projenin bir banzerinin 2003 yılı içinde Adıyaman'da başlatılması için çalışmalar sürdürülmektedir.

• GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ ARKEOLOJİK YERLEŞMELERİN TARANMASI

Projenin amacı, GAP Bölgesi kültür mirasının korunmaya alınması GAP'ın getirdiği hızlı değişimin kültür varlıkları üzerindeki etkisinin saptanması, kültürel erozyona karşı kültürel sürekliliği sağlamak amacıyla belgelenmesi olarak özetlenebilir.

GAP İdaresi ile Tarih, Arkeoloji, Sanat ve Kültürel Mirası Koruma Vakfı (TASK) arasında 30 Mayıs 2001 tarihinde imzalanan işbirliği protokolü ile GAP Bölgesi kültür mirasının önemli bir parçası olan arkeolojik yerleşmelerin taranması çalışmalarına Haziran 2001'de başlanmıştır. Arazi bölümü çalışmaları 1 Ağustos - 31 Ekim 2001 tarihinde yapılmıştır

GAP Bölgesi'nde, paleolitik dönemlerden Tunç Çağı sonuna kadar olan ve daha önce bilinen yerleşmelerin coğrafi ve uzaysal konumları, ölçümleri ve tahribat durumları hassas biçimde saptanmıştır. Tespit edilen 388 yerleşmenin hem sayısal hem de analog fotoğrafları çekilmiş olup, son durumlarının arşivlenmesi çalışmaları sürdürülmüştür.

Ayrıca, yerleşmelerin Küresel Konumlandırma Sistemi (GPS) ile hassas coğrafi konumları ölçülmüş olup, ileride yapılması planlanan CBS haritaları için toplanan verilerin tasnif işlemlerine devam edilmiştir.

TASK Vakfı tarafından hazırlanan nihai kitap taslağı beklenmektedir.

• KÖY İÇME SULARININ YAYGINLAŞTIRILMASI ÇALIŞMALARI

Köy içme sularının yaygınlaştırılması çalışmaları ile GAP Bölgesi'nde bulunan susuz köylerin yeraltı suyu etütlerinin yapılarak bu köylerin hijyenik koşullarda sağlıklı içme suyu kaynağına kavuşturulması amaçlanmaktadır. Böylece, bulaşıcı hastalıkların azaltılması, susuz köylerin programlanan zamandan çok önce içme suyu kaynağına kavuşturulmaları, kırsal nüfusun temel taşlarından biri olan sağlıklı içme suyu kaynağının bulunması ile Bölge kalkınmasına entegrasyonunun sağlanması, susuzluğun insan hayatındaki olumsuz etkilerini ortadan kaldırarak insanların yaşadıkları ortama bağlılıklarının artması ve beraberinde göçün önlenmesi hedeflenmektedir.

GAP İdaresi satın aldığı sondaj makinesi ve ekipmanı ile GAP Bölgesi'nde kırsal yerleşimlerin sağlıklı içme suyu kaynaklarına kavuşturulmasına yönelik olarak yürüttüğü faaliyetlerle Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü çalışmalarına da destek olmaktadır.

GAP İdaresi'nce yürütülen bu çalışmalarda sondaj makinesi ve ekipmanının işletmesi, ilgili valiliklerle yapılan protokol çerçevesinde ve bir program dahilinde yürütülmektedir. Buna göre tüm işletme masrafları, gerekli ulaşım ve taşıma araçları ilgili valilikçe, sondaj makinesi ve ekipmanı ile personel ise GAP İdaresi'nce karşılanmaktadır.

GAP Bölgesi'nde bulunan 9 ildeki susuz ve suyu yetersiz 560 köye içme suyu kaynağı sağlamak üzere yer altı suyu etüt çalışmalarına 1998 yılında sondaj makinesi ve ekipmanının alımı ile başlanmış olup, 2010 yılında etüt çalışmalarının tamamlanması planlanmaktadır.

1999 yılından 2002 sonuna kadar Şanlıurfa, Mardin, Şırnak, Kilis, Adıyaman ve Batman illerinde çalışılmış; toplam 157 kuyu açılmış ve 33 872 m sondaj yapılmıştır. Bu kuyulardan 107 adedi sulu iken 27'si kuru, 23'ü ise terktir.

Tablo 25: 1999 - 2002 Yılında Sondaj Yapılan Yerleşim Birimleri

İl Adı	Açılan Kuyu Sayısı	Kuru	Terk	Sulu	Metraj (m)
Adıyaman	30	4	5	21	7 446
Batman	31	14	2	15	5 448
Kilis	28	4	5	19	4 924
Mardin	16	-	2	14	3 441
Şanlıurfa	11	2	2	7	1 860
Şırnak	41	3	7	31	10 753
Toplam	157	27	23	107	33 872

• KANALİZASYON ŞEBEKE VE ARITMA TESİSİ ETÜT PROJE HİZMETLERİ

Projenin amacı, hızlı kentleşme süreci sonucunda kentsel altyapının yetersiz kalması, yerleşimlerin özellikle ülke sınırları ve içme suyu kaynağı olarak kullanılan baraj göl havzalarına yakın olması nedeniyle, çevre ve insan sağlığı açısından ortaya çıkan olumsuz unsurları yapılacak projelerle ortadan kaldıracak proje stoku hazırlamaktır.

Proje, 1996-1998 ve 1997-1999 (1996 ve 1997 yıllarında değişik tarihlerde) ihale edilmiştir. 2002 sonu itibariyle, toplam 48 adet kanalizasyon şebekesi ile arıtma tesisi uygulama projesinden 47 adedi tamamlanmıştır.

Diyarbakır Hani İlçesi arıtma tesisi uygulama projesinin D2 etapları, İller Bankası Genel Müdürlüğü'nce incelenmektedir, uygun görüldüğü taktirde onaylanacaktır. Kalan etapların 2003 yılı ilk altı ay içerisinde bitirilmesi planlanmaktadır.

• GİRİŞİMCİ DESTEKLEME VE YÖNLENDİRME MERKEZLERİ (GAP-GİDEM)

GAP Bölgesi'nde yatırımların artması ve girişimciliğin geliştirilmesi amacıyla yatırım konusunda danışmanlık sağlamak üzere GAP Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri (GAP-GİDEM) kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile birlikte yürütülen Sürdürülebilir Kalkınma Programı kapsamında 1997 sonunda başlatılan ve 1999 senesinde ikinci aşamasına geçilen proje, Bölge'de açılan beş GİDEM ofisi aracılığıyla uygulanmıştır.

GAP-GİDEM'ler; i) Bölge'deki sermaye birikiminin spekülatif harcamalar yerine verimli yatırımlara kanalize edilmesi, ii) diğer bölgelerden ve yurt dışından GAP Bölgesi'ne yatırımcıların çekilmesi ve iii) Bölge ve bölge dışı yatırımcılar arasında ortak girişimler kurulması amacıyla tasarlanmıştır.

Eylül 1997'de Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Şanlıurfa illerinde GAP-GİDEM büroları açılmış ve faaliyete başlamıştır. Danışmanlık ve bilgi merkezleri şeklinde organize edilen GAP-GİDEM'lerin faaliyetleri GAP İdaresi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve KOSGEB Başkanları ile Türkiye Kalkınma Bankası (TKB) Genel Müdürü'nden oluşan bir Yönetim Kurulu tarafından yönlendirilmiştir.

GAP Bölgesi'nde girişimciliğin yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi misyonunu benimsemiş olan GAP-GİDEM'ler kuruldukları günden bu yana gerek Bölge'deki gerekse bölge dışındaki yerli ve yabancı girişimcilere bilgilendirme, eğitim ve yatırım danışmanlığı hizmetleri vererek yatırımların doğru alanlara yönlendirilmesinde yardımcı olmuşlardır. Bölge'deki uygun yatırım alanları, teşvik uygulamaları, finansman kaynakları, makine ekipman araştırması, pazar araştırması, ortaklık kurma konularında bilgilendirme hizmetleri sunmuşlardır. Bu çerçevede yürüttükleri danışmanlık hizmetleri ile 5 ilde toplam 2 599 girişimciye destek olmuşlardır.

Ayrıca, yöre dışından Bölge'ye yatırımcı çekebilmek için GAP Bölgesi'nin ticari potansiyelini çeşitli forumlarda tanıtmış, yörede gelişmeye açık yatırımları belirleyerek yatırımcılara sunmuşlardır. Böylece hem yeni hem de mevcut yatırımların gelişmesine aracılık etmişlerdir.

Diğer yandan, çeşitli seminer ve eğitim programları organize eden GAP-GİDEM'ler, bir yandan kendi personelinin, diğer yandan sanayici ve yatırımcıları ortak hedef etrafında geleceğe hazırlayacak çalışmalar yapmışlardır. Teşvik uygulamalarının tanıtılmasından mermerciliğe kadar bir çok alanda toplantılar düzenlemiş, mevcut işletmelerin faaliyetlerini geliştirici çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu çerçevede Adıyaman'da 12, Diyarbakır'da 11, Gaziantep'te 7, Mardin'de 12 ve Şanlıurfa'da 9 olmak üzere toplam 51 kuruluşla hizmet vermişlerdir.

GİDEM Projesi, 2002 yılından itibaren Avrupa Birliği'nden sağlanan hibe finansmanla yürütülmektedir. Proje kapsamındaki faaliyetlere, Avrupa Birliği finansmanı ile GAP İdaresi ve UNDP işbirliği çerçevesinde Temmuz 2002'den itibaren Gaziantep dışındaki dört ilde (Adıyaman, Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa) devam edilmektedir.

Yeni GİDEM projesi kapsamında çalışma planı hazırlanmıştır. Ayrıca hazırlanmakta olan yıllık çalışma raporu kapsamında Bölge'de tüm GİDEM personelinin katılımıyla yapılan toplantılarda grupların hazırladıkları projeler incelenmiş ve gelecek bir yıl içinde hangi aşamaların uygulanacağı belirlenmiştir.

4. ULUSLARARASI İLİŞKİLER

4.1. ULUSLARARASI KURULUŞLARLA ORTAKLAŞA YÜRÜTÜLEN PROJELER

GAP'ın uluslararası platformlarda sürdürülebilir bir insani gelişme projesi olarak kabulü ve benimsenmesi, GAP İdaresi'nin uluslararası kuruluşlarla gelişen ilişkileri, GAP'a yönelik uluslararası ilgi ve katılımı somut uygulamalara dönüştürmüştür.

Diğer yandan GAP İdaresi, ülke genelinde uygulanan ekonomik istikrar programı çerçevesindeki kısıtlamalar nedeniyle, yürütmekte olduğu ve planladığı projeleri

gerçekleştirebilmek amacıyla ulusal veya uluslararası kuruluşlardan finansman sağlama çabası içindedir. Yabancı ülkelerden ve uluslararası finans kuruluşlarından sağlanan bu katkılar ya malzeme, teknik yardım şeklinde gerçekleşmekte ya da hibe sağlayan ülke bu finansmanı doğrudan projeyi yürüten kurum veya firmaya aktarmaktadır.

GAP İdaresi, kurulduğu tarihten bugüne kadar toplam 9.5 milyon ABD Doları eşdeğeri ve 47 milyon Euro tutarında hibe dış kaynak yaratarak programındaki projelere girdi sağlamıştır.

ABD, Fransa, Kanada, İsrail ve İsviçre gibi ülkelerin yanısıra Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı (UNDP), Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) gibi uluslararası kuruluşlardan sağlanan hibe miktarı 9.5 milyon ABD Doları eşdeğeridir.

Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Teşkilatı ile yürütülen ortak proje çalışmaları aşağıda özetlenmektedir.

- ◆ **Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)** ile ortaklaşa yürütülen "Sürdürülebilir Kalkınma Programı" 18 Mart 1997 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak işlerlik kazanmıştır. 29 alt projeden oluşan 5.9 milyon ABD dolarlık programın amacı, GAP Bölgesi'nde entegre bölgesel kalkınmanın güçlendirilmesi ve sosyo-ekonomik farklılıkların giderilmesidir.

Projenin finansman yapısı şöyledir:

- 1.9 milyon ABD Doları T.C. Hükümeti (Nakden ve yıllık ödeme planı çerçevesinde yapılmaktadır),
 - 1.3 milyon ABD Doları Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (Hibe olarak yıllık ödeme planı ile yapılmaktadır),
 - 2.7 milyon ABD Doları üçüncü taraflardan hibe olarak sağlanmıştır.
- Üçüncü taraflardan hibe olarak sağlanan 2.7 milyon ABD Doları'nın 2.2 milyon ABD Doları tutarındaki kısmı İsviçre Kalkınma Ajansı'ndan sağlanmıştır. Bununla ilgili anlaşma İsviçre Hükümeti ve UNDP arasında 15 Haziran 2000 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. İsviçre

- ◆ GAP İdaresi ile **Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)** işbirliği çerçevesinde "GAP - FAO Kırsal Kalkınma Programı" yürütülmektedir. 2001 yılında FAO'dan GAP İdaresi'nde sürdürülebilir kırsal kalkınma, planlama ve yatırım teşviki konularında kapasite geliştirme amacıyla 186 000 dolarlık bir hibe sağlanmış ve programın uygulanmasına başlanmıştır.

- ◆ GAP İdaresi, **Avrupa Birliği (AB)** ilişkileri kapsamında 1996 yılında başlayan işbirliği çalışmalarında 2000 yılında somut adımlar atılmış; 6 Aralık 2000 tarihinde toplam bütçesi 43.5 milyon Euro olan GAP Bölgesel Kalkınma Programı, Avrupa Konseyi tarafından onaylanmıştır. Daha sonra toplam bütçesi 47 milyon Euro'ya yükseltilen GAP Bölgesel Kalkınma Programı'nın finansman antlaşması 23 Kasım 2001 tarihinde GAP İdaresi tarafından imzalanmıştır. KOBİ, Kırsal Kalkınma ve Mikro Kredi, ile Kültürel Mirasın Geliştirilmesi bileşenlerinden oluşan ve bölge nüfusunun ekonomik ve sosyal koşullarının iyileştirilmesini hedefleyen bu program, aynı zamanda bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması, üreticilerin kapasitelerinin geliştirilmesi, istihdamın artırılması, sürdürülebilir

ekonomik kalkınmanın sağlanması gibi ulusal program hedeflerini de önemli ölçüde desteklemektedir.

4.2. ULUSLARARASI KURULUŞLARLA İŞBİRLİĞİ ANLAŞMALARI

GAP İdaresi 1998 yılından itibaren çeşitli uluslararası kuruluşlar ve üniversitelerle işbirliği protokolleri yürütmekte ve yeni protokollere yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

1998-2002 yılları arasında işbirliği protokolü imzalanan uluslararası (ABD, Mısır, Suriye, İtalya) kurum, kuruluş ve üniversiteler aşağıdadır:

- Kurak Alanlarda Uluslararası Tarımsal Araştırma Merkezi (ICARDA) - 26 Haziran 1998
- San Diego Eyalet Üniversitesi (SDSU) - 25 Nisan 1999
- Arizona Eyalet Üniversitesi (ASU) - 25 Haziran 1999
- Uluslararası Su Yönetimi Enstitüsü (IWMI) - 4 Haziran 1999
- Tennessee Vadisi Otoritesi (TVA) - 12 Ocak 2000
- Oklahoma Eyalet Üniversitesi (OSU) - 13 Ocak 2000
- Kent Eyalet Üniversitesi (KSU) - 24 Şubat 2000
- Packard Enstitüsü (PHI) - 07 Haziran 2000
- Mısır Güney Vadi Kalkınma İdaresi (TOSHK) - 21 Haziran 2000
- Portland Eyalet Üniversitesi - 29 Haziran 2000
- Kentsel ve Kırsal Kalkınma Vakfı-HASNA Inc.-16 Eylül 2000
- GOLD Suriye Arazi Islah Müessesesi - 23 Ağustos 2001
- Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü (CIHEAM-IAMB)-2001

GAP İdaresi, faaliyetleri ve amaçları kendisiyle benzeşen bazı yabancı organizasyonlar, kuruluşlar, STK'lar ve üniversitelerle entegre bölgesel kalkınma sürecinde bilgi ve deneyimlerin karşılıklı paylaşımı, uzman değişimi ve teknoloji transferi amaçlı işbirliği çalışmalarını sürdürmektedir. Bu doğrultuda; 2002 yılı içerisinde geliştirilerek, Dışişleri Bakanlığımıza sunulan ve imza aşamasında olan protokoller şunlardır.

- GAP-Sardar Saraovar Yönetimi (Hindistan) Mutabakat Zaptı;
- GAP-BM Tokyo Üniversitesi (UN Tokyo University) (Japonya) Mutabakat Zaptı;
- GAP-Tektaş Üniversitesi (ABD) Mutabakat Zaptı; 2002 yılı başında geliştirilmiştir. 10 Aralık 2002 tarihinde Tektaş Üniversitesinden üç kişilik bir akademisyen grubun ziyareti sırasında mevcut mutabakat zaptı tekrar görüşülerek teknik ve program anlaşması olarak yeniden düzenlenmiştir.

Ayrıca; GAP-MASHAV protokolünde yer alan bazı maddelere ilişkin 1999 yılından bu yana yürütülen ulusal düzeydeki resmi yazışmalar 2002 yılında sonuçlandırılmıştır.

GAP-TOSHK (Mısır Güney Vadisi Kalkınma Projesi) protokolü kapsamında yürütülen işbirliği çerçevesinde ortak proje geliştirilmesi amacıyla 2002 yılında çalışmalar başlatılmıştır. Bu doğrultuda; Mart 2003 itibariyle GAP İdaresi tarafından hazırlanan "GAP-TOSHK İkiz Kırsal Kalkınma Taslak Projesi" Mısır tarafına iletilmiş, olumlu görüş alınmış ve özellikle "tarımsal pazarlama", "sulama yönetimi" ve "sulama birlikleri" konuları ilgi görmüştür.

Uluslararası Çalıştaylar

a) "Suya Dayalı Kalkınma Projeleri: Dünyadaki Deneyimler"

GAP İdaresi, kuruluşunun onuncu yıldönümünde (Kasım 1999) dünyada suya dayalı kalkınma projelerine ilişkin deneyimlerin paylaşıldığı ve sözkonusu projelerin uygulayıcılarının bir araya getirildiği uluslararası bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıda sunulan bildiriler Oxford Üniversitesi tarafından basılmaktadır.

b) Suya Dayalı Kalkınmada Amerikan Deneyimi

GAP İdaresi tarafından 12-13 Ocak 2000 tarihleri arasında düzenlenen "Suya Dayalı Kalkınmada Amerikan Deneyimi" konulu çalıştaya ABD Üniversiteleri ile su kaynaklarının geliştirilmesinden sorumlu iki temel kuruluş katılmış; çalıştayda sunulan bildiriler GAP İdaresi yayını olarak Mayıs 2000'de basılmıştır.

4.3. ULUSLARARASI SU KURULUŞLARI İLE İLİŞKİLER

GAP'ın uluslararası platformlarda suya dayalı örnek bir kalkınma projesi olarak kabul edilmesi, uluslararası su kuruluşlarının da GAP İdaresi'ni kendi bünyelerinde görmek istemelerine neden olmuştur.

GAP İdaresi'nin yönetim yapılarında faal olarak yer aldığı Dünya Su Konseyi (WWC), Uluslararası Su Kaynakları Birliği (IWRA) ve Tokyo Kulübü'nün (The Club of Tokyo) periyodik olarak yapılan toplantılarına katılım dışında, GAP İdaresi son dönemlerde, özellikle bu kuruluşların yasalarında belirlenen yönetim organları ile ilgili uluslararası toplantıları (Guvernörler Heyeti, Yönetim Kurulu vb.) ve konferansları da Türkiye'de gerçekleştirmeye başlamıştır.

Uluslararası Su Kaynakları Birliği (International Water Resources Association-IWRA)

2001-2003 dönemi için IWRA Genel Sekreterliği görevi, IWRA Yönetmelik ve Tüzük Komitesi Başkanlığı ve Program Komitesi Üyeliği GAP İdaresi Başkanı tarafından yürütülmektedir.

Dünya Su Konseyi (World Water Council-WWC)

Her üç yılda bir yapılan 'Dünya Su Konseyi (WWC) Genel Kurulu' toplantılarından ikincisi, 18-20 Ekim 2000 tarihleri arasında Fransa'nın Marsilya kentinde yapılmıştır. Genel Kurul'da yapılan seçim sonucunda Türkiye Dünya Su Konseyi Guvernörler Heyeti'nde 3 üye (GAP İdaresi Başkanı Dr. Olcay Ünver, DSİ Genel Müdürü Prof. Doğan Altınbilek ve Ana-Kültür Başkanı Ceylan Orhun) ile temsil edilmeye hak kazanmıştır.

GAP İdaresi'nin önerisi üzerine Dünya Su Konseyi '10. Guvernörler Heyeti' toplantısı, GAP İdaresi ve DSİ'nin organizasyonu ile 18-21 Mart 2001 tarihleri arasında 24 Guvernör ve gözlemcinin katılımıyla İstanbul'da yapılmıştır. Bu toplantıda, 15 yeni aday üyenin üyeliği kabul edilmiştir. 48 ülkeden 304 kurum üyesinin yer aldığı WWC'de toplam 44 Türk üye bulunmakta olup, 3 üye de Guvernör olarak Konsey'de yer almaktadır.

Mart 2000'de Lahey'de (Hollanda) yapılan "2. Dünya Su Forumu"nda, taahhüt edilenleri yerine getirmek ve izlemek amacıyla Dünya Su Konseyi bünyesinde "Su Eylem Birimi" (Water Action Unit) kurulmuştur. Bu birim, dünyada su yönetimi konusundaki gelişmeleri "3. Dünya Su Forumu"na taşımak amacıyla yeni oluşturulmuş bir girişim olup, bu doğrultuda "Su Eylem Raporu"nu ve "3. Dünya Su Forumu Raporu"nu da hazırlamakla yükümlüdür. GAP İdaresi bu birime seçilen temsilcisi ile hem raporun hazırlanmasında hem de İdare'nin, su yönetimi konusundaki deneyimlerinin ulusal platforma taşınmasında etkin bir rol almış bulunmaktadır.

Yürütülen çalışmalar sonucunda Mart 2003'te Kyoto'da (Japonya) yapılan III. Dünya Su Forumu'nda GAP İdaresi 5 oturum düzenlemiş ve bazı oturumlarda da bildiri sunmuştur.

Yürütülen çalışmalar sonucunda Mart 2003'te Kyoto'da (Japonya) yapılan III. Dünya Su Forumu'nda;

- GAP İdaresi 5 oturum açmıştır.
- ÇATOM ve Gençlik İçin Sosyal Gelişim Projesi "Su Eylem Yarışması"nda finale kalan 150 proje arasında yer almıştır.
- Dünya Su Forumu kapsamında düzenlenmiş olan "Gazeteciler Yarışması"na Turkish Daily News gazetesinden yayınlanmış olan yazısı ile katılan GAP İdaresi temsilcisi üçüncü olmuştur.
- Dünya Su Forumu düzenlenen "Su Sesi Projesi (Water Voice Project)"ne katılan Adalet Budak, 2000 su mesajcısı arasında Dünya ikincisi olmuştur.
- GAP İdaresi Başkanı, Forumu yaptığı katkılardan dolayı "Üstün Katkı Madalyası" alan 8 kişiden biri olmuştur.
- DSİ Genel Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı, Enerji Bakanlığı ve KHGM tarafından hazırlanan "Türkiye Su Raporu" GAP İdaresi tarafından redakte edilerek basılmıştır.

WWC Ankara Tematik Merkezi

İstanbul'da yapılan '10. Dünya Su Konseyi Governörler Heyeti' toplantısında, GAP İdaresi ve DSİ Genel Müdürlüğü tarafından, Türkiye'de "Dünya Su Konseyi Tematik Merkezi" kurulmasına yönelik resmi bir niyet mektubu sunulmuştur. Aynı toplantıda Governörler Heyeti tarafından konu değerlendirilerek onaylanmış; 2 Mayıs 2001'de Türkiye'de (Ankara) bir Tematik Merkez'in kurulması resmi olarak kararlaştırılmıştır.

Suya dayalı kalkınmada katılımçılık ve sektörlerarası entegrasyon ana teması üzerinde çalışmakta olan Tematik Merkez, ortaklarının (WWC - GAP İdaresi - DSİ) desteğiyle faaliyetlerine başlamıştır. Merkez, oluşturduğu e-grup ve web sitesi aracılığıyla "kalkınma ve "su" ile ilgili tüm taraflar arasında kurmayı hedeflediği sürekli iletişim ağını küresel düzeye taşımayı amaçlamaktadır. Ayrıca Merkez, suya dayalı kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevre yönleriyle ilgili politika oluşumlarına doğrudan katkıda bulunabilecek araştırma odaklı faaliyetlere de başlamıştır. Bu amaçla yayınlar hazırlamakta, konferans ve seminerler düzenlemektedir.

Dünya Su Günü

1993 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda "22 Mart" Dünya Su Günü olarak ilan edilmiştir. Bu doğrultuda, WWC, her yıl farklı ülkelerde dünya su günü kutlamalarında etkin olarak yer almaktadır. BM adına Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından sponsorluğu yapılan 2001 yılı Dünya Su Günü'nün konusu "Su ve Sağlık" olarak belirlenmiştir.

18-21 Mart 2001 tarihleri arasında İstanbul'da yapılan 10. WWC Governörler Heyeti toplantısının ardından WWC üyeleri, 22 Mart 2001 tarihinde Ankara'da DSİ tarafından organize edilen "22 Mart Dünya Su Günü" kutlamalarına katılmışlardır. Bunu takiben, yine Dünya Su Günü kutlamaları çerçevesinde DSİ, GAP İdaresi ve WWC tarafından Şanlıurfa'da "Dünya Su Konseyi Konferansı" düzenlenmiştir. Konferansta sunulan bildirilerin bir kitap halinde toplanması çalışmaları tamamlanmıştır.

Uluslararası Su Yönetimi Enstitüsü (International Water Management Institute-IWMI)

GAP İdaresi ile IWMI arasındaki ilişkiler, kuruluşun 1998 yılında GAP Bölgesi'ne yaptıkları bir ziyaret ile başlamış ve gelişen ilişkiler sonucunda Haziran 1999'da bir mutabakat zaptı imzalanmıştır.

Tokyo Kulübü

Tokyo Kulübü; Uluslararası Kalkınma Araştırmaları Enstitüsü (International Development Research Institute - IDRI), Üçüncü Dünya Su Yönetimi Merkezi (Third World Centre for Water Management - TWC) ve IWRA tarafından oluşturulmuştur.

Global su konularında beyin fırtınası yapmak amacıyla oluşturulan kulüp, içlerinde GAP İdaresi Başkanı'nın da aralarında bulunduğu su konularında uzman 14 üyeyi bünyesinde barındırmaktadır.

Uluslararası Tatlı Su Konferansı

GAP İdaresi 3-7 Aralık 2001 tarihleri arasında dünyadaki su sorunları ile ilgili konularda en iyi çözüm ve uygulamaların belirlenmesi, tatlı su yönetimine yönelik çözümlerin geliştirilmesi amacıyla Bonn'da yapılan "Uluslararası Tatlı Su Konferansı"na 3 kişilik bir heyetle katılmıştır.

2002 yılı Eylül başında Johannesburg'da yapılan 'Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'ne hazırlık niteliği taşıyan toplantıya 49 ülkeden bakan düzeyinde temsilciler, bir çok ülkeden resmi heyetler, HDK ve sendika temsilcileri katılmışlardır. Bakanlar 2 gün süren toplantıları sonucunda 'Bakanlar Bildirgesi'ni yayınlamışlardır. Ayrıca, teknik heyetler 5 gün süren toplantılar sonunda hazırlanan sonuç bildirgesi üzerinde anlaşmışlardır.

Bu doğrultuda; 26 Ağustos 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Johannesburg'da (Güney Afrika) yapılan "Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi"ne GAP İdaresi Başkanı katılmıştır. GAP kapsamında yürütülen 3 proje, 16 Ağustos-7 Eylül 2002 tarihleri arasında açılan Ubuntu Fuar'ında sergilenmiştir. Türkiye'nin sunduğu en iyi 23 uygulama arasında yer alan bu projeler:

- Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma başlığı altında “Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) Projesi
- Sürdürülebilir Kalkınmada İş Dünyası ve Sanayi başlığı altında “GAP Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri” (GAP-GİDEM) Projesi ve
- Yönetişim ve Sürdürülebilir Kalkınma başlığı altında GAP İdaresi, UNDP ve Habitat Gündem 21 Gençlik Derneği ile ortaklaşa yürütülen “Gençlik İçin Sosyal Gelişim Projesi”dir.

4.4. DİĞER ULUSLARARASI İLİŞKİLER

GAP İdaresi uluslararası ilişkilerini geliştirmeye devam etmektedir. Ortadoğu bölgesindeki komşu ülkelerinden Suriye ile bölgede kalkınma sürecinde edindiği bilgi ve deneyimleri paylaşmaya yönelik ortak proje ve eğitim programları gerçekleştirerek ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Afganistan'ın yeniden imar çalışmalarına GAP'ın insani kalkınma yaklaşımındaki mevcut uygulamaları ve deneyimleriyle destek vermektedir.

Diğer yandan, uluslararası platformda insan hakları ve çevreye yönelik etkileri ile olumsuz tepkiler alan İhsu Barajı'na yönelik projelerin (yeniden yerleşim, arkeolojik mirasın korunması) tanıtımına yönelik etkinliklere (konferans,seminer vb.) önem vermektedir.

4.4.1. Suriye İle İlişkiler

Suriye Sulama Bakanlığı ile devam eden resmi temasların ilk adımı 18-22 Temmuz 2001 tarihleri arasında, GAP İdaresi'nden bir heyetin Suriye Arap Cumhuriyeti Sulama Bakanlığı Arazi İslah Müessesesi'nin (General Organisation for Land Development - GOLD) daveti üzerine ve T.C. Dışişleri Bakanlığının bilgisi dahilinde Suriye'ye yapmış olduğu resmi ziyaretle atılmıştır.

Ev sahibi ülkenin tarım, sulama ve arazi islah projelerini tanıyarak işbirliği olanaklarının araştırılması ve iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen ziyaret sırasında Suriye Sulama Bakanı, GAP'tan sorumlu Devlet Bakanı adına Türkiye'ye davet edilmiştir.

Suriye Sulama Bakanı ve beraberindeki heyetin resmi ziyareti 21-26 Ağustos 2001 tarihleri arasında Ankara, Şanlıurfa ve İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Suriye Sulama Bakanı Taha Al-Atras, GAP'tan sorumlu Devlet Bakanı Mustafa Yılmaz'ın yanı sıra Devlet Bakanı Tunca Toskay ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Zeki Çakan'ı da ziyaret etmiştir. Ziyaret programı içinde Bakan ve heyetine, GAP İdaresi, DSİ Genel Müdürlüğü ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

Ziyaret sırasında iki ülkenin uzmanlarından oluşan teknik heyet çalışmaları da GAP İdaresi ile GOLD arasında imzalanan “ortak bildirge” (Joint Communique) ile sonuçlanmıştır.

Söz konusu Ortak Bildirge'de belirtilen “İkiz Köyler Projesi”; “Ortak Sulu Tarımsal Araştırma Projesi”; katılımcı sulama yönetimi, entegre suya dayalı kalkınma, kalkınma ve proje döngüsünde kadın ve gençlik konularında GOLD ile birlikte ortak eğitim programlarının

uygulanmasına yönelik karşılıklı hazırlanan “Uygulama Dökümanı” 19 Haziran 2002 tarihinde Halep’te imzalanmıştır.

4.4.2. Afganistan’ın Yeniden İmarı

2001 yılı sonlarında, Afganistan’daki gelişmeler ışığında bu ülkenin yeniden imarına katkıda bulunabilecek ülkelere ABD ve Japonya tarafından yapılan çağrıyla takiben bu amaçla gerçekleştirilen bir dizi toplantıya birçok dünya ülkesinin yanı sıra ülkemiz de katılmıştır.

Bu toplantılarda GAP İdaresi tarafından hazırlanan; “Bölgesel ve Toplumsal Planlama”, “Toplumsal Kalkınma”, “Gelir Getirici Faaliyetler”, “Eğitim ve Öğretim”, “İstihdamın Artırılması”, “Tarımsal ve Kırsal Kalkınma”, “Toplum Sağlığı”, “Su Temini ve Sanitasyon” konularında çeşitli projeleri de içeren bir program da ilgililere ulaştırmıştır. Kasım 2002’de Dışişleri Bakanlığı’ndan gelen davet üzerine GAP İdaresi uzmanları tarafından, Afganistan’ın yeniden imarı konusunda GAP İdaresi’nde hazırlanan paket içinde yer alan “kadınlara” yönelik projelerin görüşülmesi amacıyla düzenlenen toplantıya katılım sağlanmıştır.

Mart 2003’te İslam Kalkınma Bankası’nın (IDB) Afganistan’ın Yeniden İmarı konusunda oluşturduğu tanımlama heyetine katılmak amacıyla Afganistan’a bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. IDB’nin Afganistan’ın yeniden imar çalışmalarına yönelik olarak bütçesinden ayırmış olduğu kaynağın bir kısmını “kredi” olarak kullanılmak amacıyla “sulama projelerinin rehabilitasyonu”, “eğitim” ve “tarımsal araştırmaların altyapısının geliştirilmesi” konularında projelerin geliştirilmesine yönelik bir “tanımlama misyonu” oluşturularak bu bağlamda 4 veya 5 ana projenin belirlenmesi ve banka yönetim kuruluna sunulması konusunda görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı (UNDP) ve Afganistan Kadın Bakanlığı ile başlatılan ortak çalışmalar kapsamında GAP İdaresi’nin Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) deneyimlerinin katkısı olabileceği belirtilerek yetkililere ÇATOM ve Gençlik Merkezleri konusunda bilgi aktarımı gerçekleştirilmiştir.

4.4.3. İlisu Projesi

GAP kapsamında yapımı öngörülen 22 barajdan birisi de Dicle Nehri üzerinde inşası planlanan İlisu Barajı’dır. İlisu Barajı, son dönemlerde uluslararası platformda ileri sürülen, çevreye, özellikle tarihi ve kültürel mirasa yönelik olumsuz etkileriyle, bu doğrultuda projenin gerçekleşmesini engelleyici açıklamalarla yabancı basında oldukça sık yer almıştır. Türkiye tarafından, bu tür yayınların olumsuz etkilerini önlemek; projeyi insani gelişme yaklaşımı başta olmak üzere tüm yönleriyle anlatabilmek amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bu çerçevede, 17 Şubat 2000 tarihinde Londra’da düzenlenen “Güneydoğu Anadolu Projesi ve İlisu Barajı” konulu seminerde GAP İdaresi heyeti de yer almıştır.

Dicle nehri üzerindeki İlisu Barajı’ndan etkilenen kırsal yerleşimler ve Hasankeyf ilçe merkezindeki nüfusun yeniden yerleşimi ve istihdamı ile yeni yaşamlarına sosyal, ekonomik ve kültürel uyumlarını sağlamaya yönelik olarak hazırlanan proje, GAP İdaresi tarafından ihale edilmiştir.

Diğer yandan "İlisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi" çalışmaları, 1998 yılında Kültür Bakanlığı, DSİ genel Müdürlüğü ve ODTÜ Tarihî Çevre Araştırma Merkezi (TAÇDAM) arasında imzalanan protokol ile başlatılmıştır. Söz konusu protokol kapsamında İlisu ve Karkamış Baraj gölleri altında

kalacak alanda kazı ve kurtarma çalışmaları gerçekleştirilmiş, Hasankeyfte haritalama, rölöve, jeoteknik araştırmaları TAÇDAM tarafından yapılmıştır.

31 Ekim-4 Kasım 2001 tarihleri arasında Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) Kültür, Bilim ve Eğitim Komisyonu Kültürel Miras Genel Raportörü Çek Parlamenter Vlasta Stepova, Ilısu Barajı ve barajın kültür varlıkları üzerine etkileri konusunda bir rapor hazırlamak üzere Türkiye'yi ve GAP İdaresi'ni de ziyaret etmiştir. Stepova'ya GAP İdaresi'nin konu ile ilgili yaptığı ve yapmayı planladığı uygulamalar hakkında bilgi verilmiştir. Stepova'nın hazırladığı ve Kültür, Bilim ve Eğitim Komisyonu'na bağlı Kültürel Miras Alt Komisyonun 10 Aralık 2001 tarihinde Paris'te yapılan toplantısında ele alınan raporda, Ilısu Barajı'nın ekonomik getirisinin, barajın olumsuz etkilerinden daha ağır basacağını altı çizilmektedir.

4.5. GAP ULUSLARARASI EĞİTİM PROGRAMI

GAP İdaresi GAP'ta kazanılan deneyimlerin diğer ilgili ülkelerle paylaşılması, GAP Bölgesi'nin teknik kapasitesinin geliştirilmesi ve GAP'ın uluslararası platformlara taşınması hedeflerine yönelik eğitim seminerleri ve çalışma ziyaretleri düzenlemektedir.

2001 yılında 5 yerli 3 yabancı kurumla işbirliği yapılarak 2'si ulusal, 1'i bölgesel ve 7'si uluslararası olmak üzere toplam 10 eğitim programı gerçekleştirilmiştir. Bu eğitimlere 167'si yerli, 50'si yabancı olmak üzere toplam 217 kişi katılmıştır.

2002 yılında 7 yerli ve 5 yabancı kurumla yapılan işbirliği ile 1'i ulusal, 6'si bölgesel, 5'i uluslararası olmak üzere toplam 12 eğitim semineri düzenlenmiş; bu programlara 666 kişi katılmıştır. Katılımcıların 611'i yerli, 55'i ise yabancılardan oluşmuştur.

Eğitim konuları aşağıda sıralanmıştır:

- Etkili İletişim
- GAP Bölgesi'nde İklim Değişikliği ve Hidrolojik Etkileri
- Havza Yönetimi
- Suyu Dayanıklı Kalkınma Projelerinin İnsani ve Sosyal Boyutları
- Yerel Yönetimler, İmar Planlama ve Uygulamaları
- Sulama Yönetimi
- GAP Bölgesi'nde Eğitimcilerin Çevre Bilincinin Geliştirilmesi
- Çevre Eğitim Semineri
- Yeniden İskan

Kültürlerarası İletişim Çalıştayı- Eğitimcilerin Eğitimi

GAP İdaresi ve ABD-Kent Eyalet Üniversitesi işbirliği ile 19-23 Şubat 2001 ve 11-15 Haziran 2001 tarihlerinde Şanlıurfa'da gerçekleştirilen çalışmanın, amacı "iletişim" konusunda teknik kapasiteleri geliştirmek ve bu konuda eğitim materyali hazırlamaktır.

Kültürlerarası iletişim eğitimleri Bahçeşehir Üniversitesi GAP İşbirliği Merkezi ve Kent Eyalet Üniversitesi ile 12 Şubat 2002'de Şanlıurfa'da, 15 Şubat 2002'de İstanbul'da yapılmıştır. Ayrıca İngiltere Büyükelçiliği sponsorluğunda Bahçeşehir Üniversitesi GAP

İşbirliği Merkezi ile 27-29 Mart 2002'de Birecik'te kültürlerarası iletişim eğitim semineri gerçekleştirilmiştir.

GAP Bölgesi'nde İklim Değişikliği ve Hidrolojik Etkileri

GAP Bölgesi'ndeki iklim değişikliğini belirlemek ve bunun su kaynaklarına ve Bölgenin hidrolojisine olabilecek etkilerini incelemek amacıyla 2-8 Nisan 2001 tarihlerinde Şanlıurfa'da ABD-Kent Eyalet Üniversitesi işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.

Havza Yönetimi

GAP İdaresi, Portland Eyalet Üniversitesi ve Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşletici A.Ş. (ESBAŞ) işbirliği ile 24-26 Nisan 2001'de İzmir'de gerçekleştirilmiştir. Güneydoğu ve Doğu Anadolu havza yönetimi uygulamalarını ABD Pasifik Kuzeybatı havza yönetimi deneyimleriyle karşılaştırmalı bir biçimde katılımcılara sunmak amaçlanmıştır.

Doğu Akdeniz'de Su: Suya Dayanıklı Kalkınma Projelerinin İnsani ve Sosyal Boyutları

GAP İdaresi, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Uluslararası Kalkınma Araştırma Merkezi (IDRC)-Kanada işbirliği ile 2-4 Mayıs 2001'de Şanlıurfa'da düzenlenmiştir.

Su Yöneticileri İçin Katılımcılık ve Çatışma Yönetimi

GAP İdaresi ve DSİ Genel Müdürlüğü işbirliği ile 22 Mart 2001'de gerçekleştirilmiştir.

Katılımcı Sulama Yönetimi

Mısır Sulama Bakanlığı uzmanları için "Katılımcı Sulama Yönetimi: GAP Deneyimleri" konulu eğitim programları düzenlenmiştir. Bunlardan ilki 25 Eylül - 5 Ekim 2001, ikincisi 5-15 Kasım 2001 tarihleri arasında Şanlıurfa'da gerçekleştirilmiştir.

2002 yılında ise biri 2-12 Eylül, diğeri 21-31 Ekim tarihlerinde 2 eğitim programı gerçekleştirilmiştir.

Yeniden İskan

Çin Toprak ve Kaynak Bakanlığı yetkilileri için 25 Ekim - 2 Kasım 2002 tarihleri arasında Zeugma Eğitim Merkezi'nde "Yeniden İskan: GAP Deneyimleri" konulu bir eğitim verilmiştir. Eğitim Asya Kalkınma Bankası tarafından desteklenmektedir.

Sulama Yönetimi

GAP İdaresi ve Tarımsal Sulama Teknoloji ve Araştırma Programı (IPTRID) işbirliği çerçevesinde Ekim 2001'de GAP Bölgesinde "Sulama Yönetimi" konusunda Araştırma ve Geliştirme ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik bir çalışma yapılmıştır.

Mısır Sulama Bakanlığı'ndan iki teknik heyet ile 2-12 Eylül 2002 ve 21-31 Ekim 2002 tarihlerinde iki ayrı sulama yönetimi çalışma seyahati düzenlenmiştir.

Yerel Yönetimler, İmar Planlama ve Uygulamaları

26-27 Haziran 2002'de Batman il ve ilçe belediyelerinin teknik kadrosu (160 katılımcı) ile Batman'da gerçekleştirilmiştir.

Çevre Eğitimleri

20-21 Haziran 2002'de Adıyaman'da ilköğretim okulu öğretmenleri katılımı ile çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik bir eğitim programı gerçekleştirilmiştir.

25 Eylül 2002'de Türkiye Olimpiyat Komitesi ve Şanlıurfa Valiliği ile işbirliği içinde Şanlıurfa'da Spor ve Çevre Eğitimi yapılmıştır.

Hollanda Büyükelçiliği sponsorluğunda Doğal Hayatı Koruma Derneği ile işbirliği içinde 19-20 Aralık 2002'de Midyat'ta; 23-24 Aralık 2002'de Nusaybin'de çevre eğitim seminerleri düzenlenmiştir.

5. DÜNYA BASININDA VE ULUSLARARASI PLATFORMLARDA GAP

Suya dayalı bir projeyi, “sürdürülebilir insani kalkınma”ya dönüştüren özelliği ile GAP, IWRA Milenyum Ödülü aldı.

GAP İdaresi'nin yürüttüğü 3 proje;

- Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)
- Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri (GAP-GİDEM)
- Gençlik İçin Sosyal Gelişim Projesi

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde (Johannesburg) Türkiye'nin sunduğu *en iyi uygulamalar* arasında yer almıştır.

Dünya Bankası tarafından 8-12 Şubat 2000 tarihlerinde düzenlenen “Yoksullukla Mücadele” konulu The Development Marketplace (Yenilikçi Projeler) yarışmasında, GAP İdaresi Başkanlığı'nın “Yerel Kalkınmaya Yönelik Kapasite Gelişimi” projesi katılanlar arasında *Dünya 2.* seçilmiştir.

KASAKOM tarafından Mardin Gençlik ve Kültür Evine 2001 Yılı *Milenyum Gençlik Ödülü* verilmiştir.

2001 Yılı Ziraat Mühendisleri Odası tarafından *GAP Yılı* ilan edildi.

Gençlik İçin Sosyal Gelişim Projesi, Mart 2002'de Danimarka'da Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından gerçekleştirilen “Dünya Gençlik Forumu”nda programın *en başarılı 6 projesinden* biri seçilmiştir.